

**miljöpartiet
de gröna**

Politiskt handlings- program 2026

Beslutat av Miljöpartiets extra kongress mars 2026

1. Inledning	3
2. En rättvis klimatomställning i hela landet	4
Politiskt ledarskap och reformer för snabba utsläppsminskningar.....	5
En rättvis klimatomställning.....	6
Mer järnväg och hållbara transporter.....	8
Ett hållbart energisystem.....	10
En omställning med ett starkt miljöskydd och lokalt inflytande.....	11
3. Välmående ekosystem och biologisk mångfald	14
En stark naturpolitik.....	15
Levande skogar.....	17
Ett hållbart och livskraftigt jordbruk i hela landet.....	19
Levande hav och vatten.....	21
En giftfri och ren miljö.....	23
4. En stärkt välfärd för djuren	25
Behandla djur med omsorg.....	25
5. Ett fritt och demokratiskt samhälle	28
Grundläggande rättigheter.....	29
En levande demokrati.....	31
6. Ett fritt blomstrande kulturliv och starkt civilsamhälle	34
Ett fritt och blomstrande kulturliv.....	34
Ett starkt föreningsliv.....	37
7. Lika rättigheter	39
Ett jämställt samhälle.....	39
Ett fritt samhälle utan rasism och diskriminering.....	41
Stärkta rättigheter för nationella minoriteter och urfolket samerna.....	43
Stärkta rättigheter för hbtqi-personer.....	45
Ökad frihet, delaktighet och möjligheter för personer med funktionsnedsättning.....	46
En trygg och aktiv ålderdom.....	48
8. Ett jämlikt samhälle som håller ihop och bryter segregationen	49
Bostadssegregationen ska brytas.....	49
En välfärd för alla.....	51
Gör det enklare att lära sig svenska och hitta ett arbete.....	53
Barns och ungas uppväxtvillkor.....	54
9. Ett grönt samhällsbygge för hela landet	57
Bostäder för alla.....	58
Rusta Sverige mot klimatförändringarnas effekter.....	59
Levande landsbygder.....	61
Städer med människan i fokus.....	62
10. Lära för livet	64
En jämlik skola med eleven i fokus.....	64
Forskning och högre utbildning.....	67
Ett livslångt lärande.....	68
11. Tillgänglig vård och jämlik hälsa	70

En tillgänglig, patientsäker och jämlik sjukvård.....	70
Förebyggande folkhälsoarbete och tillgång till läkemedel.....	73
Bättre psykisk hälsa.....	74
Ett rikare liv för äldre.....	76
12. Trygghet och en effektiv brottsbekämpning.....	77
Förebyggande arbete.....	78
Brottsbekämpning.....	80
Rättsstatens principer.....	82
Ett jämställt samhälle fritt från våld och förtryck.....	83
13. Ökad sysselsättning och ett hållbart arbetsliv.....	85
En politik som bekämpar arbetslösheten.....	85
Ett hållbart arbetsliv.....	87
Förbättrad etablering och kompetensförsörjning.....	88
Ett starkt trygghetssystem.....	89
En teknisk utveckling som kommer alla till del.....	90
14. En grön ekonomi.....	92
En ekonomi för livskvalitet och hållbarhet.....	92
En cirkulär och resurseffektiv ekonomi.....	94
Företagande, handel och innovation.....	95
Ett mer rättvist och effektivt skattesystem.....	97
15. En fredlig och rättvis värld.....	98
Sverige ska vara en röst för demokrati och mänskliga rättigheter.....	99
En stark beredskap för att skydda oss från krig och kriser.....	101
EU-samarbete mot globala utmaningar.....	102
Human och rättssäker migration.....	104

1. Inledning

Sverige behöver en ny regering med ett starkt grönt inflytande. Vi står inför stora kriser och avgörande vägval. Klimatkrisen och krisen för den biologiska mångfalden eskalerar, samtidigt som ojämlikheten ökar och tilliten i samhället försvagas. Det är en utveckling som inte kan mötas med mer av samma politik, utan kräver en annan politisk riktning där vi tänker större och tar ansvar för helheten.

Vi har möjlighet att välja en annan riktning. Att ställa om Sverige och skapa ett samhälle som håller ihop, som minskar utsläppen och som ger människor trygghet i vardagen. De beslut som fattas nu kommer att prägla människors liv och samhälle under lång tid framöver. I en osäker tid krävs politiska vägval som är långsiktiga och ger framtidstro. Därför behövs ett starkt Miljöparti.

Vi lever i en osäker omvärld där det säkerhetspolitiska läget har förändrats i grunden. Krig pågår i Europa, auktoritära krafter vinner mark och demokratin utmanas. Det som vi länge tagit för givet gäller inte längre. I detta läge är det avgörande att stå upp för demokratin, de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer. Ett öppet samhälle präglad av medmännisklighet och respekt för alla människors lika värde är en förutsättning för både motståndskraft och sammanhållning.

Just därför är vår utgångspunkt enkel: ett hållbart samhälle måste också vara ett rättvist samhälle. Omställningen ska stärka människors trygghet och främja livskvalitet. När fler är delaktiga i utvecklingen ökar både friheten och sammanhållningen. Det är så vi bygger ett samhälle som står stadigt i kriser – och som människor vill leva i.

Klimat, miljö, jämlikhet, välfärd och demokrati hänger ihop. Miljöpartiets vision är en fri och jämlik värld där alla kan leva gott utan att försämra förutsättningarna för framtidens människor. I detta handlingsprogram presenterar vi politik vi vill genomföra under nästa mandatperiod, 2026–2030, för att Sverige ska närma sig den visionen. Med vår politik sänker vi utsläppen, stärker jämlikheten och ökar tryggheten.

Miljöpartiet har lösningarna. Vi visar att det går att förena ambitiös klimat- och miljöpolitik med en stark välfärd, levande landsbygder och ett samhälle där fler känner delaktighet. Förändring är möjlig när den är rättvis, hållbar och väl förankrad.

Vår politik tar ansvar för människor, för naturen och för kommande generationer. Med grön politik stärker vi tillit, rättvisa, solidaritet och framtidstro i Sverige.

2. En rättvis klimatomställning i hela landet

Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga. Varje tiondels grad uppvärmning förvärrar ytterligare de allvarliga konsekvenserna i form av havsnivåhöjning, extremväder, försvagade ekosystem och i förlängningen resursbrist och ökade konflikter. Klimatpolitik handlar ytterst om att skydda människor, djur, natur och samhällen från de oacceptabla risker som följer med klimatförändringarna. Samtidigt finns fantastiska möjligheter att skapa ett tryggare, friare och mer rättvist samhälle genom klimatomställningen.

Sverige har allt att vinna på en snabb och rättvis omställning. Vi kan frigöra oss från fossilberoendet som smutsar ner, förvärrar klimatkrisen, gynnar auktoritära regimer och gör svenska hushåll och företag sårbara för prischocker på bensin och diesel. Vi kan stärka vår beredskap och motståndskraft. Vi kan skydda vår natur, luft och våra hav och samtidigt säkra nya jobb och svenska företags konkurrenskraft genom att ligga i framkant av teknikutvecklingen.

För oss är klimaträttvisa och rättvis omställning två helt centrala begrepp i klimatpolitiken. Klimaträttvisa å ena sidan handlar om att Sverige ska göra sin rättvisa del av den globala omställningen. Sverige har historiskt haft höga utsläpp och har idag goda förutsättningar för snabba utsläppsminskningar. Därför har vi en skyldighet att ställa om i en högre takt än länder med lägre utsläpp och sämre förutsättningar. En rättvis omställning å andra sidan beskriver hur vi vill göra omställningen inom Sverige, och innebär att alla ges möjlighet att vara en del av omställningen. Förutsättningarna ser olika ut beroende på plånbokens storlek och var i landet man bor och politiken behöver leverera rätt lösning på rätt plats. En rättvis och effektiv klimatpolitik bygger på principen att förorenaren betalar och behöver gå hand i hand med en stark fördelningspolitik.

Klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald är två tätt sammankopplade kriser. De delar delvis samma orsaker och förvärrar varandras konsekvenser. Att ställa klimatomställning mot skydd av miljö och biologisk mångfald är därför en falsk motsättning. Omställningen måste göras inom naturens ramar - annars är det ingen hållbar omställning.

Politiskt ledarskap och reformer för snabba utsläppsminskningar

För att bromsa klimatförändringarna måste Sveriges, EU:s och världens utsläpp snabbt minska till nära noll. Samtidigt behöver stora mängder växthusgaser som redan släppts ut tas bort ur atmosfären, både genom kolinlagring i hav, skog och mark och med tekniska lösningar. För att allt detta ska ske krävs politiskt ledarskap och konkreta reformer inom en lång rad olika sektorer. Vi föreslår här övergripande åtgärder och styrmedel för att öka takten i klimatomställningen. Genom att ligga i framkant av omställningen kan Sverige sätta press på EU och andra länder att öka takten i klimatarbetet.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Öka takten i klimatomställningen**
Utsläppen måste minska i snabbare takt. Vi vill skärpa Sveriges långsiktiga klimatmål, bygga ut det klimatpolitiska ramverket med en koldioxidbudget samt sätta upp mål om att minska utsläppen från svensk konsumtion. Sverige ska ligga i framkant och verka för att EU:s klimatmål och klimatpolitik ligger i linje med Parisavtalet.
- **Staten ska investera i omställningen**
En snabb och rättvis omställning förutsätter mer statlig finansiering. Miljöpartiet vill att staten inrättar en klimatfond för investeringar i förnybar energi, järnväg och gröna industrisatsningar. Vi vill upprätta en statlig grön investeringsbank samt lagstifta så att offentlig upphandling ökar efterfrågan på hållbara produkter, tjänster och lösningar med låg klimatpåverkan och resursförbrukning.
- **Anpassa lagstiftning till det klimatpolitiska ramverket**
Vi vill genomföra Klimaträttsutredningens förslag om ändringar i miljöbalken och plan- och bygglagen samt anpassa annan relevant lagstiftning till det klimatpolitiska ramverket. Vi föreslår även att tidsbegränsade tillstånd blir huvudregel för verksamheter med stor klimatpåverkan. Vi vill säkerställa effektiva och rättssäkra tillståndprocesser.
- **Skynda på industrins omställning**
För att minska utsläppen från industrin behöver nya tekniker och affärsmodeller utvecklas och skalas upp. Det handlar om att fasa ut fossila bränslen, elektrifiera, energieffektivisera samt skala upp återbruk, återvinning och tekniker för negativa utsläpp. Vi vill att staten ska bidra med mer medfinansiering och riskdelning, dels genom att skala upp investeringsstöd som Industriklivet och Klimatklivet, dels genom statliga garantikontrakt och offentlig upphandling. Vi vill ge Fossilfritt Sverige ett utökat uppdrag att samordna näringslivets omställning samt utöka EU:s klimattullar till fler sektorer, varor och företag.

- **Stärk naturen för ökad klimatnytta**

Genom att främja naturbaserade metoder, återställa våtmarker, skydda värdefull skog och marina miljöer samt ställa om skogsbruket till mer naturnära metoder kan Sverige kraftigt öka inlagringen av kol i skog, mark och hav. Vi vill sätta ett nationellt mål om att öka klimatnyttan i skog och mark i linje med Sveriges EU-åtagande till 2030.

En rättvis klimatomställning

Idag finns det flera hinder för människor och företag som vill ställa om. De klimatskadliga alternativen är ofta billigare än de hållbara och samhället sitter till stora delar fast i en fossilberoende ekonomi. Det här måste förändras. De hållbara alternativen måste bli billigare och bättre samtidigt som det fossila och ohållbara blir dyrare och fasas ut.

För en rättvis och hållbar omställning av transportsektorn krävs flera pusselbitar. Olika platser i landet har olika förutsättningar och politiken måste leverera rätt lösning på rätt plats. I städerna behöver biltrafiken minska genom smartare samhällsplanering, bättre möjligheter att gå och cykla samt bättre och billigare kollektivtrafik. I landsbygder, där långa avstånd och sämre tillgång till kollektivtrafik gör att bilen ofta behövs i vardagen, vill vi ge fler möjlighet att köpa eller leasa elbil med statligt stöd.

För industrins omställning krävs en politisk tydlighet om att fossila bränslen ska fasas ut. Staten behöver leverera rätt förutsättningar i form av infrastruktur, kompetensförsörjning och riskdelning. Den snabba samhällsutveckling som omställningen innebär kräver robusta sociala skyddsnät som säkerställer ekonomisk grundtrygghet för befolkningen samt en arbetsmarknads- och utbildningspolitik som skapar trygghet och förutsättningar för livslångt lärande.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Inför nationell utsläppshandel – fossilföretagen ska betala för omställningen**

En effektiv klimatpolitik bygger på principen att förorenaren betalar. Vi vill införa ett nationellt utsläppshandelssystem som styr mot Sveriges klimatmål. Företag som säljer fossila bränslen ska betala för utsläppen genom att köpa utsläppsrätter. Intäkterna ska gå tillbaka till hushållen genom exempelvis elbilsstöd och en grön återbäring för att hantera högre bränslekostnader.

- **Inför en grön återbäring för en rättvis omställning**

Den gröna återbäringen ska riktas mot låginkomsttagare med begränsad tillgång till kollektivtrafik i syfte att under en övergångsperiod hjälpa hushåll som behöver bilen att hantera högre drivmedelspriser.

- **Stoppa alla fossila subventioner**

Under en klimatkris är det inte rimligt att staten subventionerar fossila bränslen. Miljöpartiet vill påbörja avveckling av alla fossila subventioner under mandatperioden.

- **Fler ska få sänkta transportkostnader med en elbil**

För att öka takten i elektrifieringen och hjälpa hushåll att sänka sina kostnader vill vi införa ett omfattande stöd för att köpa elbil och för elbilsleasing till låg- och medelinkomsttagare i landsbygder och områden med begränsad tillgång till kollektivtrafik. Det ska bli billigare att välja förnybara alternativ än att ha en konventionell bil för dessa grupper. Vi vill även införa en bredare men differentierad elbilsbonus där små energi- och resurseffektiva bilar ges den största bonusen medan de dyraste och mest resurskrävande elbilarna inte får något stöd. Bonus ska även kunna gå till den som konverterar sin bil till eldrift.

- **Stopp för nya bensin- och dieselbilar**

Bilar som säljs idag kommer att rulla på våra vägar i decennier. Därför behöver försäljningen av nya bensin- och dieselbilar fasas ut så snart som möjligt genom kraftigt skärpt fordonsskatt och ett tydligt slutdatum. Under en övergångsperiod krävs förnybara drivmedel för att minska utsläppen från de fordon som redan finns i trafik, exempelvis genom att dieselbilar körs på HVO och genom ökad inblandning av förnybart i bensin. För att stärka Sveriges självförsörjning vill vi införa ett produktionsstöd för biodrivmedel producerade av avfall och en bred bas av restprodukter.

- **Inför en solidarisk flygskatt och sätt stopp för privatjet**

För att minska flygets klimatpåverkan krävs en kombination av minskat resande och omställning till förnybara bränslen och elektrifiering för de flygresor som inte kan ersättas på annat sätt. Vi vill införa en reformerad flygskatt med inspiration från Frankrike där olika typer av flygresor beläggs med olika hög skatt. Resor i ekonomiklass får lägst skatt, resor i första klass och business class får en högre. Privatjet ska beläggas med den högsta skattesatsen tills ett förbud införs. Statliga bolag och myndigheter ska främja hållbart resande.

Mer järnväg och hållbara transporter

Sverige ska ha ett hållbart transportsystem där vägarna är i gott skick, järnvägen byggs ut och tågen går i tid. Näringslivet och människors vardag ska fungera med resor till jobb, utbildning, service, nöjen och en effektiv godstrafik i hela landet. Smart samhällsplanering och digitala lösningar kan göra vardagen smidigare och minska transportbehovet, men där vi behöver resa och förflytta oss ska vi kunna göra det på ett hållbart sätt.

Bilen kommer även i framtiden att behövas för många, särskilt där avstånden är stora. Samtidigt behöver fler få möjlighet att ställa om till utsläppsfria fordon, och framför allt i våra städer måste bilberoendet minska till förmån för mer yteffektiva transportsätt.

De hållbara alternativen måste bli bättre, billigare och tillgängliga för alla. De fossila transporterna ska fasas ut. Trafiken orsakar idag omkring en tredjedel av Sveriges utsläpp av koldioxid och leder till buller och försämrad luftkvalitet. Kollektivtrafik, gång och cykel ska utvecklas utifrån olika förutsättningar runt om i hela landet.

Allt fler vill åka tåg men det är fullt på spåren. Det behövs en storsatsning på nya stambanor och att göra tågresande mer tillgängligt i hela landet. Tågen ska komma i tid och avgångarna ska bli fler. Men det behövs även omfattande satsningar på järnvägsunderhållet för att få ordning på den svenska järnvägen.

Mer långväga gods behöver flyttas från väg till järnväg och sjöfart, samtidigt som sjöfarten behöver ställa om till förnybar energi. Konkurrensförutsättningarna för järnvägstransporter ska stärkas och en viktig del i detta är en avståndsbaserad skatt för tunga lastbilar. Idag betalar järnvägstransporter en banavgift medan motsvarande saknas för vägtransporterna.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Fler tåg på fler spår**
Fler ska kunna resa med tåg och mer gods ska gå på järnvägen genom en rejäl satsning för att bygga ut och öka kapaciteten i hela landet. Vi vill skynda på bygget av nya stambanor för snabba tåg och vi ska rusta och bygga ut det regionala nätet. Vi vill se snabba och smidiga tågförbindelser över hela landet. Det brådskar med Sveriges åtagande att bygga bort sina flaskhalsar i det transeuropeiska transportnätet för att uppnå EU:s standard.
- **Fler nattåg i Sverige och ut i Europa**
Nattågstrafiken är viktig för att knyta ihop hela Sverige och därför behövs fler avgångar mellan norra och södra Sverige. Vi vill också se fler och nya nattåg med avgångar som knyter ihop Sverige med övriga Europa och våra nordiska grannländer. Det behövs nattågstrafik från Sverige till fler europeiska städer med hög komfort och regelbunden turtäthet.

- **Få ordning på järnvägen**
Tågen ska gå i tid. Järnvägsunderhållet behöver en tydlig prioritering i nationell infrastrukturplan, mer pengar, bättre styrning och innovativa metoder. Arbetena behöver bättre planeras utifrån att minska störningar i tågtrafiken. Vi vill förstatliga underhållet av järnvägen och dela upp Trafikverket i två myndigheter, där den ena enbart fokuserar på järnvägen. Resenärers rätt till ersättning vid försenade- eller inställda avgångar ska stärkas.
- **Bättre och billigare kollektivtrafik med Sverigekortet**
Vi vill införa ett Sverigekort för resor med allmän kommunal och regional kollektivtrafik i hela landet till enhetligt och förmånligt månadspris. För unga, studenter och pensionärer ska Sverigekortet säljas till rabatterat pris. Vi vill ge förutsättningar för en kollektivtrafik med hög kvalitet och ökad kapacitet utifrån olika förutsättningar runt om i landet. I denna satsning ingår också kostnadsäckning till regioner och kommuner för den förstärkning av trafik detta medför.
- **Gör det lättare att ta cykeln**
Miljöpartiet vill sätta nationella mål för ökad cykling, och göra cykeln till ett attraktivt transportmedel för ännu fler. Det behövs säkra och väl utbyggda cykelvägar både i städer, mindre orter och mellan dessa. Vi vill bygga snabbcykelstråk och bygga ihop det regionala cykelnätet till ett nationellt stamnät av cykelvägar. Där så inte är möjligt ska cykelbarheten på befintliga vägar förbättras. Möjligheten att ta med cykeln på tåg och bussar ska öka.
- **Omställning för bilen och minskat bilberoende**
Vi vill göra det möjligt för alla att köra utsläppsfritt genom en massiv satsning på laddinfrastruktur i hela landet. Bilen är och kommer för många att vara en förutsättning i vardagen, särskilt där avstånden är långa och alternativen få, men den ska inte drivas på fossila bränslen. Samtidigt behöver bilberoendet minska. Där det är möjligt vill vi göra det enklare att välja andra sätt att resa och transportera sig, och skapa samhällen där fler klarar sin vardag utan att vara beroende av egen bil.
- **Ekonomiska styrmedel ska gynna hållbara transporter**
Vi vill se en rättvis beskattning för arbetsresor oavsett färdmedel och därför vill vi införa ett avståndsbaserat och färdmedelsneutralt reseavdrag. Vi vill också ta bort förmånsbeskattningen när arbetsgivaren erbjuder anställda periodkort till kollektivtrafiken. Subventioner som gynnar fossila bränslen ska tas bort och en avståndsbaserad skatt för tunga lastbilar ska införas som är högre i storstäderna och lägre i glesbygd. Vi vill främja en övergång till utsläppsfria gods- och arbetsfordon.

Ett hållbart energisystem

Stabil tillgång till hållbart producerad el till låga priser är av avgörande betydelse för både Sveriges klimatomställning och konkurrenskraft. För att klara klimatomställningen och trygga låga elpriser krävs satsningar på energieffektivisering, nätutbyggnad och en snabb utbyggnad av förnybar elproduktion i kombination med grön baskraft som levererar stabil effekt även när det blåser mindre och solen inte skiner. Det ger oss ett robust och miljövänligt energisystem som kan leverera el dygnet runt, året om, i fred och i kristider – till låga priser för hushåll och företag.

Vår främsta prioritering är att all energi ska vara fossilfri. På sikt ska Sverige ha ett helt förnybart energisystem som bygger på ekologisk hållbarhet, garanterar tillgången på el och gör samhället mer motståndskraftigt.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Få fart på utbyggnaden av förnybar elproduktion**
För att öka utbyggnaden av det förnybara vill vi öka ersättningen till kommuner och närboende, ge närboende rätt till andelsägande samt reformera det kommunala vetot för ökad rättssäkerhet. Vi vill möjliggöra havsbaserad vindkraft och ge Försvarmakten i uppdrag att verka för samexistens med energiproduktion. Vi vill att staten ska kunna teckna elektrifieringsavtal med elproducenter och företag som ställer om. Vi vill göra det lättare och mer förmånligt att investera i solceller och solvärme. Vi vill också göra det lättare att modernisera befintliga vindkraftverk för att få ut mer effekt.
- **Satsa på energieffektivisering**
Energieffektivisering är det snabbaste och billigaste sättet att tillgängliggöra mer energi. Det minskar energikostnader och sänker elpriser. Vi vill införa ett energieffektiviseringsbeting där energibolag åläggs att bidra till energieffektivisering hos sina kunder. Vi vill också komplettera med särskilda stöd till energieffektivisering i utsatta hushåll respektive utsatta bostadsområden.
- **Grön baskraft för att stärka elsystemet**
Grön baskraft innefattar reglerbar, förnybar produktion, lagring och tekniker för systemflexibilitet som kan skalas upp för att balansera elsystemet. Konkret handlar det exempelvis om storskalig energilagring, höjd effekt i vattenkraften och gasturbiner drivna med förnybara bränslen. Vi vill sätta ett planeringsmål med fokus på grön effekt och införa ett investeringsstöd för grön baskraft. För att åtgärda kapacitetsbristen och stärka vår konkurrenskraft behövs stora investeringar för att bygga ut och rusta upp elnäten. Eftersom elnät även är viktig för vår beredskap i händelse av kris och krig vill Miljöpartiet utreda hur elnäten skall ägas offentligt.

- **Säkra Sveriges energiförsörjning**

Vi anser att det bör införas ett mål för energisäkerhet. Vi vill sätta ett produktionsmål för biogas och satsa på tillverkning av avancerade biodrivmedel, elektrobränslen och biogas. Forsvarsmakten ska ges i uppdrag att beakta energisäkerheten. Genom att bygga ett decentraliserat energisystem stärker vi vår motståndskraft. Vi vill underlätta för fler energigemenskaper och ge stöd för installationer som klarar ö-drift i fastigheter och energigemenskaper.

- **Kärnkraft är ingen lösning**

Ny kärnkraft innebär stora kostnader för det svenska folket, tar lång tid att bygga ut och medför stora risker kopplade till uranbrytning, avfall, säkerhet och till investeringen i sig. Tidöregeringens plan är dyr, oansvarig och tränger undan investeringar i förnybar energi vilket i sin tur bromsar klimatomställningen. Vi vill därför inte att det byggs ny kärnkraft i Sverige.

En omställning med ett starkt miljöskydd och lokalt inflytande

Klimatomställningen ska bidra till en hållbar samhällsutveckling i hela landet. Idag tar enskilda kommuner både ansvaret och riskerna när en snabb industriell omställning leder till krav på tillgång till bostäder och samhällsservice. Staten behöver ta ett större ekonomiskt ansvar för att trygga bostäder och en fungerande välfärd på platser där expansionen går fort till följd av omställningen. Det krävs också ett starkt miljöskydd för att säkra att den gröna omställningen blir just grön.

För att bromsa klimatförändringarna och stå emot dess konsekvenser behöver vi ha friska och motståndskraftiga ekosystem. Omvänt behöver vi – för att värna ekosystemen och stoppa förlusten av biologisk mångfald – minska utsläppen och bromsa klimatförändringarna. Det finns många synergier mellan kloka klimat- och miljöåtgärder, som t.ex. att ställa om till naturnära skogsbruk, att stärka ekosystemen i haven, att återväta våtmarker och att energieffektivisera och ställa om till en resurseffektiv cirkulär ekonomi. Men i vissa fall finns också målkonflikter mellan att minska utsläppen och att värna miljön och människors hälsa. Det handlar om utvinning av resurser eller anläggande av industrier som behövs för att exempelvis kunna producera batterier, förnybara bränslen eller skala upp återvinningsprocesser. Dessa målkonflikter måste hanteras med omsorg och hänsyn till de lokala förhållandena.

Under en övergångsperiod kommer den gröna omställningen att kräva en ökad tillgång på kritiska metaller. För att så långt som möjligt minska behovet av ny gruvbrytning vill vi ta krafttag för att styra mot mer resurseffektivitet och skala upp återvinning av metaller och mineral. Miljöpartiet vill i första hand att metaller och mineral används mer resurseffektivt. I andra hand ska resurser återanvändas och återvinnas och i tredje hand ska redan existerande gruvor användas. Först därefter bör nya gruvor övervägas. När nya gruvor öppnas ska det ske i enlighet med en strikt miljölagstiftning, med skydd av mänskliga rättigheter och samtidigt som lokalbefolkningen får ta del av de mervärden som uppstår. Brytning av uran och brytning av mineral i alunskiffer ska inte tillåtas.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Moderna och rättssäkra tillståndsprocesser**

Det går att effektivisera tillståndsprocesser utan att tumma på miljökraven. Det är viktigt att miljökraven är tydliga och prövas tidigt i processen, skyddade områden ska inte riskera gruvetablering. Vi vill effektivisera myndigheternas arbete med tillståndsprocesser och säkra tillräckliga medel till prövande instanser. Vi vill i enlighet med Miljöprövningsutredningens förslag, upprätta en Klimatstyrka som kan bidra till en snabbare handläggning av prioriterade projekt vid Länsstyrelserna. Vi vill stärka och utveckla miljömålssystemet.

- **Lokal dialog och kommunal ersättning - en grundförutsättning för en rättvis omställning**

Politiken måste ta ansvar för att det finns tillförlitliga processer och jämbördiga samråd som påbörjas tidigt när lokala konflikter riskerar att uppstå, och att hänsyn tas till kumulativa effekter. Kommuner och regioner ska få ersättning för vindkraft, vattenkraft och gruvbrytning. Förutsättningarna för samebyar och andra företrädare för samerna att delta i samråd måste förbättras. Vi vill bland annat ratificera ILO:s konvention 169 för att garantera att svenska staten respekterar samers rättigheter som urfolk.

- **Grön industripolitik hand i hand med hållbar lokal samhällsutveckling**

Enskilda kommuner som tar stort ansvar för nya gröna industriprojekt samt energi- och råvaruförsörjning till resten av landet ska ges återbäring från staten för en hållbar lokal samhällsutveckling. Vi vill att staten ska ta ett stort ansvar för byggande av bostäder och andra samhällsnyttiga byggnader och infrastruktur i hela landet, inte minst i expansiva regioner kopplat till större gröna industrisatsningar.

- **Öka återvinningen av metaller och mineral**

Vi vill upprätta en nationell strategi för en hållbar metall- och mineralförsörjning med stort fokus på att skala upp cirkulära flöden samt införa ett investeringsstöd för att öka återvinningen av metall och mineral i industriell skala. Lagen om efterbehandling av gruvor måste skärpas så att åtgärder för att hantera miljöpåverkan från gruvverksamheten bekostas av gruvbolagen.

- **Strikta miljökrav och lokal vinst**

Mineralavgiften i Sverige är i dag mycket låg ur ett internationellt perspektiv, och vi vill därför införa en ny gruvskatt. För oss är balansen avgörande: nya gruvor ska endast tillåtas om de klarar en strikt miljöprövning och säkrar mänskliga rättigheter. Om dessa höga krav väl uppfylls och verksamheten startar, ska de ekonomiska värden som uppstår delas med lokalsamhället.

3. Välmående ekosystem och biologisk mångfald

Friska, fungerande ekosystem är grunden för allt liv på jorden och förutsättningen för vår välfärd. Vore det inte för att ekosystemen ger oss bördiga jordar, rent vatten, ren luft och mat på bordet, skulle jorden vara en obeboelig plats för oss människor. Detta hotas i grunden av människans exploatering av naturresurser och användning av fossila bränslen. Våra hav töms på fisk, stora kalhyggen breder ut sig, och dricksvatten förgiftas av miljögifter som till exempel evighetskemikalien PFAS. Forskningen visar att vi befinner oss i det sjätte massutdöendet på planeten. Den negativa trenden för arter och ekosystem är tydlig även i Sverige.

Miljöpartiets politik utgår från att människan är en del av jordens ekosystem och att ekosystemens gränser därför måste sätta ramarna för samhället och ekonomin. Allt vi gör måste rymmas inom de planetära gränserna. Livskraftiga ekosystem är grunden för detta. Förlusten av biologisk mångfald är inte en isolerad naturkris. Den förstärker klimatkrisen, underminerar livsmedelsförsörjningen och ökar konfliktriskerna.

Utöver människans direkta påverkan på den biologiska mångfalden så hotas den också av klimatförändringarna, men en rik biologisk mångfald kan även motverka klimatförändringarnas effekter. Ekosystemen spelar också en avgörande roll för att minska mängden växthusgaser i atmosfären. Om våra hav, skogar, gräsmarker och våtmarker kollapsar kommer det kol som idag är lagrat i ekosystemen att frigöras och ytterligare förvärra klimatförändringarna. Starka, artrika ekosystem är människans bästa vän i kampen för att vända utvecklingen.

De reformer och breda satsningar på natur och miljö som Miljöpartiet går till val på kommer att vara avgörande bidrag för att stärka ekosystemen på land och i vatten.

En stark naturpolitik

Det behövs nya styrmedel, ett brett åtgärdsarbete och kraftfulla satsningar för att bevara djur, växter, svampar och livsmiljöer som annars riskerar att gå förlorade. Detta inkluderar även att stärka arbetet mot invasiva arter som utgör ett växande hot mot de svenska inhemska arterna. Ekosystem på land och i vatten behöver stärkas, och förstörd natur återskapas. För att stoppa förlusten av arter och ekosystem behöver allt detta ske mycket snabbt.

En stark mobilisering liknande den vi ser på klimatområdet, behövs också inom naturpolitiken, och kräver en utvecklad styrning och förvaltning. Det innebär också satsningar på människors tillgång till naturen – naturens starkaste skydd är människorna som älskar den.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Inför ett naturpolitiskt ramverk**

Det behövs ett naturpolitiskt ramverk liknande det klimatpolitiska ramverket, med en naturlag, naturpolitiska mål fastslagna av riksdagen, en naturpolitisk handlingsplan, en årlig naturredovisning och ett naturpolitiskt råd. Ramverket ska utgå från befintliga internationella mål och åtaganden inom EU, under det övergripande målet i FN:s globala naturavtal: att stoppa och vända förlusten av arter till 2030.

- **Skydd och skötsel av värdefulla naturmiljöer**

Sverige måste ge värdefulla naturmiljöer ett formellt och långsiktigt skydd i linje med våra åtaganden internationellt och inom EU. Det innebär att minst 30 procent av land och hav ska skyddas. Det handlar om att säkerställa långsiktigheten i våra mest skyddsvärda och ekologiskt viktiga naturområden för att säkra bevarandet av biologisk mångfald på landskapsnivå. En förutsättning för detta är att avsätta de resurser som behövs för att klara både skyddsmålen och skötseln av skyddade områden. Skydd och skötsel av natur måste göras mer attraktivt, och markägare ska bland annat garanteras relevant ersättning i rimlig tid när natur skyddas.

- **Återställ förstörda ekosystem genom restaurering**

För att återställa ekosystem och livsmiljöer för arter som annars riskerar att dö ut krävs att Sverige implementerar EU:s restaureringslag fullt ut. Det handlar både om att säkerställa att ekosystem inte försämras, och att aktivt restaurera mark- och vattenområden. Svensk lagstiftning behöver anpassas till EU-rätten eller gå längre, och de statliga resurserna för praktiska åtgärder, organisering och samordning från nationell till lokal nivå, behöver matcha behoven av kraftfulla investeringar och finansiering. När vi återställer natur så kommer det att skapa många nya arbetstillfällen. Lagar om ekologisk kompensation vid förlust av naturvärden ska skärpas.

- **Värna allemansrätten och strandskyddet – naturen är till för alla**
 Allemansrätten som grund för människors fria naturvistelse måste värnas. Det krävs kontinuerliga satsningar på kommunikation om allemansrätten. Allemansrätten förutsätter att tillgången till naturmiljöer säkras långsiktigt. Det behövs fortsatta satsningar på skydd och skötsel av värdefull natur, på friluftslivet, och på den vardagsnära naturen, i och omkring tätorter. Strandskyddet måste värnas för att säkra människors möjlighet till friluftsliv vid vatten, och för att bevara ekosystemen längs kuster, sjöar och vattendrag.
- **Satsa mer på tillgänglighet och naturvägledning**
 För att fler människor ska kunna relatera till och i förlängningen engagera sig för naturen, kulturlandskapet och den biologiska mångfalden, krävs betydligt större satsningar på att tillgängliggöra naturen. Det handlar dels om fysisk tillgänglighet som stigar, skyltar och anpassningar till funktionsnedsättningar. Dels om tillgänglighet i form av naturvägledning som guidade turer, utställningar eller naturstigar. Ett viktigt bidrag till detta är en ökad satsning på naturum i Sverige.
- **Prioritera biologisk mångfald i stadsplanering**
 Den biologiska mångfalden och naturen i städer och tätorter är viktig och behöver prioriteras av flera anledningar. Tillgängligheten gör att många kan möta och relatera till biologisk mångfald. För många arter är livsmiljöerna i stadsnatur är också väsentliga då de generella förutsättningarna drastiskt försämrats för dem. Träd och grönytor bidrar också till bättre luft, ger svalka och bidrar till en bättre hälsa.
- **Våra vilda rovdjursstammar ska vara långsiktigt livskraftiga**
 Miljöpartiet vill att de inhemska viltstammarnas rovdjursstammarna ska vara långsiktigt livskraftiga, innan licensjakt får utföras. Det gäller även våra rovdjursstammar. Vilt- och rovdjursförvaltningen behöver utgå från hela ekosystemet och samexistens med rovdjur. Licensjakt ska inte tillåtas på varg, järv eller lodjur. Tamdjursägare ska med dagens populationer få ekonomiskt stöd till att förebygga rovdjursangrepp, och full ersättning om angrepp ändå sker. De statliga medlen för sådana bidrag, och ersättningar och kunskapsspridning ska förstärkas. Vi tar avstånd från troféjakt då det inte har med viltvård att göra.
- **Viltkött en del av hållbar omställning**
 Viltkött är mer hållbart än kött från industriell djurhållning både på grund av djurens naturliga livsstil och avsaknaden av resurskrävande foderproduktion. Viltkött innebär att man tar tillvara på en naturresurs utan att behöva skapa en industriell produktionskedja. Därför vill Miljöpartiet förenkla försäljningen av viltkött från bland annat rådjur och vildsvin, dels till privatpersoner men även till kommunala verksamheter.

Levande skogar

Miljöpartiet vill se en ny riktning i skogspolitiken. Dagens skogsbruk är ohållbart. Artrika och ekologiskt värdefulla skogar avverkas idag i snabb takt. En mycket stor mängd arter som förekommer i våra skogar klassas som hotade. Det intensiva och storskaliga kalhyggesbruket drabbar biologisk mångfald, vattenkvalitet och klimat, riskerar att försämra markstabiliteten och skadar rennärning och naturturism.

För att värna skogens artrikedom krävs att mer värdefull skog får formellt skydd, och att den brukade skogen sköts med mer varsamma metoder. Ett alternativ till dagens storskaliga kalhyggesbruk är ett naturnära skogsbruk där en större andel av skogen brukas hyggesfritt. I en hyggesfritt brukad skog finns träd i olika åldrar. På så sätt finns skogen kvar även när en del av träden tas ut. Det naturnära skogsbruket ger bättre balans mellan skogens sociala, ekonomiska och ekologiska värden, och gör dessutom skogen mer motståndskraftig mot klimatförändringarnas effekter.

Miljöpartiet vill stötta övergången till naturnära brukningsmetoder. Det ska vara lönsamt att bruka skogen hållbart. Vi vill se mer och bättre rådgivning och ekonomiska incitament till skogsägare som vill ställa om till hyggesfritt. Statliga aktörer ska gå före i användningen av hyggesfria metoder.

Skogen spelar en central roll i klimatarbetet och skulle kunna göra enormt mycket mer klimatnytta än idag. Detta främst genom att avverkningsnivåerna minskar, att träd får växa längre innan de avverkas, och att en större andel av det virke som tas ur skogen används till långlivade produkter som fortsätter binda kolet under lång tid. Kalhyggen måste minska i storlek och antal och våra mest artrika och värdefulla skogar behöver ges ett långsiktigt skydd.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Skydda återstående urskogar, naturskogar och andra skogar med höga naturvärden**

De sista resterna av ur- och naturskog i skogslandskapet måste ges ett långsiktigt skydd, och ersättning måste säkras för markägarna. Detsamma gäller kontinuitetsskogar, som har varit skog under mycket lång tid, och andra skogar med höga naturvärden. Nyckelbiotoperna innehåller värdefulla livsmiljöer för rödlistade arter och utgör några procent av den produktiva skogsmarken, och alla sådana måste bevaras för att säkra arternas överlevnad. Detta kräver omfattande satsningar på ersättningar till markägare, nya arbetssätt och ökade satsningar på myndigheternas tillsyn. Statliga aktörer som äger och förvaltar skog ska ges tydliga uppdrag att agera föredömen för att bevara och utveckla den biologiska mångfalden, vilket gäller både skydd av skogar med höga naturvärden och att gå över till skonsamma och naturnära skogsbruksmetoder.

- **Ställ om till hållbara skogsbruksmetoder**

Skonsamma, naturnära skogsbruksmetoder och ökad kolinlagring behöver stimuleras genom en reformerad och moderniserad lagstiftning samt genom ekonomiska styrmedel. Vi vill införa ett bonus malus-system för skogsbruk, för att göra naturnära metoder lönsammare än traditionellt, storskaligt kalhyggesbruk. Samtidigt bör möjligheten att teckna klimatavtal för skogsägare införas samt ett system för ersättning vid skydd av hotade arter. Därtill behövs omfattande satsningar på oberoende rådgivning och nya, alternativa finansieringsmodeller för skydd och naturvård bör utredas. Odling av främmande trädslag som kan bli invasiva ska upphöra, och kvävegödsling av skog ska bli tillståndspliktigt så att det kan begränsas.

- **Större myndighetsansvar i skogen**

Myndigheter och offentlig sektor måste ta ett större ansvar i omställningen av Sveriges skogsförvaltning. Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och Länsstyrelserna behöver tydligare direktiv och utökade resurser för tillsyn och inventering. Utöver det måste statliga bolag, myndigheter och universitet gå före i implementeringen av naturnära skogsbruk samt ge mer skog långsiktigt skydd. Regelverken för statliga aktörer bör dessutom harmoniseras så att gemensamma mål som att bevara biologisk mångfald blir ett tydligt uppdrag.

Ett hållbart och livskraftigt jordbruk i hela landet

Miljöpartiet vill se ett levande lantbruk i hela Sverige och säkra en hög självförsörjning av livsmedel, foder, energi och råvaror. Vi verkar för ett robust livsmedelssystem med en variation av både stora och små lantbruk, där råvaror, energi och tjänster till större del produceras nära konsumenten och där förädlingen i ökad utsträckning sker lokalt. Vi vill också verka för att efterfrågan på svenskproducerade ekologiska livsmedel ökar. Vi vill att såväl stora som små företag inom de gröna näringarna stimuleras att använda hållbara metoder som stärker biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

I jordbrukslandskapet finns en stor del av vårt lands biologiska mångfald - nära hälften av Sveriges alla landlevande djur- och växtarter - men många av arterna har minskat och riskerar att försvinna från landet. Men det finns många synergier mellan åtgärder för att vända den negativa trenden för djur och växter, och samtidigt stärka svensk beredskap, minska utsläppen och klimatsäkra jordbruket. Omställningen till ett fossilfritt lantbruk måste accelerera, den ekologiska andelen öka och vi behöver minska sårbara beroenden av fossila bränslen och fossilt producerad konstgödsel samtidigt som produktionen av förnybar energi stimuleras.

Miljöpartiet verkar för trygga och rättvisa villkor för lantbrukare. Vi vill öka den svenska självförsörjningsgraden och vi behöver stimulera en mångfald av livsmedelsföretag över hela landet. Så gör vi svensk livsmedelsproduktion mer hållbar och mindre sårbar.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stärk svensk matproduktion och beredskap**
Hela livsmedelskedjan behöver stärkas, från jord till bord. Vi vill öka Sveriges förmåga till hållbar självförsörjning av baslivsmedel och foder till lantbrukets djur, och vi vill öka odlingen av vegetabilier som grönsaker, baljväxter och frukt. För att säkra en jordbruksproduktion i hela landet behövs riktade styrmedel till små och medelstora lantbruk. Vi vill stärka livsmedelsproduktionen och förädlingen av jordbrukets råvaror genom att halvera arbetsgivaravgifterna för matproduktion. Stöd för klimatanpassning av livsmedelsproduktionen måste också öka.
- **Säkra generationsskiftet och förbättra arbetsvillkoren**
Unga och nya lantbrukare behöver stöttas genom bland annat utbildningsinsatser och ekonomiska incitament, exempelvis genom ett etableringslån för lantbrukare inriktade på hållbarhet. För att säkra generationsskiftet är också bättre arbetsvillkor en viktig del. Vi vill se över införandet av en avbyttjänst med Finland som förebild - lantbrukare måste ha möjlighet att ta en ordentlig semester. Lantbrukarnas administrativa börda måste minska, och regelverken måste vara utformade så att de inte blir ett hinder för en stärkt och hållbar livsmedelsproduktion.

- **Ett fossilfritt jordbruk i samklang med natur och miljö**
 Miljöpartiet vill genomföra en kraftfull satsning på ett fossilfritt lantbruk. Vi vill växla från systemet med fossila subventioner till ett grönt jordbruksavdrag, och införa en biopremie så att alla lantbrukare har råd att använda förnybara bränslen. Samtidigt vill vi stimulera till ökad produktion av förnybar el och hållbara biodrivmedel som biogas och flytande biodrivmedel genom riktade satsningar och investeringsstöd, samt behålla och utöka skattereduktioner för solkraft.
- **Öka det miljövänliga och ekologiska jordbruket**
 Vi vill stärka den biologiska mångfalden genom att fördubbla arealen naturbetesmarker och öka stöden för restaurering och hävd. Lantbrukets miljöersättningar måste öka och ska stimulera ett ekologiskt, kretsloppsbaserat brukande, utan användning av naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel. För att stärka såväl biologisk mångfald som samhällets robusthet behöver odling och nyttjande av kulturarvsväxter främjas. Jordbruksmarken måste bevaras och behöver få ett starkare skydd mot exploatering. Vi vill förbättra villkoren för att öka kolinlagringen i jordbruksmarken, till exempel genom att öka mullhalten eller genom att sprida biokol.
- **Öka andelen odlade vegetabilier**
 Klimatomställningen kräver att vi äter mer vegetabilier och mindre kött från djur, detta går även i linje med livsmedelsverkets rekommendationer. Därför vill vi stimulera odling av vegetabilier för human konsumtion och även stärka inhemska grödor som är anpassade för vårt klimat och mer motståndskraftiga mot klimatförändringar.
- **Kompromissa inte med djurens välfärd i lantbruket**
 Stärk lantbrukets lönsamhet utan att tumma på djurens välfärd. Bevara och utöka beteskravet i lagstiftningen och stimulera till längre betestid, utöver lagens krav. Alla lantbruksdjur ska ges möjlighet att komma ut på bete, att böka i jorden eller picka i gräset. Djurvälståndersättningar för fler lantbruksdjur ska införas. Djurskyddslagens krav på djurens rätt till sitt naturliga beteende och nolltolerans mot beteendestörningar behöver genomföras i praktiken.

Levande hav och vatten

Tillståndet i våra svenska hav är akut. Kustnära exploatering, kraftigt ökad sjöfart och ett omfattande överfiske och bottenrålning utgör extrem press på haven. Torskbestånden har kollapsat och åtgärder krävs för att sill- och strömmingsbestånd inte också ska utfiskas. Syrefria havsbottnar motsvarande en yta stor som Danmark breder ut sig i Östersjön på grund av övergödning. Försurning och uppvärmning av haven ökar i snabb takt till följd av klimatförändringarna och drabbar arter och ekosystem redan idag. Samtidigt ökar spridningen av nya och gamla miljögifter (t ex PFAS), plastskräp och mikroplaster till våra hav. Belastningen är mycket hög, speciellt på kustekosystemen som står för de viktigaste ekosystemtjänsterna.

Även för djur och växter i våra sjöar och längs våra strömmande vatten – bäckar, åar och älvar – är läget allt mer akut.

Under ytan pågår en drastisk förlust av arter och fungerande ekosystem. Bara en politisk kraftsamling på en helt ny nivå kan vända trenden. De kommande åren är kritiska för att vända utvecklingen.

Nya miljöhot uppstår när krigen kommer närmare våra landsgränser. Den ryska skuggflottan utgör ett stort hot mot vår kuster och marina ekosystem när risken för allvarliga oljespill ökar. Detta är en ny situation för Sverige där beredskapen för miljökatastrofer måste stärkas.

Sverige har omfattande möjligheter att agera, både genom att vidta åtgärder nationellt och genom att aktivt driva på EU:s arbete. Det behövs en snabb, omfattande och långsiktig nivåhöjning av resurser och ambitioner samt ett helhetsgrepp på allt som påverkar havet, från källa till hav.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Inför en havsmiljölag**

Miljöpartiet vill införa en havsmiljölag som ska säkerställa ett brett och systematiskt arbete för att rädda havens ekosystem. De många olika regelverk som påverkar haven behöver samlas under ett paraply, som tydliggör att ekosystemens livskraft måste sättas främst, och att ekosystemens gränser måste respekteras.

- **Säkra havens återhämtning och stoppa överfisket**

Miljöpartiet vill stoppa det storskaliga industrifisket och främja det kustnära, småskaliga fisket för humankonsumtion. Sverige ska använda alla tänkbara verktyg som finns inom ramen för nationell lagstiftning för att främja skonsamt fiske och stoppa industriell trålning. Samtidigt behöver fiskare stöttas i att genomföra en trygg övergång till skonsamma, selektiva redskap och ett förbud mot bottentrålning behöver införas. Vi vill också införa ett förbud mot fiske och handel med akut utrotningshotade fiskarter, såsom ål, samt öka kontrollerna för att stoppa illegalt fiske. Sverige måste aktivt driva på för att EU tar fram en långsiktig och lagligt bindande återhämtningsplan för Östersjön och Västerhavet, inklusive en ekosystembaserad, vetenskaplig fiskerådgivning.

- **Stärk vattenarbetet från källa till hav**

Föreningar behöver stoppas redan vid källan genom moderniserade regler för miljötillstånd och förbud mot fler miljögifter. Miljöpartiet vill ge kommunerna det stöd som krävs för att satsa på modern avloppsrening och ge viktiga dricksvattentäkter ett starkare lagstadgat skydd. Det behövs nya styrmedel för att minska mängden plast i samhället, för att stoppa spridningen av mikroplaster och den omfattande nedskräpningen. Läckaget av näringsämnen från jordbruket behöver minska genom investeringsstöd, rådgivning och omställning till kretsloppsbaseade metoder.

Öka det marina skyddet och restaurera kustzoner, sjöar och vattendrag

Det behövs omfattande satsningar för att det marina skyddet ska kunna öka till 30 procent i enlighet med våra internationella åtaganden. Kvaliteten på skyddet är centralt - det behövs fler fiskefria områden, inte minst i våra marina skyddade områden. Satsningarna på att restaurera kustzoner, strömmande vatten och sjöar behöver öka för att rädda hotade djur och växter. Takten i arbetet med miljöanpassning av vattenkraften måste öka för att rädda akut hotade arter som ål, lax och andra vandrare arter.

En giftfri och ren miljö

Skadliga kemikalier i miljön är en av vår tids stora ödesfrågor. Idag finns hundratusentals industrikemikalier och prognosen är en tredubbling de kommande 30 åren. Forskningen slår fast att de planetära gränserna för nya kemiska ämnen är överskridna. Situationen är på många sätt akut.

Miljögifter fortsätter att spridas från mark som tidigare blivit förorenad och når oss genom växter, fisken, köttet, bären och svampen som vi äter. Spridningen av miljögifter beror i grunden på en bristande kemikaliehantering och en otillräcklig kemikalielagstiftning.

Kemikalier måste börja hanteras på ett sätt som inte riskerar hälsa och liv och det behöver bli en drivkraft i produktutvecklingen. Du ska kunna lita på att det du köper inte förgiftar våra hav och sjöar, att maten och barnens kläder och leksaker inte innehåller bekämpningsmedel, hormonstörande eller cancerframkallande ämnen.

Kemiindustrin spelar en avgörande roll och behöver ta ett mycket större ansvar. Miljöpartiet anser att kemikalielagstiftningen behöver skärpas, i dagsläget tillåts enorma risker med människors hälsa och vår natur.

Tillgång till rent vatten är en förutsättning för allt liv och rent dricksvatten är en mänsklig rättighet. Klimatförändringar, överutnyttjande av grundvatten och vattenreservoarer samt föroreningar försämrar vattenkvaliteten och äventyrar vår vattenförsörjning. Det behövs skarpa regleringar av sådant som påverkar våra dricksvatten negativt.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Förbud PFAS och andra farliga ämnen**

Det behövs en kraftsamling i arbetet mot PFAS-föroreningar, i form av en finansierad nationell handlingsplan mot föroreningar i både mark och dricksvattentäkter. Det räcker inte att förbjuda farliga ämnen ett och ett, eftersom nya snarlika kemikalier snabbt tas fram. Istället behövs fler förbud mot grupper av ämnen. Sverige behöver aktivt driva frågan om en skärpt kemikalielagstiftning på EU-nivå och resurser måste avsättas för detta arbete, även den svenska tillämpningen och tillsynen behöver skärpas. Ett förstärkt arbete där försiktighetsprincipen och "giftfritt från början" är centrala delar i arbetet för en cirkulär ekonomi vilket kräver satsningar på att farliga, giftiga ämnen ska bytas ut mot bättre alternativ. Sanktionerna bör inkludera höga viten, försäljningsförbud och återkommande kontroller riktade mot aktörer som systematiskt bryter mot regelverket, inklusive internationella e-handelsplattformar.

- **Stoppa spridningen av miljögifter och sanera förorenad mark och vatten**
Satsa mer på att identifiera förorenade områden, kartlägga spridningsvägar i miljön och identifiera källan. De som har utsatts för föroreningar ska inte behöva stå ensamma - Miljöpartiet vill införa en Lex Kallinge. Förorenaren ska betala, samtidigt som staten också tar ett tydligt ansvar för att rena förorenad mark och dricksvatten och stötta kommunerna i detta arbete. Samtidigt ska de som förgiftas av miljöföroreningar få juridiskt stöd och hjälp med uppföljning från vården. Satsningarna på forskning och utveckling av sanering och rening behöver öka.
- **Ta krafttag mot miljöbrott**
Vi vill strama upp lagstiftningen om hantering av avfall och skärpa straffen för brott mot denna, så att det avskräcker från otillåten dumpning och otillåten export av avfall. För att begränsa förekomsten av de mest förödande miljöbrotten bör storskaliga miljöbrott, ekocid, klassas som ett internationellt brott. De rättsliga påföljderna behöver skärpas för miljöförstöring med långvariga och utbredda konsekvenser för natur och människor. Det är centralt att tillsynsmyndigheterna tillförs mer resurser för en mer proaktiv och uppsökande miljötillsyn.
- **Säkra och skydda tillgången till rent dricksvatten**
Miljöpartiet vill skydda fler vattentäkter mot exploatering och föroreningar. Det kräver ett starkare lagstadgat skydd. Vi vill stärka samhällets beredskap mot översvämningar, vattenbrist och torra genom skärpningar av regelverket, tydligare uppdrag och ansvarsfördelning mellan lokal, regional och nationell nivå, samt ökade ekonomiska satsningar. För att öka motståndskraften och stärka vattenförsörjningen behöver fler reservvattentäkter identifieras och utses.

4. En stärkt välfärd för djuren

I centrum för Miljöpartiets syn på djur står att de har ett egenvärde i sig och behov som måste respekteras. Med nyttjandet av djur följer därför ett moraliskt ansvar. God djurhållning och välfärd handlar inte bara om att undvika lidande utan även att ge djuren möjlighet till positiva upplevelser och eftersträva ett, för deras art, så fullvärdigt och naturligt liv som möjligt. Detta ansvar gäller alla djur, även sällskapsdjur. Arbetet mot illegal handel och smuggling av hundar och andra sällskapsdjur ska därför stärkas.

Fortfarande är djurhållningen, särskilt då det gäller livsmedelsproducerande djur, en kompromiss mellan ekonomiska intressen och djurens behov, där priset för djuren ofta blir mycket högt. Miljöpartiet anser att de djur som vi människor har ansvar för och föder upp ska få leva ett gott liv.

Dålig djurhållning skapar allvarliga hälsorisker, i första hand för djur men även för människor. Varje år dör hundratusentals människor av sjukdomar orsakade av bakterier som blivit resistenta mot antibiotika. Missbruk av antibiotika måste minska för att hindra utvecklingen av antibiotikaresistens. Att hålla djur trångt ihop under stressfyllda förhållanden innebär stor risk för att olika typer av virus överförs mellan djur och människor.

Behandla djur med omsorg

Miljöpartiet anser att regelverket för djurens välmående både behöver skärpas, och efterlevas bättre. Det gäller både EU:s gemensamma regler och de svenska, som gäller parallellt.

Sverige måste aktivt driva på inom EU för en lagbunden höjning av lägstanivån inom djurhållningen, och för att djurskyddslagarna verkligen efterlevs. I dagsläget är storskalig, intensiv djuruppfödning som orsakar stort lidande hos djuren och bristande efterlevnad av befintlig lagstiftning ett stort problem. Produkter från livsmedelsproducerande djur inom EU säljs på en gemensam marknad, därför är det inte rimligt att god djurhållning missgynnas i konkurrensen från dålig djurhållning där djuren far illa. Det behövs utökade styrmedel för att möjliggöra och främja en god djurhållning.

Även det svenska regelverket behöver anpassas och uppdateras efter lagstiftningens krav på att djur ska ha rätt till sitt naturliga beteende och att det ska vara nolltolerans mot beteendestörningar orsakade av djurhållningen. Det behövs fler styrmedel för att säkra en god djurhållning, både i form av ett reformerat regelverk och ekonomiska incitament.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stärk djurvälståndet och säkra att djurskyddslagen följs**

Det behövs en systematisk översyn av hur dagens regelverk säkerställer att djurskyddslagens krav på djurens rätt till sitt naturliga beteende uppfylls. Kraven ska höjas om det behövs, och tillräckliga resurser måste avsättas för detta arbete. Djurhållare som gör mer än lagen kräver kan behöva stöttas och jordbrukspolitikens ersättningsformer för att stimulera en högre djurvälstånd ska utvecklas. Det behövs också en bättre tillsyn inom djurhållningen, och missförhållanden och lagbrott ska upptäckas och beivras effektivt. Djurskyddskontrollerna behöver bli betydligt fler, både gällande lantbrukets djur, tillsynen av sällskapsdjur och inom exempelvis hästsporten. Ökade resurser behövs också för att upptäcka och stävja problematiken med djursamlare.
- **Säkra att djur inom livsmedelsproduktionen får det bättre**

Det behövs en kraftsamling för ett högt djurskydd inom livsmedelsproduktionen. Miljöpartiet vill se till att extremavel inte förekommer inom svensk livsmedelsproduktion, och ställa om till långsamväxande raser, bort från så kallade turbokyklingar, vars snabba tillväxt medför ett stort lidande för kycklingarna. Separation av ko och kalv direkt efter kalvning ska fasas ut och på sikt förbjudas. Djurtransporter måste minimeras, och även i livets slutskede har djuren rätt till en god hantering. Slaktmetoder som elbedövning av kyckling och koldioxidbedövning av grisar och fiskar måste upphöra. För att säkra ett gott djurskydd behöver kameraövervakning på slakterier införas och användas som en del av tillsynen, och djurskydd bör behandlas som ett allmänintresse för att möjliggöra mindre sekretess och mer transparens i livsmedelsindustrin. Oanmälda inspektioner av slakterier ska öka.
- **Fasa ut problematiska djurförsök**

I huvuddelen av alla djurförsök används djur som modeller för att söka kunskap om hur vi människor fungerar och påverkas av olika saker. Detta kan innebära såväl etiska som vetenskapliga problem. Det finns alternativ till djurförsök, som ger mer tillförlitliga resultat och där djur slipper utsättas för lidande. Vi vill att det tas fram en nationell plan för övergång till djurförsöksfri forskning. Forskning som rör djurs behov, beteende och ekologi är ofta mindre problematisk och bör finnas även i framtiden.
- **En mer medveten konsumtion av animaliska livsmedel**

Miljöpartiet vill se en minskad konsumtion av animaliska livsmedel, som grundas på en kunskap om god djurhållning inom en i övrigt hållbar och robust produktion. Dagens storskaliga industriella köttproduktion och överkonsumtion av kött är skadlig för klimatet, miljön och vår hälsa. Vi vill införa en antibiotikaskatt på importerat kött från djur som rutinmässigt har behandlats med antibiotika.
- **Det offentliga måste visa ledarskap för djurens välmående**

Myndigheter, kommuner och regioner ska ta hänsyn till djurvälstånd i beslutsfattande och offentlig upphandling. All offentlig upphandling av animaliska produkter ska minst leva upp till nivån i svensk djurskyddslagstiftning och andelen ekologiskt ska öka.

- **Fler veterinärer och skäliga priser**

Tillgången till djursjukvård och veterinärservice ska finnas i hela landet, och det krävs en tydligare styrning som säkerställer detta. Det behövs fler veterinärer, och ett regelverk som både säkrar pristransparens och skäliga priser, en god arbetsmiljö och vård av hög kvalitet. Oligopolstrukturen bland privata aktörer behöver granskas och alternativa strukturer behöver utredas.

- **Skärp EU:s lagstiftning om djurvälstånd och ta ställning för djur på hela jorden**

Minimiregler för djurskydd måste införas på områden där det idag saknas, och de ska höjas i de fall de är otillräckliga. Sanktioner mot medlemsländer som inte följer EU:s djurskyddslagstiftning ska skärpas, och samma standarder för djurvälstånd som vi har i EU ska gälla för länder som vill exportera animaliska produkter till EU. Arbetet för en global FN-deklaration om djurvälstånd ska intensifieras och djurskydd och djurhälsa behöver vara en uttalad del i handelsavtal och ska inte ses som ett handelshinder. Ett offensivt internationellt arbete är nödvändigt för att minska överanvändningen av antibiotika inom djurhållningen.

- **Djurskyddslagen ska också gälla vilda djur**

I den svenska djurskyddslagen anges att lagen endast avser djur som hålls av människan. Detta innebär att de viltlevande djuren, inklusive fiskar, inte har ett lika starkt rättsligt skydd som de djur som hålls av människan. Miljöpartiet vill att viltlevande djur införlivas i samma djurskyddslag som de djur som hålls av människan.

5. Ett fritt och demokratiskt samhälle

Demokrati är en förutsättning för ett fritt och rättvist samhälle där alla medborgare är jämlikar. En levande demokrati kräver ett inkluderande samhälle med goda möjligheter för människor att påverka och kanalisera sitt engagemang. Fria samhällen där idéer och visioner bryts mot varandra ger de bästa förutsättningarna för utveckling och framsteg. Demokratin gör samhället starkt och motståndskraftigt.

Demokratin får aldrig tas för given, den måste försvaras varje dag. Runt om i världen och i Sverige utmanas demokratin från flera håll. Det kan handla om att den akademiska och journalistiska friheten hotas, att civilsamhället tystas eller misstänkliggörs, att armlängds avstånd inte hålls till kulturen eller att domstolarnas och myndigheternas oberoende inskränks. Demokratin hotas när främlingsfientlighet, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet sprider sig i samhället. Den snabba utvecklingen av nya digitala plattformar har dessutom skapat nya utmaningar för demokratin. Flera initiativ har tagits inte minst på EU-nivå för att få teknikplattformarna att ta ett större ansvar för att motverka spridningen av olagligt innehåll och desinformation, men mer behöver göras.

Vår demokrati behöver alltid utvecklas och fördjupas. För att stärka demokratin behöver vi skapa fler arenor där människor kan mötas, diskutera och delta i samhällsutvecklingen. Det demokratiska utanförskapet, där tilliten till offentliga institutioner och deltagandet i samhällslivet är lägre i vissa grupper, måste bekämpas. Ett starkt skydd för grundläggande fri- och rättigheter, ett rikt kulturliv, en livskraftig folkbildning, ett engagerat civilsamhälle och ett aktivt föreningsliv är grundläggande i en stark demokrati.

Grundläggande rättigheter

Ett öppet, demokratiskt samhälle bygger på varje människas rätt att forma sitt eget liv, att bestämma över sin egen kropp, uttrycka sig, söka kunskap, samlas och organisera sig. De grundläggande fri- och rättigheterna är en förutsättning för att människor ska kunna påverka sin vardag, delta i samhällsutvecklingen och stå upp för sina värderingar.

Yttrandefrihet är en grundbult i vårt demokratiska system. Miljöpartiet står upp för varje medborgares rätt att uttrycka sin ståndpunkt och delta i det demokratiska samtalet. Vi vill möjliggöra för fler att ta del av andras kunskap och perspektiv genom en stark informationsfrihet och skydda mötes- och demonstrationsfriheten så att fler kan samlas kring sitt engagemang. Religionsfriheten behöver värnas och minoriteters rättigheter ska respekteras.

Dessa friheter måste ständigt försvaras. De är inte bara viktiga i sig – de är också avgörande för att kunna bedriva en kraftfull politik för klimat, jämlikhet och rättvisa. På flera håll i världen motarbetas demokratiska statskick och rättsstatens principer. Sverige är inte undantaget sådana angrepp, varken idag eller i framtiden. Därför måste vi rusta vårt demokratiska samhälle starkt. Miljöpartiet arbetar för att grundläggande fri- och rättigheter ska vara starka, tillgängliga för alla och skyddade mot inskränkningar – i synnerhet i tider av ökande polarisering och demokratiskt bakslag i vår omvärld.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Grundlagsskydda Institutet för mänskliga rättigheter**
Institutet för mänskliga rättigheter är en central aktör för att fortsätta stärka, skydda och bevaka våra demokratiska principer i Sverige. För att säkerställa dess långsiktiga existens så vill vi nu grundlagsskydda institutets oberoende och fristående roll.
- **Värna en stark yttrandefrihet**
För att stärka yttrandefriheten måste vi värna den fria åsiktsbildningen, skydda public service och andra medier från otillbörlig påverkan och se till att opinionsbildare, journalister och forskare inte tystas av hat och hot. Vi vill att fler får tillgång till bildning, litteratur, konst och kultur för att stärka förutsättningarna till delaktighet och kritiskt tänkande. För att garantera oberoende, granskande journalistik av hög kvalitet vill vi utvärdera, uppdatera och stärka mediestödet.
- **Nej till godtyckliga inskränkningar av mötes- och föreningsfriheten**
Alla människor har rätt att organisera sig, bilda föreningar och demonstrera inom lagens och demokratins ramar. Politiken ska göra det enkelt för människor att organisera sig genom långsiktiga stöd och förenklad byråkrati. Demokrativillkoren är viktiga för att säkerställa att offentligt stöd går till organisationer som respekterar demokratins värderingar.

- **Skydda demokratin mot nedmontering**

Runt om i världen ser vi hur demokratin försvagas – oberoende myndigheter hotas, liksom fria medier, kulturen, akademien och civilsamhället. Även i Sverige ser vi tydliga tecken på att förtroendet för demokratins institutioner utmanas. För att säkerställa demokratins motståndskraft vill vi stärka den kulturella, akademiska, publicistiska friheten och domstolarnas oberoende. Miljöpartiet värnar gedigna lagstiftningsprocesser och vill skydda grundlagen mot snabba förändringar.
- **Ökad motståndskraft mot desinformation**

Vi har alla ett ansvar att bekämpa desinformation och se till att demokratin vilar på en sund debatt med utgångspunkt i kunskap och fakta. Vi vill ta fram en nationell strategi för stärkt motståndskraft mot desinformation och näthat. Uppdraget bör innefatta hårdare krav på de globala plattformsföretagens desinformationsarbete. Dessutom behöver mer göras för att stärka medie- och informationskunnigheten, för att öka förståelsen för AI och spridningen av desinformation på nätet.
- **Ställ krav på techjättarna**

Techjättarna har idag ett stort inflytande över yttrandefrihet och opinionsbildning utan att ta ansvar för konsekvenserna. Steg har tagits på EU-nivå men mer måste göras nationellt för att reglera techjättarna. De ska ta ansvar för hur deras plattformar driver polarisering, radikalisering och spridning av skadligt innehåll. Företagen ska aktivt stoppa övergreppsmaterial, gängrekrytering samt hat och hot. Regelbrott ska mötas av kännbara ekonomiska konsekvenser.
- **Värna varje människas integritet i det digitala samhället**

Uppgifter om personlig information på internet och digitala plattformar ska skyddas. Den digitala utvecklingen går snabbt framåt och många oroas över integritetsrisker både från cyberangrepp och ny teknik. Vi säger nej till förslag som Chat Control, som skulle innebära massövervakning på nätet. Vi vill se stärkta åtgärder för att skydda människors digitala integritet och personuppgifter, genom en uppdaterad nationell digitaliseringsstrategi, ett digitalt kunskapslyft hos äldre och satsningar på digital kompetens i skolan.
- **Stärk den digitala demokratin**

Digitalisering ska användas för att stärka demokratin, inte nedmontera den. Vi vill stärka den digitala kompetensen i samhället genom utbildningsinsatser och stöd för dem som behöver det. Den offentliga sektorn ska gå före i digitaliseringen, både för att effektivisera sin verksamhet och för att öka transparens och medborgarnas inflytande.

En levande demokrati

En levande demokrati är ett samhälle där medborgarna aktivt deltar i beslutsfattandet och där det finns en stark kultur av engagemang, delaktighet och öppenhet. För att demokratin ska fungera krävs inte bara att den värnas och försvaras, den måste också utvecklas. Det demokratiska utanförskapet, där valdeltagandet och tilliten till politiken och samhällets institutioner är lägre i vissa grupper, är ett allvarligt samhällsproblem som vi måste ta på största allvar. Tilliten till det demokratiska systemet behöver stärkas så att fler känner att de har möjlighet att forma vårt gemensamma samhälle. Barns röster är viktiga att lyssna på för att öka deras delaktighet och inflytande. För att säkerställa att barn och unga blir en del av det demokratiska samtalet måste de involveras i demokratin, få kunskap om det demokratiska systemet och att arenor för deras engagemang skapas och stärkas.

Ett starkt demokratiskt system bygger vi genom en levande offentlig debatt och insatser som skapar demokratisk mobilisering och tillitsskapande på lokal nivå, så att människor kan och vill engagera sig och organisera sig. Möjligheten att påverka politiken bidrar till en levande demokrati, skapar värdefulla kontaktytor och ökar utbytet av idéer. Samtidigt är det viktigt att samhället blir mer transparent, så att medborgare har insyn i vilka intressen som påverkar de politiska besluten.

Centralt för vår demokrati är att vi har självständiga och livskraftiga medier i hela landet. Vi värnar ett starkt public service på en livskraftig mediemarknad, som präglas av integritet, oberoende, ett brett utbud, en mångfald av perspektiv och rimliga finansieringsvillkor. Alla ska ha tillgång till information och oberoende journalistik för att på lika villkor kunna delta i det demokratiska samtalet om hur vi vill utforma vårt samhälle.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stärk tilliten till och deltagandet i det demokratiska systemet**
Alla ska kunna och vilja vara med och påverka. Vi vill ge berörda myndigheter i uppdrag att bredda och öka valdeltagandet, införa ett system med nationella medborgarinitiativ så att fler kan ge förslag till samhällsförändringar och se över hur det demokratiska inflytandet kan öka - till exempel genom att tillsätta en ny maktutredning. Vi vill säkerställa alla personers tillgång att delta i val med valhemlighet, exempelvis genom att det ska finnas tillgång till punktskriftsvalsedlar. Vi vill även stärka möjligheterna för ansvarsutkrävande när brister i tillgänglighet och information hindrar personer med funktionsnedsättning från att medverka i demokratiska processer.

- **Grundlagsskydda public service och stärk mediernas oberoende**
 Miljöpartiet vill stärka förutsättningarna för oberoende, granskande journalistik och en mångfald av medieperspektiv i hela landet. Att människor fritt kan lämna uppgifter till journalister är avgörande för mediers funktion – en rättighet som behöver värnas och stärkas. Vi behöver reformera och utöka mediestödet samt finna vägar för rättvis konkurrens och likvärdig beskattning av globala plattformar. Public services oberoende behöver skyddas i grundlagen och dess långsiktiga finansiering stärkas.
- **Skärpta regler mot lobbyism och mer transparens**
 Vi i Miljöpartiet vill att det ska vara tydligt vilka intressen som försöker påverka politiken. Därför vill vi utvidga det nya lobbyregistret genom att bland annat se till att det innefattar påverkan i tidiga skeden. Fler av de politiker och tjänstemän som går mellan politik och lobbying än idag ska omfattas av övergångsreglerna och reglerna måste skärpas. Det är särskilt viktigt att begränsa övergångar till lobbying där uppdragsgivare är hemliga. Genom tydliga regler och ökad öppenhet stärker vi tilliten till demokratin och de folkvalda.
- **Förbjud trollfabriker**
 Vi vill förbjuda aktörer som politiska partier eller lobbyorganisationer från att organisera anonyma konton för att sprida hat och desinformation. Vi behöver också stärka insatserna mot påverkansoperationer från utländska trollfabriker och främmande makter. Därför vill vi se satsningar på det civila försvarets förmåga att skydda samhället mot utländsk påverkan.
- **Involvera unga och sänk rösträttsåldern**
 Bristande tillit till demokratin hos unga kan få långsiktiga konsekvenser för samhället. Vi vill att unga involveras mer, deras röster ska bli lyssnade till och de ska få goda förutsättningar för att engagera sig. I linje med Demokratiutredningens förslag så vill Miljöpartiet sänka rösträttsåldern till 16 år. Det skulle öka ungas incitament att sätta sig in i samhällsfrågor och ge möjlighet att ta ansvar för att forma den framtid de vill se. I ett första steg vill vi se kommunala piloter, där kommuner tillåts gå före med sänkt rösträttsålder. Vi är övertygade om att det kommer att skapa mer engagemang och intresse för politiska frågor och stärka demokratin bland unga.
- **Livskraftig lokal demokrati**
 I kommuner och regioner tas många beslut som ligger invånarna nära. Där kan människor konkret bli involverade och lyssnade på. För att stärka det demokratiska styrelseskicket vill vi stötta kommuner och regioner i att utveckla metoder som stärker den lokala demokratin. Vi ser positivt på initiativ för att bredda demokratin såsom medborgarförslag, medborgarråd, medborgardialoger och folkomröstningar.

- **Vidga demokratin med ett nationellt medborgarråd**

Miljöpartiet vill se en levande demokrati som kan ta till sig nya metoder i en tid då engagemang i traditionella partier sviktar. Under mandatperioden vill vi utreda införandet av ett nationellt medborgarråd där slumpmässigt utvalda medborgare väljs in i ett råd som bistås av sakkompetens. Medborgarrådet kan både utvärdera den förda politiken och föreslå nya förslag, likt exempelvis finanspolitiska rådet eller klimatpolitiska rådet.

6. Ett fritt blomstrande kulturliv och starkt civilsamhälle

Kulturen är samhällets gemensamma grund. Den bär våra berättelser, formar vår förståelse av världen och binder oss samman i ett gemensamt men mångfacetterat samtal. Kulturen har ett starkt egenvärde och ska tillåtas vara både fri och föränderlig. I den gröna ideologin är kulturen central i ett hållbart och motståndskraftigt samhälle. Kulturen bidrar till att stärka vårt samhälle, skapar känsla av sammanhang och mening och är nödvändig för stark beredskap.

Kulturen och civilsamhället är bärande krafter för demokratin. Vi ser ett livskraftigt kulturliv som demokratisk infrastruktur – såsom vi ser på skolan eller ett fritt rättsväsende. Tillgång till kultur och eget skapande och kreativitet ger fler vägar för människor att använda sin yttrandefrihet. Folkbildning och civilsamhälle stärker förmågan att förstå och värna demokratins grundvalar. Civilsamhället, med idrottsrörelsen, kulturföreningar och folkbildningen för samman människor med olika bakgrunder och förutsättningar. Där utvecklas både individer och lokalsamhällen genom demokratiskt beslutsfattande. Därför behövs en grön kulturpolitik som ger alla möjlighet att utforska och utveckla sin kreativa kraft och tillgång till kultur av hög kvalitet. Politiken måste förenkla för ideella organisationer så att det blir lätt för människor att delta i och bidra till det gemensamma.

Ett fritt och blomstrande kulturliv

Kulturpolitiken ska vila på den konstnärliga friheten och yttrandefriheten. Den fria konsten ska få blomstra utan att styras av politiska pekpinor. Ett starkt och livskraftigt kulturliv kan utmana, förnya och visa vägar som ännu inte är upptrampade. I tider av polarisering, desinformation och klimat- och säkerhetshot blir kulturens och bildningens roll än viktigare – som motståndskraft och för förståelse och sammanhållning. I tider av kris och krig fyller kulturen en viktig roll i vardagen. Inte minst kriget i Ukraina visar hur kulturen attackeras som en del i den militära krigföringen. Kulturen blir det som får individen och samhället att växa i stället för att krympa.

I ett samhälle finns många olika kulturella uttryck, och det är en styrka. Det är när det finns många olika åsikts- och kulturyttringar som nya tankar och uttryck kan födas. Hur kulturen förändras och utvecklas ska aldrig dikteras utifrån politiska visioner eller av auktoritära krafter som försöker tillrättalägga historien eller kulturen utifrån sina egna syften. Politikens roll i kulturen är att – på armlängds avstånd – möjliggöra och främja kulturell mångfald och fria uttryck, samt att värna och utveckla vårt rika och mångfacetterade kulturarv.

Att delta i kulturlivet är en demokratisk rättighet. Uppväxt, ekonomi eller bostadsort ska inte vara ett hinder för människor att hitta sitt kulturella uttryck. De kulturella ekosystemen behöver stärkas, inte minst på små orter och i glesbygden. Barns rätt och tillgång till kultur ska särskilt värnas. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling i alla led.

Kultursektorn står just nu inför stora utmaningar. Efter Tidöregeringens nedskärningar och kulturfientliga politik behövs nu en återstart inom kultursektorn. Miljöpartiet vill stärka barn och ungas rätt till kultur, förbättra kulturarbetares ekonomiska och sociala villkor och satsa långsiktigt på folkbildningen – en livsnerv i hela Sveriges kulturliv.

Sveriges framgång som kunskapsnation och innovationsland vilar på vår starka folkbildningstradition och ett fritt kulturliv. Genom historien har kulturen varit en motor för social rörlighet och demokrati, samtidigt som svenska exportframgångar inom musik, scenkonst, film och design stärkt vårt internationella anseende. Att värna denna frihet är därför en avgörande framtidsfråga för hela Sverige.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stärk kulturen i hela landet**

Vi vill säkra ett levande kulturliv i hela landet och en ekonomisk återstart för kultursektorn efter pandemin, inflationen och Tidöregeringens nedskärningar. Såväl det offentliga som det fria kulturlivet, både professionella och ideella aktörer, ska ges stärkta och långsiktiga förutsättningar. Fri kultur bidrar till och stärker yttrandefriheten och en fri och öppen samhällsdebatt. Kultursamverkansmodellen som säkrar regional kultur ska värnas och stärkas. Likaså bibliotek och läsning. Vi vill även öka möjligheten till breddad finansiering inom kulturområdet genom stärkta incitament för investeringar i och sponsring av konst och kultur. Folkbildningens bidrag till kulturen ska stärkas med ökade ekonomiska tillskott.

- **En kulturell allemansrätt för barn**

Barns tillgång till kultur ska vara likvärdig oavsett var de bor eller vilken ekonomi deras familj har. Vi vill införa en statlig kulturgaranti för att säkra barn och ungas tillgång till kulturupplevelser och möjligheter till eget skapande och utövande av kultur inom ramen för skolan. Kulturskolan ska stärkas och en kulturskolelag inrättas. Estetiska ämnen ska vara obligatorisk för alla gymnasieprogram och förskollärarytbildningen ska ha ökade inslag om kultur och estetiska läroprocesser. Vi vill även satsa på replokaler och andra lokaler för kulturskapande i hela landet, särskilt för unga.

- **Förbättra kulturskaparnas villkor**

Vi vill anpassa de ekonomiska ersättningarna och sociala trygghetssystemen efter kulturskaparnas arbetsmarknad. Det handlar framförallt om att modernisera sjukförsäkringssystemet, till exempel genom en ny beräkning av sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och om att stärka och utveckla systemet med konstnärssallianser.

- **Kulturen i en förändrad värld**

Ett starkt militärt och civilt försvar behöver ett starkt och levande kulturliv i hela landet. Vi vill också värna ett fritt och tillgängligt kulturarv och genomföra ett kulturarvslyft för att öka tillgängligheten till kulturarvet. Det ska ske både genom bättre vård av historiska miljöer och genom digital utveckling. Muséer och andra kulturarvsinstitutioner ska ha en långsiktigt stark finansiering.

- **Stärk svensk film**

Publiken måste få tillgång till mer svensk film. Den offentliga finansieringen av svensk film ska höjas och en filmfond inrättas. Momsen på biobesök ska sänkas för att stärka biografernas överlevnad. Sverige ska stärka produktionsstödet för film och värna svensk filmproduktion.

Ett starkt föreningsliv

Föreningslivet är en bärande samhällskraft. Inom föreningslivet träffas människor från olika bakgrunder och möjliggör möten mellan generationer, vilket bygger samhörighet och stärker demokratin. Detta gäller inom såväl idrottslivet, friluftslivet, kulturföreningar och trossamfund. Vi vill stärka tilltron till civilsamhället och förenkla för ideella organisationer så att det blir lätt för människor att ge av sin fritid till det gemensamma. Stöd och villkor för det demokratiska föreningslivet måste vara långsiktiga och tydliga.

Idrotts- och friluftsrörelserna är djupt rotade folkrörelser som stärker folkhälsan i alla åldrar och bidrar till eget välbefinnande och till inkludering, engagemang och gemenskap i samhället. Det är viktigt att respektera idrottsrörelsen och friluftorganisationernas självständighet. Politiken ska riktas mot att skapa möjligheter, såsom funktionella och trygga platser för idrott och rörelse, sänka trösklarna för de som står långt ifrån och underlätta för mer hållbara anläggningar och evenemang. Det ska samtidigt bli lättare att satsa på en elitkarriär och att kombinera en idrottslig satsning med utbildning eller annat jobb.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Enkelt att engagera sig**
Civilsamhället är en del av lösningen på våra samhällsutmaningar och en hörnsten i demokratin. Vi måste förenkla och se över stödsystemen för att skapa långsiktiga förutsättningar.
- **Jämlika förutsättningar inom idrott och friluftsliv**
Vi vill att alla ska ha möjlighet att utöva idrott och andra intressen på lika villkor. Vi vill stärka stödet för att kvinnor och flickor samt barn och unga i glesbygd och i områden med lägre socioekonomisk status ska få bättre tillgång till idrott och upplevelser. Fler ska få möjlighet att låna utrustning på fritidsbanker. Offentligt stöd till bredd- och elitidrott ska utformas så att det bidrar till jämställdhet och jämlikhet. Fler med funktionsnedsättningar ska kunna utöva idrott och friluftsliv. Vi vill möjliggöra för fler ledare inom föreningslivet.
- **Stärk friluftslivet**
Allt fler hittar ut i naturen och friluftslivet är en av våra viktigaste folkrörelser. Det behövs både säkrade naturområden, tillgängliga miljöer och livskraftiga organisationer som kan främja ett hållbart friluftsliv. Det ska vara lätt att ta sig till naturen med tåg, kollektivtrafik och färdtjänst. Samtidigt måste vi motverka slitage på fjäll- och naturområden när intresset för friluftsliv ökar. Att värna en stark allemansrätt ger alla, oavsett bakgrund, bostadsort eller funktionsförmåga, möjlighet att uppleva och njuta av vår gemensamma natur.

- **Satsa på anläggningar och utemiljöer**

Det behövs platser för rörelse, kultur, musik, idrott, friluftsliv och övriga föreningslivet - i städer, i mindre orter och på landet. Tillgången på lokaler och anläggningar ska vara jämställd och jämlik. Vi vill ge mer stöd till samlingslokaler i hela landet och ge kommunerna långsiktigt stöd i planering och byggande av tillgängliga anläggningar för idrott, kultur och friluftsliv.

- **Trygga förhållanden och möjligheter för elitidrotten**

Många unga elitidrottare lever idag under knappa förhållanden, vissa även under existensminimum och står helt eller delvis utanför det svenska trygghetssystemet. För att fler idrottare oavsett kön ska kunna satsa på sin sport behöver det ekonomiska stödet till idrotten öka och möjligheten att kombinera en elitsatsning med utbildning eller jobb stärkas. Samtidigt vill vi utreda hur ett system som säkerställer idrottares sociala skyddsnät kan utformas.

7. Lika rättigheter

Lika rättigheter för alla borde vara en självklarhet. För Miljöpartiet är det grundläggande att alla människor behandlas likvärdigt, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Många människor möter ofta diskriminering, främlingsfientlighet, rasism och hat. Förtryck och orättvisor i vårt samhälle tar sig många olika uttryck och kan vara en effekt av sociala normer, men är också inbyggda i samhällets system och institutioner. Alla former av ojämlikhet leder till försämrade livsvillkor och begränsade möjligheter att delta fullt ut i samhället. Detta måste motverkas.

Miljöpartiet är ett feministiskt och antirasistiskt parti som vill göra upp med alla former av diskriminering. Varje fall av diskriminering är en kränkning av den enskilda personens rätt att behandlas värdigt och med respekt. Att motverka förtryck och diskriminering handlar om rättvisa och om att människors liv inte ska begränsas av fördomar och förutfattade meningar. Miljöpartiet anser att alla människor ska kunna välja den väg i livet som bäst passar dem – det ska inte vara upp till någon annan. Vi kommer alltid stå upp för mänskliga rättigheter och varje persons rätt att göra sina egna val.

De nationella minoriteterna och urfolket samerna ska fullt ut kunna åtnjuta de rättigheter de har enligt svensk lag och de internationella konventioner som Sverige har undertecknat. Än idag utsätts samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar för övergrepp och diskriminering. Vi har ett stort ansvar att lära av historien och att säkra allas rätt till språk, kultur och inflytande.

Ett jämställt samhälle

Miljöpartiet är ett feministiskt parti. Det betyder att vi vill använda de politiska verktyg vi har för att öka jämställdheten och motverka den rådande könsmaktsordningen där män har mer makt än kvinnor.

Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder, har vi fortfarande en lång väg kvar innan vi är ett fullt jämställt land. Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är några av våra största jämställdhetsproblem och trygghetsproblem. Vi vet att det inom grupperna kvinnor och män finns stora skillnader men samtidigt finns det strukturer, som beror just på kön, som vi inte kan bortse från om vi ska kunna öka jämställdheten. Miljöpartiet ser att jämställdheten inte kan lösas vid sidan av, utan behöver integreras i alla politikområden. Våra förslag för ökad jämställdhet återfinns därför i många olika delar av detta handlingsprogram. Miljöpartiet menar också att ett intersektionellt perspektiv är viktigt i allt jämställdhetsarbete och har en inkluderande syn på kön.

Pojkar har generellt sämre skolresultat samtidigt som män hamnar betydligt oftare i kriminalitet, har färre nära relationer än kvinnor och har högre självmordsfrekvens än kvinnor. Att tidigt bekämpa machoideal och destruktiva mansnormer är ett led mot ökad jämställdhet och skulle innebära ökad frihet för alla.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Kvinnor ska ha halva makten och hela lönen**

För Miljöpartiet är det självklart att makten ska delas jämnt mellan kvinnor och män. De strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken måste bort så att kvinnor inte får lägre löner och pensioner än män. Därför måste skattepolitiken främja jämställdhet och utjämna de ekonomiska skillnaderna. Det obetalda arbetet och föräldraansvaret behöver fördelas mer jämställt så att kvinnors löner och karriärer inte påverkas negativt. Ensamstående kvinnor med barn är en grupp där många har det svårt ekonomiskt, vi vill förändra detta genom att höja barnbidraget och bostadsbidraget för barnfamiljer.

- **Stoppa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck**

Alla samhällets instanser måste samverka för att stoppa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt sexuellt våld. Den som lämnar en våldsamt relation eller hederskontext ska ges en samlad ingång till samhällets stöd. Vi vill stärka kvinnojourerna och säkra tillgången till skyddat boende för den som behöver det. Den utsatta måste få stöd att starta om sitt liv i trygghet. Det måste vara förövarens frihet som inskränks, inte offrets. Vi vill göra en särskild satsning för att stärka kunskapen och arbetet mot våld i unga relationer. Vi vill även vidta åtgärder för att få stopp på ekonomiskt våld, såsom utdragna bodelningar och skuldsättning av våldsutsatta.

- **Utmana och bryt destruktiva normer**

Samtyckeslagen måste följas upp med ett brett arbete för en samtyckeskultur i hela samhället, inte minst inom skolan. Att förändra destruktiva normer och värderingar kopplade till maskulinitet är avgörande i det långsiktiga arbetet för ett jämställt samhälle. För att uppnå det behöver det förebyggande arbetet mot våld stärkas och ett genusperspektiv ska finnas i undervisningen, hela vägen från förskola till gymnasium. Sexualundervisningen ska stärkas liksom folkbildningsinsatser riktade mot vuxna, inklusive nyanlända.

- **Satsa på kvinnors hälsa**

Kvinnor får lida i onödan då kunskapen om kvinnors hälsa släpar efter. Vi vill öka satsningarna på forskning om kvinnors hälsa så att fler får rätt vård och hjälp. Ny kunskap ska snabbt implementeras i verksamheterna. Preventivmedel och HPV-vaccin ska vara kostnadsfria upp till 26 år och aborträtten måste värnas. Vården för personer som utsatts för sexuella övergrepp ska också vara helt kostnadsfri. Specialistmottagningar för den som utsatts för våld, såsom sexuellt våld och sexuell exploatering, ska finnas i alla regioner.

- **En jämställd föräldraledighet**

Miljöpartiet vill att män tar ut fler föräldradagar. Vi vill se fler öronmärkta dagar och göra en översyn av uttaget av obetald föräldraledighet. Kvinnor är starkt överrepresenterade gällande uttaget av obetald föräldraledighet och här behövs insatser för att öka jämställdheten.

Ett fritt samhälle utan rasism och diskriminering

Ingen ska begränsas eller diskrimineras på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, språk, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Rasism, både vardaglig, kulturell och strukturell, är ett hinder för människors frihet och samhällets utveckling. Vi vill ha ett Sverige där mångfald ses som en styrka och där solidaritet och rättvisa genomsyrar alla delar av samhället. Vår feministiska politik genomsyras av ett intersektionellt perspektiv, då olika förtryck samverkar och förstärker varandra, vilket gör att redan utsatta grupper missgynnas ytterligare.

Många människor i Sverige drabbas av rasism och främlingsfientlighet i sin vardag. Det finns ett debattklimat där fördomar och enskilda personers handlingar används som grund för slutsatser och generaliseringar om hela grupper. Rasistiska kommentarer, hot och hat är numera allt mer vanligt förekommande i människors vardag. Det är olagligt, oacceptabelt och måste motverkas så att vi får ett likvärdigt samhälle för alla.

Rasismen har ingen plats i Sverige. Arbetet mot all typ av rasism, oavsett om det är antisemitism, islamofobi, afrofofi eller rasism mot samer, romer eller andra grupper, måste stärkas på flera plan. Det är i grunden samma rasistiska strukturer, även om olika former av rasism har drag som skiljer sig från varandra och kan kräva olika verktyg och angreppssätt för att bekämpas. Även den våldsbejakande extremismen hotar vår demokrati och måste bekämpas. Grogrunden för rasism, extremism och diskriminering minskar i samhällen som präglas av öppenhet, sammanhållning, trygghet och jämlikhet.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Ökad kunskap och kraftigare insatser mot rasism i hela samhället**
Miljöpartiet vill följa upp och utveckla den nationella planen mot rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott. Det krävs en ökad kunskap och medvetenhet om olika former av rasism, deras uttryck och hur vi motverkar dem. Vi vill också genomföra kunskapshöjande insatser inom skolan för att motverka rasism och förebygga att unga dras in i rasistisk organisering. Vi måste ta krafttag mot den rasistiska, högerextrema och nazistiska organiseringen som påverkar hela Sverige och hotar vår demokrati.

- **Ett samhälle fritt från diskriminering**

Diskriminering bör införas som ett särskilt tillsynsområde och diskrimineringslagen behöver stärkas och skärpas, så att den kan tillämpas bättre vid alla typer av diskriminering. Den som utsätts för diskriminering ska få stöd och upprättelse, vi vill ge Sveriges antidiskrimineringsbyråer större möjligheter att driva ärenden och begära skadestånd i domstol. Sanktionerna mot de som diskriminerar behöver bli strängare. Vi måste också få på plats EU:s antidiskrimineringsdirektiv. Arbetet med aktiva åtgärder på arbetsplatser för att förebygga diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter behöver också stärkas och följas upp mer systematiskt, genom ökad transparens, tillsyn och sanktioner.

- **Öka jämlikheten genom att synliggöra diskrimineringen i samhället**

I Sverige har vi kunskap från könsuppdelad statistik att tacka för många politiska och ekonomiska reformer som har ökat jämställdheten. Miljöpartiet vill ge DO i uppdrag att ta fram en instruktion och vägledning för hur myndigheter och organisationer kan samla in anonymiserad och frivilligt delad statistik för alla sju diskrimineringsgrunderna, så att vi får bättre kunskap om hur omfattande diskrimineringen är och på så sätt kan förbättra arbetet mot rasism och annan diskriminering. Statistiken är också viktig för att säkerställa att arbetsgivare lever upp till diskrimineringslagen om aktiva åtgärder samt ger ett jämlikt bemötande av invånare.

- **Bekämpa alla former av hatbrott**

Miljöpartiet vill bekämpa alla former av hatbrott och rasism. Miljöpartiet vill stärka hatbrottsarbetet inom polisen genom utökade hatbrottsenheter, bättre intern utbildning och förstärkt samverkan med civilsamhället. Vi vill också förbättra det förebyggande arbetet inom skolan. En annan viktig åtgärd är att införa en specialiserad stömlinje för dem som utsätts för hatbrott. Arbetet med att bekämpa hatbrott på nätet och ställa större krav på internetplattformarna behöver också intensifieras.

Stärkta rättigheter för nationella minoriteter och urfolket samerna

Samer, judar, romer, tornedalingar och sverigefinnar är nationella minoriteter i Sverige, och samerna är erkända som urfolk. Det innebär att samhället ska vidta särskilda åtgärder i syfte att bevara, skydda och utveckla dessa gruppers särskilda rättigheter. Att ha tillgång till sitt språk och sin kultur är en mänsklig rättighet.

De nationella minoriteterna och urfolket samerna bär en del av Sveriges kultur och historia. Deras språk, kulturer och traditioner berikar vårt gemensamma samhälle och visar på den mångfald som gör vårt land starkt. Att synliggöra och värna dessa kulturer handlar inte bara om att leva upp till nationell lag och internationell rätt, det handlar om främja ett inkluderande, fritt och öppet samhälle. De skillnader i livsvillkor som idag finns mellan majoritetsbefolkningen och de nationella minoriteterna urholkar demokratin och begränsar individens möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Genom historien har de nationella minoriteterna utsatts för omfattande övergrepp och diskriminering. Denna historia förpliktat oss till något annat. Vi välkomnar det viktiga arbete som gjorts inom Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset och det arbete som fortfarande pågår inom Sanningskommissionen för det samiska folket. Kommissionernas slutsatser måste hanteras med respekt och verkställas i nära dialog med berörda för att bidra med försoning och upprättelse. Vi vill också att frågan om urfolksstatus för tornedalingar, kväner och lantalaiset ska utredas.

Det är av yttersta vikt att tillförsäkra judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar rätten till språk, kultur och inflytande. I regering drev vi på för en högre ambition i minoritetspolitiken - nu måste vi växla upp det arbetet ytterligare.

För att säkra minoriteternas rättigheter måste klimat- och miljöpolitiken inkludera skydd mot exploatering som hotar minoriteters kultur och levnadsförhållanden. Politiken måste ske i dialog med minoritetsgrupperna.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **En levande kultur för Sveriges nationella minoriteter**
Sveriges nationella minoriteter bär en ovärderlig del av vårt gemensamma kulturarv. För att säkerställa de nationella minoritetskulturernas egenmakt och överlevnad krävs en stabil ekonomisk grund. Det handlar bland annat om att resurssätta insatserna för judiskt liv och romsk inkludering samt stötta viktiga kulturinstitutioner, såsom Girion Sámi Teáhter, Tornedalsteatern och Finlandsinstitutets resursbibliotek. Samtidigt behöver de nationella minoriteternas kulturinstitutioner och organisationer ha goda förutsättningar för att utvecklas.

- **Språksatsningar för de nationella minoriteterna**
 Under Miljöpartiets tid i regering genomförde vi en historiskt stor satsning på de nationella minoritetsspråken, som regeringen nu slopat. Vi vill återinföra en kraftfull och långsiktig finansiering. Förvaltningsområdena ska ha goda förutsättningar att leva upp till sitt uppdrag, barn och unga ska ha möjlighet att läsa ämnet "nationellt minoritetsspråk" i skolan och den som vill återta sitt språk i vuxen ålder ska kunna göra det. Utökat stöd behövs också för att ge språkcentrumen och resursbiblioteken långsiktiga förutsättningar. Svenskt teckenspråk har ett särskilt skydd i språklagen och jämföras med de nationella minoritetsspråken. Vi vill stärka teckenspråkets ställning i Sverige.
- **Stärk samiskt inflytande och självbestämmande**
 Vi vill säkra urfolkens rätt till mark och vatten i enlighet med urfolksrätten och stärka samernas självbestämmande och inflytande. Miljöpartiet vill att Sverige ratificerar ILO:s konvention 169 om urfolks rättigheter och ger upprättelse för historiska övergrepp. En ratificering kan innebära att viss lagstiftning behöver ses över och anpassas till Sveriges internationella förpliktelser, däribland konsultationsordningen. Vidare bör renmarkskommitténs utredning återupptas. Samebyarnas jakt- och fiskerättigheter bör lösas genom lagstiftning, inte rättsprocesser.
- **Stärkt judiskt liv i Sverige**
 Vi vill stärka statens stöd till säkerhetsåtgärder vid judiska institutioner. Judiska församlingar, skolor och förskolor ska inte själva behöva stå för det skydd som behövs för att stå emot hot riktade mot judar. Vi vill se en särskild insats för att motarbeta antisemitism i skolan och för att trygga judiskt liv i Sverige. Vi vill även stärka och synliggöra jiddisch och judisk kultur i Sverige.
- **Synliggör romers rättigheter och historia**
 Strategin för romsk inkludering går nu in i sin slutfas. Vi vill utvärdera denna och ta sikte mot en ny strategi med stärkta resurser. Kunskapen om romers historia, språk och kultur måste stärkas i hela samhället, inte minst inom offentlig verksamhet. Vi vill även utreda inrättandet av förvaltningsområde för det romska språket. Samtidigt vill vi ta krafttag mot antiziganismen och att anmälningar om diskriminering och hatbrott mot romer i högre utsträckning ska utredas och lagföras.

Stärkta rättigheter för hbtqi-personer

Trots tidigare framsteg ser vi nu en oroande utveckling där hbtqi-personers rättigheter ifrågasätts alltmer – inte minst transpersoners. Runt om i världen, men även i Sverige, ifrågasätts kulturuttryck som regnbågsflaggning och sagostunder med dragqueens, samtidigt som hotbilden ökar. Människor diskrimineras enbart på grund av sin sexuella läggning eller sin könsidentitet. Globalt fängslas, torteras och till och med mördas hbtqi-personer. Vi i Miljöpartiet kommer aldrig acceptera att människor begränsas, hotas eller hatas för att de är sig själva. Vi svarar med fakta och envist motstånd för ökad trygghet, kunskap och lagstiftning som stärker rättigheterna för alla hbtqi-personer.

Mycket återstår att göra. Precis som med jämställdhetspolitiken menar vi att hbtqi-politiken inte kan lösas vid sidan av, utan behöver integreras i alla politikområden. Miljöpartiet vill att ändring av juridiskt kön enligt könstillhörighetslagen ska bygga på självbestämmande och att ett tredje juridiskt kön ska införas. Att köerna till den könsbekräftande vården tillåts växa, samtidigt som transpersoner är överrepresenterade i suicidstatistiken, är oacceptabelt. Vi behöver stärka tillgången till mötesplatser för hbtqi-ungdomar och äldre hbtqi-personer, särskilt utanför storstadsområden. Vi vill också säkerställa att alla barn har rätt till alla sina föräldrar.

Arbetet mot hatbrott, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer ska bedrivas med ett hbtqi-perspektiv. Omvändelseförsök ska förbjudas.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **En familjepolitik för alla**
Miljöpartiet vill förändra föräldrabalken så att den blir könsneutral. Vi menar också att alla barn ska ha rätt till alla sina föräldrar och därför måste det vara möjligt att ha fler vårdnadshavare än två personer. Vi vill göra det enklare än idag för människor som vill skaffa barn att göra det. Därför vill vi möjliggöra insemination och IVF-behandlingar för fler, men också göra det billigare för den enskilde.
- **Stärkta rättigheter för trans- och intersexpersoner**
Ändring av juridiskt kön ska kunna baseras på självbestämmande utan kontakt med vården. Det ska vara möjligt från 12 år, med vårdnadshavares tillstånd för minderåriga. Ett tredje juridiskt kön ska införas. Tillgången till könsbekräftande vård för alla som behöver ska säkerställas över hela landet. Transpersoners skydd mot diskriminering ska grundlagsskyddas. Vi vill utreda möjligheten att införa förbud mot icke-medicinskt nödvändiga ingrepp på barn med intersexvariation utan deras samtycke, det vill säga när vårdnadshavare eller vårdpersonal tar beslut åt barnet.
- **En inkluderande välfärd med mötesplatser för både unga och gamla**

Behovet av samhällets insatser innebär ofta en oro för hbtqi-personer. Vi vill säkerställa ett gott bemötande under hela livet för hbtqi-personer, för såväl barn som äldre och personer mitt i livet. Därför måste kunskap om hbtqi, likabehandling och antidiskriminering förbättras i alla yrken och särskilt inom vård, skola och omsorg. Fler regnbågsboenden för äldre ska finnas, liksom inkluderande fritidsaktiviteter för barn och unga hbtqi-personer.

- **Sveriges stöd till hbtqi-personer i världen**

Sveriges stöd till arbete med hbtqi-personers rättigheter i världen är helt avgörande. Biståndet ska bidra genom stöd till organisationer, skydd och nätverksbyggande. För hbtqi-flyktingar som kommer till Sverige måste vi säkerställa en mer human och rättssäker asylprocess.

Ökad frihet, delaktighet och möjligheter för personer med funktionsnedsättning

I dag finns det stora ojämlikheter i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning och det pågår fortfarande allvarliga rättighetskränkningar. Sverige har fått kritik från FN för bristande efterlevnad av funktionsrättskonventionen – bland annat kring personlig assistans, rättssäkerhet och delaktighet. Utrikesfödda och asylsökande personer med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp, som ofta är utsatta för diskriminering.

Den personliga assistansen är en frihetsreform som ger personer med omfattande och långvariga funktionsnedsättningar möjlighet till självbestämmande och delaktighet i samhället. Miljöpartiet vill återupprätta intentionerna med lagen som reglerar personlig assistans. Möjligheten att få assistans beviljad har inskränkts allt för mycket och minutjakten inom assistansersättningen måste upphöra. Likaså är bristen på teckenspråkstolk för döva och hörselskadade ett stort problem. Därför vill vi genomföra en tolktjänstreform för att säkerställa att alla har möjlighet till ett självständigt, rikt och jämlikt liv.

Bristande tillgänglighet på offentliga platser skapar exkludering och social isolering. Det drabbar särskilt dem som saknar hjälpmedel, ledsagning eller assistans för att kunna delta aktivt i samhällslivet och ha en meningsfull fritid. Offentliga lokaler ska vara tillgänglighetsanpassade både fysiskt och för personer med syn- och hörselnedsättning. Att ledsagning för synskadade knappt ges idag inskränker rörelsefriheten och delaktigheten i samhället allvarligt.

För att barn med funktionsnedsättning ska få ett tryggt och rättvist bemötande måste kunskapen inom såväl barnomsorg, skola och sjukvård öka. Alla barn ska ha rätt till det stöd de behöver i skolan. Föräldrar till ett barn med funktionsnedsättning får ofta ta ett stort ansvar för att få vardagen att gå ihop eftersom stödet sällan täcker alla behov. Dessa familjer måste stärkas både ekonomiskt och i samordningen med myndighetskontakter.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stärk rätten till stöd och service för funktionshindrade (LSS)**
 Intentionerna bakom LSS ska återupprättas. Fler personer ska, oavsett ålder eller sjukhusvistelse, få rätt till personlig assistans där bedömningen utgår ifrån den stödsökandes egentliga behov. Försäkringskassan ska vara den myndighet som ansvarar för beslut och finansiering. Kvaliteten på personlig assistans måste höjas, genom en ökad och indexerad schablonersättning. Vi vill inrätta en oberoende LSS-inspektion för att tillse att intentionerna med LSS upprätthålls. Vi vill även tydliggöra att LSS ska omfatta personer över 66 år.
- **Goda levnadsförhållanden för alla**
 Funktionsrättskonventionen ska vara lag i Sverige och kompetensen inom rättsväsendet måste höjas. Vi vill motverka funkofobi och audism i samhället. Personer med psykisk funktionsnedsättning ska ha ökade möjligheter att kunna påverka sin livssituation och delaktighet i samhället genom att erbjudas personligt ombud från yngre ålder. Hjälpmedel ska vara en del av högkostnadsskyddet, där även fritidshjälpmedel inkluderas.
- **Rörelsefrihet oavsett vem du är**
 Vi vill stoppa den restriktiva tillämpningen av ledsagning som leder till ofrivillig isolering. Vi vill att LSS och nya SoL ska harmonisera bättre och inte leda till att insatser stryks om ena lagen används för en insats. Vi vill se en ny lag där ledsagning är kostnadsfritt oavsett var du bor i landet. Synskadade ska ha rätt att leva ett självständigt liv med goda möjligheter till arbete, studier och fritid. Vi vill återupprätta den ursprungliga intentionen i lagstiftningen om rätt till färdtjänst för synskadade.
- **Ökad tillgänglighet för fler**
 Vi vill öka möjligheten till fysisk aktivitet, kultur och fritid för personer med funktionsnedsättning, inklusive förbättrade möjligheter att ta sig till aktiviteterna. Vi vill undanröja hinder i kollektivtrafik, stadsmiljö och friluftsområden så att alla kan delta i samhället. Färdtjänsten ska bli mer tillgänglig. Likaså vill vi öka tillgängligheten för döva och hörselskadade genom att stärka deras möjligheter att få teckenspråkstolkning. Vi vill att universell utformning ska omfatta kognitiv tillgänglighet, så att information och miljöer är begripliga och hanterbara för fler.
- **En trygg och stöttande uppväxt för hela familjen**
 Familjer med barn som har en funktionsnedsättning ska få extra resurser för att garantera barnkonventionen under livets alla perioder. Föräldraavdraget måste reformeras så att barn får de assistanstimmar de har rätt till. För anhöriga som jobbar och i hög grad riskerar utmattning måste fler stödformer finnas och regler som gör det lättare att förena anhörigstöd med arbete måste utvecklas. Föräldratid med syskon behöver vägas in i beslut enligt LSS och socialtjänstlagen.

En trygg och aktiv ålderdom

Äldre personer har rätt till ett liv med värdighet, trygghet och delaktighet. De är personer med olika bakgrund, kunskaper och färdigheter som är en tillgång för samhället. Särskilt betydelsefullt är detta med tanke på den demografiska utvecklingen som vi ser i Sverige och Europa idag. Representationen av äldre är också viktig inom olika sammanhang som inom politiken.

Pensionssystemet ska leverera så höga pensioner att det går att leva ett gott liv även efter att man slutat arbeta. Därför anser vi att den allmänna pensionen ska höjas. Pensionerna behöver också bli mer jämställda. Kvinnor har i högre utsträckning än män låga pensioner. Att höja pensionerna för dem med de lägsta pensionerna är därför också en viktig jämställdhetsreform.

Miljöpartiet vill satsa på bättre hemtjänst, fler boendeformer, och stöd för att kunna flytta vid behov. Måltiderna ska vara goda, näringsrika och hållbara. Många äldre utsätts för påträngande telefonförsäljning som skapar stress, oro och onödiga ekonomiska åtaganden. Skyddet mot sådana metoder behöver skärpas. Äldres psykiska och sexuella hälsa måste tas på allvar, och deras erfarenhet ses som en resurs i samhällsliv och arbetsliv.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Det ska gå att leva på sin pension**
Idag är pensionen för låg för många. Vi vill höja pensionsavgiften för att höja den allmänna pensionen och förbättra den ekonomiska situationen för dem med de lägsta pensionerna genom att höja bostadstillägget eller garantipensionen – det är också en viktig jämställdhetsreform. Det ska bli lättare för de som har rätt till bostadstillägg att ta del av det.
- **Stärkta åtgärder mot ålderism och diskriminering**
Arbetet med att bekämpa diskriminering på grund av ålder måste intensifieras. Miljöpartiet vill ge Diskrimineringsombudsmannen i uppdrag att stärka sin tillsyn över hur till exempel arbetsgivare, myndigheter, regioner och kommuner arbetar med att förebygga diskriminering på grund av ålder. Vi ser också behov av att förtydliga diskrimineringslagen så att strukturell ålderism omfattas tydligare, till exempel i arbetslivet och i tillgången till vård, teknik eller bostäder. För att tillvarata äldres rättigheter vill vi se en äldreombudsman.
- **Livskvalitet för äldre**
Äldre ska ha möjlighet till ett värdigt liv med trygghet, frihet från våld, delaktighet och valfrihet. Miljöpartiet vill satsa på bättre hemtjänst, fler boendeformer, god, näringsrik och hållbar mat samt stöd till psykisk, existentiell och sexuell hälsa. Äldres möjlighet till kultur, aktivitet och gemenskap måste stärkas – oavsett språk, ekonomi eller bostadsform. Deras erfarenhet är en resurs som ska tas tillvara genom mentorskap, föreningsliv och inflytande i samhället.

8. Ett jämlikt samhälle som håller ihop och bryter segregationen

Jämlikhet är grunden för ett välfungerande och rättvist samhälle och en förutsättning för en stark och levande demokrati. När vi minskar de ekonomiska klyftorna, bryter segregationen och ger alla barn en trygg uppväxt lägger vi grunden för ett Sverige som är bättre för alla.

Samhörighet och tillit är en grundbult i ett jämlikt samhälle. Den tilliten urholkas när hög arbetslöshet, otrygghet och låga inkomster koncentreras till vissa bostadsområden. Segregationen sliter isär Sverige. Vi vill vända den utvecklingen. Alla ska trivas och känna sig trygga där man bor. Det ska inte finnas några utsatta områden i Sverige.

Samtidigt som skillnaderna i inkomst ökat har marknadskrafterna fått en allt större roll i välfärden. Privatiseringen av välfärdstjänster har ytterligare spätt på segregationen, då vinstdrivande verksamheter etablerar sig där lönsamheten är störst snarare än där behoven finns. Vi vill istället styra utbudet av välfärdstjänster så att det avspeglar människors behov.

Miljöpartiet vill att alla barn ska få förutsättningar för ett bra liv. För att motverka social utsatthet och skapa goda livschanser för alla behöver vi bli ännu bättre på att förebygga och tidigt fånga upp barn och familjer i behov av stöd. Alla barn ska växa upp i trygghet. Goda uppväxtvillkor med en skola som både ger kunskap och utvecklar kreativiteten är grundförutsättningar för att hålla unga borta från kriminalitet.

Bostadssegregationen ska brytas

En aktiv och inkluderande bostadspolitik är en viktig del för att bryta segregationen. Kommunala bostadsbolag och allmännyttan spelar en viktig roll i detta arbete och behöver ges goda förutsättningar att ta sociala och miljömässiga hänsyn i sitt uppdrag. Vi vill att det byggs fler hyresrätter med rimliga hyror och att småhus och radhus planeras in i områden som i dag präglas av ensidiga bostadsbestånd. Vi vill motverka trångboddhet och göra det möjligt för fler att ha råd med en bra bostad genom ett mer träffsäkert bostadsbidrag.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Rusta upp fler hyresrätter**

Det finns stora behov av att öka tryggheten och rusta upp lägenheter och dess yttre miljö i Sverige, inte minst i de miljonprogramsområden som byggdes för mer än 50 år sedan. Staten ska ta sin del av ansvaret och se till att renoveringar av hyresrätter sker på ett sätt som gör att hyresgäster fortfarande har råd med sina hyror. Vi vill återinföra självkostnadsprincipen i allmännyttan och införa ett renoveringsstöd särskilt riktat mot socioekonomiskt svagare områden.

- **Bygg blandat och långsiktigt**

Vi vill se bostäder av olika storlekar och upplåtelseformer i samma område för att göra det möjligt för fler att hitta en bostad och se till så att människor med olika inkomster, livssituationer och bakgrund kan mötas. Staten och kommunerna ska ta ett större ansvar för att främja integration i stadsplaneringen. Arbetet mot diskriminering på bostadsmarknaden behöver skärpas. Vi vill att marknadshyror ej skall få förekomma vare sig i existerande eller nya bostadsbestånd.

- **Integrationen kräver ett solidariskt och långsiktigt mottagande av nyanlända**

Staten måste ta ett tydligt ansvar för att mottagandet fungerar och för att fördelningen mellan landets kommuner sker på ett rättvist och hållbart sätt. Nyanlända ska inte hänvisas till redan socioekonomiskt utsatta/eftersatta områden där segregationen riskerar att fördjupas. I stället ska mottagandet bidra till blandade bostadsområden och ge människor bättre möjligheter att etablera sig i arbete, utbildning och samhällsliv. En rättvist organiserad mottagning stärker både integrationen och sammanhållningen i Sverige.

- **Samarbete stärker det lokala samhället**

Boendesegregationen kan inte lösas genom enskilda projekt – den kräver ett långsiktigt samarbete mellan stat, regioner och kommuner. Vi vill att resurser, investeringar och mål samordnas mer mellan nivåerna. Genom gemensamma överenskommelser och fleråriga satsningar kan vi skapa uthållighet och verklig förändring. Lokala företag, eldsjälar, kulturlivet och föreningar spelar en nyckelroll i att stärka lokalsamhället. Därför måste småföretagare och civilsamhälle ges goda förutsättningar och stöd.

- **Oseriösa hyresvärdar ska bort**

Vi vill öka tillsynen för att komma åt oseriösa hyresvärdar som inte upprätthåller sitt fastighetsägaransvar. Det ska bli enklare än idag att kunna tvångsförvalta vanskötta fastigheter, där fastighetsägare som vansköter bostäderna ska ges nationellt näringsförbud. Vi vill även återinföra den kommunala förköpsrätten, det offentliga ska kunna ha kontroll över stadskärnor och centrumfastigheter om det behövs för att styra utvecklingen. Det behövs fler åtgärder mot oseriösa andrahandsuthyrningar, så att inte grupper som redan har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden drabbas ytterligare.

En välfärd för alla

När välfärdsverksamheter styrs efter marknaden istället för att styras efter behov så ökar klyftorna och segregationen. Välfärden ska bidra till att jämna ut livschanser och finnas tillgänglig där den behövs för att öka jämlikheten.

Marknadsskolan driver på segregationen och ökar skillnaderna mellan barn från olika områden och bakgrund. Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag och ska skapa jämlika livschanser för alla barn i Sverige. Det är viktigt för sammanhållningen i samhället att elever med olika bakgrund möts och lär känna varandra i skolan. Staten behöver ta ett större ansvar för skolans finansiering och säkerställa att resurserna fördelas efter behov, så att alla elever får en god utbildning.

Hälsoskillnaderna i Sverige är stora och påverkas både av socioekonomiska villkor och av var i landet man bor. Det kan skilja flera år i medellivslängd mellan bostadsområden som ligger geografiskt nära varandra. Personer som bor i socioekonomiskt utsatta områden har i genomsnitt sämre hälsa än den övriga befolkningen. Vård och resurser måste därför fördelas efter behov, inte efter var människor bor eller vilka förutsättningar de har. Arbetet för en mer jämlik hälsa i hela landet behöver därför växlas upp. Kunskap om minoritetsgrupper och kulturkompetens behöver öka inom vården för att säkerställa patientsäkerhet samt möjligheten till lika vård.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Ett samlat grepp mot segregation**
Segregation är ett samhällsproblem som kräver ett samlat grepp från stat, region, kommun och civilsamhälle. Vi vill att statliga myndigheter ska vara närvarande i socioekonomiskt eftersatta områden tillsammans med kommunala verksamheter som familjecentraler. Vi vill stärka civilsamhällets och folkbildningens möjligheter att verka i socioekonomiskt eftersatta områden och främja tillgången till mötesplatser och kultur.
- **Avskaffa marknadsskolan och tackla skolsegregationen**
En skola som skapar nya möjligheter och ger alla goda förutsättningar är grundläggande för att skapa ett samhälle som är jämlikt och rättvist. I skolan ska elever med olika bakgrund mötas, det bygger ett starkare samhälle. Elevernas rätt till en bra utbildning ska vara det som styr hur resurser fördelas – inte vinstintresset. Vi vill avskaffa marknadsskolan.
- **Vård efter behov**
Modeller för ersättning till vårdföretag ska utformas så att det inte lönar sig att attrahera de friskaste patienterna och det ska inte gå att tjäna pengar på vård som inte behövs. Vi vill avveckla den tvingande etableringsfriheten inom primärvården, för att öka den politiska kontrollen och styrningen över var det etableras vårdcentraler och hälsocentraler. Så säkerställer vi att vården finns där behoven är som störst och motverkar den stora ojämlikheten i hälsa.

- **Minska det digitala utanförskapet**

Sverige ses som ett föregångsland inom digitalisering men vissa grupper riskerar att hamna utanför. De människor som drabbas hårdast är framför allt äldre, personer med funktionsnedsättning, asylsökande, och människor som på olika sätt är socialt utsatta. I en tid av ökad digitalisering är det viktigt att alla medborgare har tillgång till och förmåga att använda digitala verktyg och tjänster på lika villkor. Därför vill vi se ett riktat kunskapslyft för att bryta det digitala utanförskapet.

Gör det enklare att lära sig svenska och hitta ett arbete

Språk är nyckeln till gemenskap och arbete. Att kunna svenska är en förutsättning för att fullt ut kunna delta i alla delar av samhället. Föräldrar ska få barnomsorg när de deltar i svenskundervisning och att barn ska få tidig språkstimulans i förskolan, på svenska och på andra modersmål. Vi vill stärka samverkan mellan förskola, vård och socialtjänst - med fler hembesök från BVC, socialtjänst och förskolepersonal.

Socioekonomiskt eftersatta områden har ekonomiska villkor som är väsentligt annorlunda jämfört med resten av landet, till exempel hög arbetslöshet och låg efterfrågan. Det behöver tacklas dels med en mer rättvis och effektiv ekonomisk politik som säkerställer att det finns fler arbetstillfällen, men det kan också behövas nytänkande insatser. Med en aktiv och effektiv ekonomisk politik blir det enklare att etablera sig på arbetsmarknaden, bidra till samhället och bygga framtidstro.

Rasism och diskriminering har ingen plats i ett rättvist och jämlikt samhälle - rasismen utgör en kränkning av varje människas rätt att behandlas med värdighet och respekt och leder till att folk inte får de chanser de förtjänar. Att bekämpa rasism och diskriminering är en viktig del i arbetet mot segregation.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Kombinera SFI med arbete eller utbildning** Språkinläring främjas av interaktion med andra. Vi vill underlätta för fler att kombinera SFI med praktik, arbete och andra studier. SFI-utbildningen ska hålla hög kvalitet och vi vill se fler behöriga lärare. SFI på grundläggande nivå ska i första hand bedrivas i kommunal regi så att hela den kommunala verktygslådan inom matchning och socialtjänst kan användas för individens bästa. Vi vill även göra det enklare för småbarnsföräldrar att gå på SFI - barn vars föräldrar deltar i SFI ska ha rätt till förskola som alla andra. SFI och vuxenutbildningen måste kvalitetssäkras för att vara jämlika, med tydliga krav på metod, uppföljning och stöd.
- **Fler vägar till arbete**
Vi vill skapa fler vägar till arbete genom samarbete mellan stat, kommun, näringsliv och civilsamhälle. Vi vill se en satsning på lokala jobbavtal som ska få fler närmre arbetsmarknaden, genom till exempel samarbete kring lärlingsplatser, svenskundervisning och lokala jobbspår. Det är särskilt viktigt att stimulera jobb för ungdomar, unga vuxna och utrikes födda kvinnor som annars riskerar att fastna i långtidsarbetslöshet. Här är samarbete mellan näringslivet, folkbildningen, vuxenutbildningen och det offentliga en nyckel när det gäller att hitta exempelvis praktikplatser, feriejobb och så kallade SAO-jobb. Det behövs tydliga åtgärder för kompetensbaserad och rättvisa rekryteringsprocesser för att motverka rasism och fördomar.

- **Bekämpa rasism och diskriminering**

Vi vill skärpa sanktionerna vid diskriminering. Antidiskrimineringsbyråer ska få större möjligheter att driva ärenden och begära skadestånd i domstol.

- **Stärk studiestöden för studerande inom SFI och övrig vuxenutbildning**

Många studerande inom vuxenutbildningen befinner sig i en svår ekonomisk situation. Studiestöden och tilläggsbeloppen räcker inte till för att klara alla vardagliga utgifter. För att öka måluppfyllelsen och få fler vuxna som står långt ifrån studier och arbete att påbörja studier, behöver studiestöden inom vuxenutbildningen reformeras för att de studerande ska kunna leva på att studera inom vuxenutbildningen.

Barns och ungas uppväxtvillkor

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt och ska ges lika möjligheter för ett gott liv – det är en

förutsättning för ett jämlikt och rättvist samhälle. Många barnfamiljer har haft svårt att få ekonomin att gå ihop under de senaste åren. Höga kostnader för boende och mat har slagit hårt mot hushållskassan och ökat barnfattigdomen. Viktiga stöd till barnfamiljer har urholkats av inflationen när de behövts som allra mest. Barnbidraget är värt mindre än vad det varit på mer än 50 år. Vi vill satsa på att stärka ekonomin för Sveriges barnfamiljer.

Miljöpartiet vill att barn och unga ska ha likvärdiga framtidsmöjligheter oavsett var i landet de

växer upp. För att stärka barn och ungas framtidstro vill vi satsa på en jämlik förskola och skola, sommarjobb, läxhjälp och förstärkt samarbete mellan skola, hälso- och sjukvård samt socialtjänst. Barn som är på väg att hamna snett ska fångas upp tidigt av samhället. Alla barn ska ha tillgång till fritidsaktiviteter och vi vill särskilt satsa på insatser för barn och unga som saknar enkel tillgång till kultur-, idrotts- eller föreningsliv. Barn ska skyddas från ohälsosam skärmtid och nätjättarna ska tvingas ta ett större ansvar för att skydda barn på sina plattformar.

Miljöpartiet var drivande i att barnkonventionen nu är lag. Det är ett historiskt steg för barns rättigheter, men vi måste göra mer för att förverkliga barns rättigheter och stärka barns och ungas framtidstro. I linje med barnkonventionen ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet. Denna målsättning kommer ibland i konflikt med den starka föräldrarätten vi har i Sverige och kan innebära stora problem för barn i utsatthet. Det gäller barn placerade i familjehem, barn som nekas insatser från samhället för att föräldrarna säger nej och barn med separerade föräldrar där det förekommer våld. Nu måste barns rättigheter stärkas.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Låt fler barn gå i förskola och fritids**

Det är viktigt att även barn vars föräldrar inte arbetar eller studerar får ta del av pedagogisk verksamhet och får lära sig svenska, samt ha en meningsfull fritidssysselsättning. Miljöpartiet vill därför utöka avgiftsfri fritids och förskola för barn vars föräldrar inte arbetar och stärka kommunernas uppsökande verksamhet för barn som inte går i förskolan när de fyller två år.
- **Bryt barnfattigdomen**

Barnfattigdom är ett av de största samhällsproblemen i Sverige och problemet är extra stort i socioekonomiskt utsatta områden. Flera viktiga stöd för barn, unga och familjer har urholkats. Barnbidraget, studiebidraget, bostadsbidraget för barnfamiljer och underhållsstödet behöver höjas. Inget barn ska växa upp i fattigdom.
- **Stoppa techjättarnas exploatering av barn och unga**

Vi vill stärka skyddet för barn och unga gentemot plattformar som bygger sina affärsmodeller på att fånga uppmärksamhet, samla in data och skapa beroendeframkallande miljöer med allvarliga konsekvenser för den psykiska hälsan. Barns rätt till hälsa, trygghet och utveckling ska väga tyngre än techjättarnas ekonomiska intressen. Miljöpartiet är öppna för att införa åldersgränser för plattformar utifrån deras risker och skadlighet.
- **Ge alla barn en bra start i livet**

Fler barn ska få en bra start i livet. Vi vill att fler förstagångsföräldrar i behov av stöd ska få besök av bvc och föräldrarådgivare från socialtjänsten. En bättre kontakt med bvc och socialtjänsten skapar bättre förutsättningar för hälsa, tilltro till samhällsinstitutioner och en god språkutveckling. Genom att skapa tidiga kontakter med föräldrar bygger vi förtroende och säkerställer att stöd kan ges tidigt. Därför vill vi se familjecentraler i fler bostadsområden, särskilt de som är socioekonomiskt eftersatta.
- **Reformera insatserna för barn i samhällets vård**

Under de senaste åren har det återkommande framkommit brister i verksamheten på SiS, HVB, i familjehemsvården och i hanteringen av barns rättigheter i samband med placeringar för vård utanför hemmet. Miljöpartiet ser ett behov av kraftfulla och långsiktiga insatser genom hela vårdkedjan - samhället får inte svika fler barn som är i behov av stöd och hjälp. Insatser ska bygga på forskning och beprövad erfarenhet och anpassas efter individuella behov. Varje barn ska veta vart de kan vända sig vid missförhållanden.

- **Barn ska skyddas från tvångsumgänge**

Den starka föräldrarätten innebär att samhället alltför ofta sätter föräldrars rätt till sina barn före barns rätt till trygghet och skydd. Det drabbar inte minst våldsutsatta kvinnor och barn där våldsutövande män riskerar att få umgängesrätt. För Miljöpartiet är det självklart att barn inte ska tvingas till umgänge med en förälder som skadar dem och att vetenskap ska ligga till grund för hanteringen av vårdnadstvister och beslut som rör barn.

- **Inför barnlotsar**

Miljöpartiet vill ha en vård som sätter barnets bästa i centrum. Därför vill vi införa en barnlots som stöttar barn, ungdomar och deras familjer i kontakten med vården, underlättar samordning samt är en vägvisare i vård- och stödsystemet. Barnlotsen ska särskilt bidra till att barn i dysfunktionella familjesituationer får det stöd de behöver för att kunna orientera sig i vården.

- **Vaccinationer som förebyggande folkhälsoinsats**

Miljöpartiet vill stärka vaccinationsprogrammen som en del av det förebyggande folkhälsoarbetet för barn och unga. TBE-vaccin ska vara kostnadsfritt för alla barn och HPV-vaccin för unga upp till 26 år för att ge ett starkt skydd mot sjukdomar redan tidigt i livet.

- **Inför ett lagstöd i socialtjänstlagen som garanterar barns rätt till enskilda samtal med socialtjänsten.**

Barn har rätt att bli hörda. Idag saknas lagstiftning som säkerställer att alla barn har rätt till enskilda samtal med socialsekreterare. Barnet riskerar att inte kunna tala fritt om sin hemmiljö eller våga berätta om eventuella övergrepp och våld. Därför krävs ett lagstöd som garanterar barns rätt till enskilda samtal med socialtjänsten.

9. Ett grönt samhällsbygge för hela landet

Vi vill bygga ett Sverige som håller ihop och stärka möjligheterna att leva, arbeta och delta i samhällslivet i hela landet. Sverige ska erbjuda frihet, hållbar utveckling och en stark samhällsgemenskap. Alla människor ska kunna lita på att samhället finns där, oavsett var i landet man bor. Stads kärnor, förorter, mindre samhällen samt lands- och glesbygder ska ges goda förutsättningar att utvecklas och blomstra. Det kräver bra bostäder, fungerande infrastruktur och tillgång till samhällsservice i hela landet. Lösningarna kommer att se olika ut beroende på plats, men målet är detsamma: hållbara lokalsamhällen där människor känner trygghet, tillit och framtidstro.

Skillnaderna i tillgång till samhällsservice i Sverige är idag alltför stora. När den lokala servicen brister för att matbutiken läggs ned eller det lokala servicekontoret försvinner ökar ojämlikheten och känslan av att folk lämnas i sticket. Det gäller såväl socialt utsatta förorter som landsbygden.

Den här utvecklingen behöver brytas. Vi i Miljöpartiet vet att olika delar av landet har olika förutsättningar och att det krävs olika lösningar på olika platser. För att få till rätt lösning på rätt plats är det helt avgörande att lokala aktörer, såväl offentliga som ideella och privata, involveras och ges inflytande. Runtom i Sverige kryllar det av människor med ett brinnande engagemang och idéer på hur man kan förbättra det område de bor i. Vår politik syftar till att ge utlopp för den enorma kraft som redan finns i våra lokalsamhällen.

Hela Sverige hotas av klimatförändringarnas effekter. Att inte göra mer för att skydda oss från kraftigare och mer frekventa extremväder kommer att stå oss dyrt. Det offentliga behöver ta på sig en större roll för att skydda människor och egendom och säkerställa att människor inte lämnas i sticket.

Bostäder för alla

Alla har rätt till en bostad. Miljöpartiet vill se en politik som leder till fler bostäder och som säkerställer att även hushåll med lägre inkomster har råd att bo bra. Bostadsbristen i stora delar av landet är ett hinder för många. Att man inte kan få tag på en bra bostad kan stå i vägen för enskildas livsdrömmar, men det utgör också en stor kostnad för samhället när företag och verksamheter inte kan rekrytera arbetstagare på grund av bostadsbrist.

Det behövs bostäder som kan efterfrågas av fler. Den som har låga inkomster har idag svårt att efterfråga en bostad på marknadens villkor. Bostadsbidraget behöver reformeras så att det blir mer träffsäkert. Bostadspolitiken behöver ett större fokus på att åtgärda trångboddhet och få fram bra boenden för äldre. Befintliga byggnader, som kontor eller hus i behov av renovering, behöver nyttjas bättre för att få fram nya bostäder.

Det är särskilt viktigt att värna våldsutsatta kvinnor liksom barn i ekonomiskt utsatta familjer. Barnfamiljer ska inte vräkas till hemlöshet. Hyresvärdar ställer ofta höga krav på nya hyresgäster och det utestänger människor från en egen bostad. Hyresvärdarnas krav måste vara rimliga.

Bostadsbyggandet har halverats från toppnivån 2021, samtidigt som investeringsstödet för hyresrätter och studentbostäder tagits bort. Det behövs en aktiv bostadspolitik för att vi ska få fram fler bostäder som människor kan efterfråga i hela landet.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Få fram fler nya bostäder**

Vi vill införa statliga stöd för fler klimatsmarta hyresrätter, studentbostäder och bostäder för äldre med rimliga hyror. Stödet ska även omfatta ombyggnationer och tillbyggnader av befintliga fastigheter, exempelvis att kontor omvandlas till bostäder. Vi vill underlätta för byggemskaper och kollektiva boendelösningar samt skapa incitament till byggande och upprustning av bostäder i delar av landet där bostadsmarknaden är svagare.

- **Alla ska ha råd att bo bra**

Det har blivit dyrt att bo och allt fler har idag svårt att hitta en bostad som de har råd med. Klyftorna i samhället förstärks när tillgången till ett bra boende blir en klassfråga. Vi vill se ett startlån för förstagångsköpare och ett generösare bostadsbidrag och bostadstillägg som når fler. Det behövs riktade insatser för minskad hemlöshet.

- **Samhället ska ta ett större ansvar på bostadsmarknaden**
Våldsutsatta kvinnor samt barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden behöver prioriteras särskilt. Barn ska inte riskera att bli vräkta till hemlöshet. Vi vill motverka renoveringar genom att stärka hyresgästernas ställning vid renovering. Hyresrätter ska renoveras utan att det får orimliga konsekvenser för hyresgästerna. Oseriösa aktörer ska inte få vara hyresvärdar. Det behövs en mångfald av upplåtelseformer och typer av boenden.
- **Effektivisera mera**
Vi vill se ett långsiktigt statligt stöd för energieffektiviseringar i hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar. Stödet ska utformas varsamt och med respekt för kulturhistoriska värden. Fokus ska vara på reparation, underhåll och energiförbättring i det befintliga beståndet, istället för onödiga utrivningar och materialbyten, som att slänga äldre platsbyggda kök eller fönster. Behoven är stora och potentialen att sänka hushållens energikostnader är betydande. Rotavdraget behöver reformeras för att styra mot hållbara renoveringar och energieffektivisering för alla upplåtelseformer.
- **Grönska och klimatanpassningar**
Med närhet till parker och grönområden blir vi friskare samtidigt som vi stärker den biologiska mångfalden. Alla kommuner ska planera in naturen i den fysiska miljön så att samhället kan främja grönska för livskvalitet, renare luft, minskat buller och skugga vid värmeböljor. Grön- och naturområden spelar en avgörande roll för att förhindra översvämningar i bebyggda områden.

Rusta Sverige mot klimatförändringarnas effekter

De senaste tio åren har varit de varmaste som uppmätts. I Sverige har flera kommuner, lantbrukare och andra företagare liksom otaliga hushåll drabbats av skyfall, översvämningar, värmeböljor, torka och bränder. En långsam men obevekligt stigande havsnivå hotar kustsamhällen och hamnstäder. Det är bråttom att skala upp arbetet med att rusta Sverige mot klimatförändringarnas konsekvenser för att förhindra att skördar torkar bort, infrastruktur förstörs, källare översvämmas och att människor far illa under extrema värmeböljor eller plötsliga snöstormar.

Att rusta Sverige för att möta klimatförändringarnas konsekvenser kräver stora investeringar, men att vänta kostar betydligt mer. Det är många gånger billigare att satsa på att förebygga skadorna än att betala för att åtgärda klimatskador som hade kunnat undvikas.

Samtidigt som utmaningarna är stora finns det stora möjligheter att göra Sverige grönare och mer motståndskraftigt. Klimatanpassning kan också bidra till att stärka den biologiska mångfalden och skapa grönare tätorter. För skogsbruket handlar det bland annat om en övergång till ett mer naturnära skogsbruk. Inom jordbruket krävs åtgärder som förbättrar markens förmåga att hålla vatten. Genom att återställa våtmarker kan vi motverka både översvämningar och torka samtidigt som vi gynnar den biologiska mångfalden.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Kraftsamling för klimatanpassning**

Staten behöver ta ett större ansvar för kustskydd och annan storskalig klimatanpassning. Det är viktigt att prioritera områden där invånarna har begränsade möjligheter att skydda sig mot extremväder. Vi vill inrätta en permanent parlamentarisk klimatanpassningskommitté. Vi vill även införa krav på klimatsäkrade nybyggnationer och att kommunernas planering ska anpassas till förväntade vattenflöden, havsnivåhöjningar och riskområden. Äldreboenden, förskolor och skolor måste förberedas för att kunna hantera långa värmeböljor och andra extrema väderförhållanden. I tätorter behövs fler grönytor och träd för att minska risken för översvämningar och sänka temperaturen varma dagar.

- **Säkra vattenförsörjningen**

Vi vill minska risken för torka, vattenbrist och skogsbränder genom att skydda vattentäkter, avsätta reservvattentäkter, anlägga våtmarker och plantera mer blandskog och mindre barrskog. Reningsverk och avloppssystem måste moderniseras för att förhindra att vattentäkter förorenas vid översvämningar. Det behövs en samlad strategi för en hållbar vattenförsörjning och förvaltning av vatten. Strategin ska bland annat innehålla en plan för finansiering och åtgärder samt tydliggöra statens övergripande ansvar.

- **Klimatsäkra jord- och skogsbruket**

Vi vill satsa på rådgivning om klimatanpassning för lantbrukare, skogsbrukare och markägare och främja investeringar i förebyggande åtgärder, såsom att anlägga våtmarker, bevattningsdammar och täckdiken. Vi vill stimulera övergången till naturnära och klimatanpassade skogsbruksmetoder genom att stärka lönsamheten i det naturnära skogsbruket samt via regleringar och omställningsstöd till skogsägare.

Levande landsbygder

Sveriges lands- och glesbygder och våra öar, med sina unika förutsättningar och utmaningar, bär på en enorm potential och spelar en nyckelroll i den gröna omställningen. Här finns förutsättningarna för mer förnybar energi, ett hållbart brukande av skog och mark, livsmedelsförsörjning och stärkt krisberedskap. Samtidigt har det offentliga under lång tid dragit sig tillbaka vilket lett till bristande tillgång till välfärd, service och infrastruktur. Vi i Miljöpartiet menar att det krävs ett helhetsgrepp för att vända trenden och säkra en hållbar och rättvis samhällsutveckling i Sveriges lands- och glesbygder.

Vi vill förbättra tillgången till vård, utbildning och omsorg i lands- och glesbygd. Både den offentliga och den kommersiella servicen måste byggas ut för att möjliggöra en hållbar samhällsutveckling i hela landet. Digitaliseringen öppnar stora möjligheter och är ett viktigt medel för att lösa olika utmaningar i olika landsbygder. Förutsättningarna att resa hållbart i vardagen ska stärkas genom ett rättvist elbilsstöd riktat mot landsbygden och satsningar på kollektivtrafik. Vi ser att ett rikt kultur- och föreningsliv och folkbildning utgör en viktig bas för utvecklingen i en bygd och här krävs att politiken stöttar upp civilsamhället som tar ett stort ansvar för kulturen i mindre orter och landsbygder. Ett helhetsperspektiv på välfärd, service, mobilitet, digitalisering och lokalt engagemang behövs för att skapa levande och hållbara samhällen i hela Sverige.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Inför ett Landsbygdsavtal och förbättra tillgången till service**

Vi vill utveckla de statliga servicekontoren och införa ett Landsbygdsavtal. Landsbygdsavtalet ska ge regioner och kommuner möjligheten till statlig medfinansiering för åtgärder som genomförs i nära samarbete med näringsliv och civilsamhälle, för att förbättra tillgången till offentlig och kommersiell service samt minska behovet av långa transporter. Det kan handla om satsningar på lanthandlar med ombud, förbättrade vägar, grannskapskontor eller anropsstyrd kollektivtrafik.

- **Fler jobb på landsbygden**

Vi vill se fler jobb på landsbygden. Den digitala infrastrukturen behöver stärkas för att göra det enklare att arbeta och driva företag i lands- och glesbygder. Arbetsförmedlingen ska vara närvarande i hela landet. Vi vill införa ett jordbruksavdrag för att stärka jordbruket och ge fler jordbruksföretag möjligheten att växa och anställa. Sociala företag och föreningsdrivna verksamheter ska ges bättre förutsättningar att bidra till jobbskapande, kompetensutveckling och inkludering, särskilt för människor som står långt från arbetsmarknaden.

- **Stärk kulturen och föreningslivet i landsbygd**

Vi vill stärka och utveckla kultur och föreningsliv på landsbygden genom satsningar på folkbildningen och lokala arrangörer samt genom att vidareutveckla och stärka kultursamverkansmodellen. Vi vill använda digitalisering för att öka tillgängligheten till kultur i hela landet. Civilsamhället bär en stor del av kulturen i mindre orter och på landsbygden och ska ges långsiktigt stöd för att fortsätta vara fundament till kulturens utveckling.

- **Säkra återbäring från resursutvinning till lokalsamhällen**

Mineralutvinning och energiproduktion skapar stora värden för hela landet, men de negativa effekterna i form av påverkan på lokalsamhället, friluftsliv och miljö, naturturism och rennäring märks lokalt. Under lång tid har svenska landsbygder stått för en stor del av Sveriges resursutvinning utan att få ta skäligen del av de värden som genereras. Vi vill ge kommuner och regioner återbäring från vind- respektive vattenkraften. Vi vill införa en ny gruvskatt, och lokalsamhället ska få ta del av de vinster som uppstår vid utvinning av metaller och mineral.

Städer med människan i fokus

Den gröna staden är en mänsklig, miljövänlig och levande stad. Väl fungerande städer erbjuder goda livsmiljöer med korta avstånd och mångfald i näringsliv, arbetsmarknad, kultur och fritid. Stadsplaneringen ska utgå från en helhetssyn som sätter människans och miljöns långsiktiga välmående i centrum. Människor ska ges möjlighet att vara delaktiga i hela stadens utveckling. Såväl centrumområden som förorter ska blomstra.

Alla ska ha möjlighet att skaffa sig ett bra boende och känna sig trygga där de bor. Den offentliga miljön ska vara omsorgsfullt gestaltad samt underlätta möten och kulturella upplevelser. Det ska gå att leva ett gott liv i såväl förorter som i stadens mitt, både i mindre och större städer. Städerna måste också rustas för klimatförändringarnas effekter för att skydda människor och egendom. Miljöpartiets stad är en grön stad med ett rikt kulturliv, bra bostäder för alla och ett näringsliv som skapar arbetstillfällen. Staden klarar av att hantera framtidens skyfall och värmeböljor. Alla ska ha nära till en park, närnatur eller ett grönområde.

Sveriges städer domineras ofta av biltrafik som tillåts ta stora ytor och städerna står för en stor del av vår klimatpåverkan. Det är här som utsläppen kan och behöver minska mest. Vårt bilberoende kan minska genom att ge mer plats för cyklar, fotgängare och kollektivtrafik. Lekplatser, uteserveringar, sittplatser, grönområden och torg i både stadskärnor och förorter gör staden trevligare och tryggare för såväl barn som vuxna.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Låt städerna leva och ge plats för människor**

Miljöpartiet vill se fler gågator och bilfria miljöer vilket gör städerna grönare, trevligare och lämnar utrymme för stadsliv i form av restauranger och uteserveringar. Vi vill att städer utformas så att människor får nära till butiker och service utan att behöva egen bil. Vi värnar de levande stadskärnorna och verkar för hållbar gestaltning, renare luft och minskat trafikbuller i våra städer. Städernas biologiska mångfald stärks med boplatser och spridningsvägar för växter och djur, och naturupplevelser för människor. Det ökar livskvaliteten och minskar förekomsten av sjukdom och ohälsa.

- **Städer som platser för livemusik och levande kultur**

Vi vill stötta arrangörer och livekultur i städerna för att skapa levande städer där kulturen har en självklar roll. Det ska finnas ett rikt kulturliv i olika delar av staden. Vi vill inrätta ett nationellt regelverk för kulturljudzoner. I kulturljudzoner ska ljud från till exempel konserter tillåtas i högre grad än i andra områden.

- **Stärk barnperspektivet i städerna**

Planeringen av våra städer ska utgå från barnen. Det ska vara lätt och tryggt att gå eller cykla till förskola och skola. Närhet till grönområden och lekplatser skapar ett samhälle där familjer har lätt att få vardagen att gå ihop och där barn tryggt kan leka och uppleva äventyr. Barns röster ska ges utrymme i samhällsplaneringen.

- **Minska bilismen i städerna**

För att minska trängsel, nå klimatmål och få frisk luft i städerna måste bilismen minska. För att det ska ske på ett rättvist sätt behöver den minska i de större städerna där det finns bra alternativ. Vi vill återinföra stadsmiljöavtalen för bättre kollektivtrafik, gång- och cykel. Vi vill se över parkeringslagstiftningen och underlätta för kommuner att införa och utveckla miljözoner och ge kommuner och regioner möjligheten att införa och differentiera trängselskatter utan att be riksdagen om lov. Det ska bli lättare att använda sig av bilpool och dela bil med sina grannar. Vi vill göra det lagligt att reservera gatuparkeringar för delade bilar.

10. Lära för livet

Bildning hjälper oss att förstå vilka vi är, vårt eget samhälle och vår plats i det – förmågor som är viktiga både för individen och för samhället. Bildning handlar om en förmåga att reflektera, tänka kritiskt och sätta in kunskaper i ett bredare sammanhang. För att värna bildningsidealet behöver vi ha ett bredare perspektiv på utbildning än att enbart styra mot lätt mätbara kunskapskrav.

Tidigt i livet kommer vi i kontakt med förskolan som lägger grunden för det lärande som fortsätter resten av livet. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt vara rolig, trygg och lärorik. Barnen ska få möjlighet att lära och utvecklas genom att leka, skapa och utforska – på egen hand, i grupp och tillsammans med vuxna i en samvaro som ger barnen omsorg och trygghet.

Skolan är avgörande för att ge alla barn likvärdiga möjligheter till kunskap, bildning, kreativitet och kulturupplevelser. Skolan ska vara en plats för alla barn, oavsett bakgrund, familj, ekonomi eller funktionsnedsättning. I skolan ska varje elev få möjlighet att vara sig själv, utveckla sina förmågor och växa till den person hon vill vara. Skolan ska också ge barn och ungdomar redskap och motivation att fortsätta lära och utvecklas genom hela livet.

En avgörande förutsättning för att förskolan och skolan ska kunna vara en plats för kunskap, utveckling och gemenskap är lärarna. Läraryrket är en av samhällets mest värdefulla professioner och måste behandlas därefter. Vi vill stärka lärarnas ställning genom att förbättra möjligheterna till vidareutbildning, förstärka arbetsvillkoren samt ge mer tid till det som är kärnan i arbetet – undervisning och relationer med barn och elever. Skolväsendets professioner ska ges stort inflytande i skolans utveckling.

En jämlik skola med eleven i fokus

I skolan ska barn och ungdomar få viljan och redskapen att lära, kritiskt granska och utvecklas genom livet. I skolan ska varje elev lära sig att läsa, skriva och räkna, skapa, delta i samhällsdiskussionen, samarbeta och umgås med andra och påverka sin egen livssituation. Vi slår vakt om skolans demokratiuppdrag och värnar ett starkt elevinflytande.

Skolan ska ge alla elever goda möjligheter till lärande, oavsett var de kommer ifrån, vilka föräldrar de har och oavsett elevernas styrkor och intressen. Miljöpartiet vill ge skolan mer resurser och se till att resurserna fördelas efter behov. Staten ska ta ett ökat ansvar för det. Alla skolor ska stå för grundläggande värderingar som demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter. All undervisning ska vara fri från religiös påverkan.

Barn är olika och skolan måste kunna ta hänsyn till, och ta vara på, olikheter i intressen och styrkor. Alla skolor ska vara inkluderande och trygga skolor. Därför vill vi göra ännu mer för att bryta den ökande ojämlikheten och segregationen – alla har rätt att lyckas och utvecklas i skolan. Skolan ska främja elevers hälsa. Elevhälsa och psykiskt välmående behöver prioriteras högre. Skolfrånvaron måste minska och stöd ska finnas för den som inte känner sig trygg i skolan.

Fler ska vilja bli lärare. Läraryrket ska vara attraktivt och prestigefyllt. Barn och elever behöver skickliga pedagoger som har tillräckligt med tid för dem. Det ska finnas attraktiva lärarutbildningar i hela landet, och möjlighet att utvecklas i yrket genom livet. Fler ska kunna bli lärare senare i yrkeslivet genom att komplettera tidigare studier.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Avskaffa marknadsskolan**

Skolans syfte ska alltid vara utbildning – aldrig vinst. Marknadsskolan med vinstdrivande aktiebolag ska avvecklas ur hela skolväsendet. Kommunala skolor ska kompenseras för sitt särskilda ansvar för skolplikten. Vi vill skärpa regelverken för vem som får driva skola. Så länge vinstdrivande skolor finns kvar ska kommunerna ha rätt att stoppa nya etableringar genom ett kommunalt veto. Offentlighetsprincipen ska gälla alla skolor. Miljöpartiet vill värna idéburna skolor.

- **Bryta skolsegregationen**

Miljöpartiet vill att elever och föräldrar även fortsättningsvis ska kunna välja skola, men vi vill göra om skolvalet och inrätta ett gemensamt antagningssystem för skolan. Ingen ska kunna paxa en plats redan på BB.

- **Stärk finansieringen av skolan**

Det behövs långsiktigt stärkt finansiering av skolan. Miljöpartiet vill att staten ska ta ett större ansvar för att skolor i hela landet ska ha tillräckliga resurser genom ett stärkt sektorsbidrag. De generella statsbidragen ska indexeras så att de inte urholkas av inflationen. Utbildningen ska vara likvärdig och hålla hög kvalitet i hela landet. Miljöpartiet vill säkerställa god undervisning och en god tillgänglighet i landsbygd och skärgårdar.

- **Stärk elevers psykiska hälsa**

Elevhälsan behöver tillräckliga resurser, med särskilt fokus på främjande och förebyggande åtgärder för stärkt psykisk hälsa bland elever. Vi vill göra en särskild satsning på fler lärare och fler medarbetare inom elevhälsan. Grundskoleelevers skolgång ska vara fri från privat användning av mobiltelefoner och skyddas från den utsatthet som sociala medier kan innebära. Skolan ska ha resurser att öka den digitala kompetensen och förmågan att orientera sig på ett tryggt och hälsosamt vis i en digital värld.

- **Mer kultur och läsning i skolan**

Kultur hjälper oss att förstå fler aspekter av världen. Nyfikenhet och intresse för läsning är grunden för lärande. Vi vill ge alla elever en likvärdig tillgång till skolbibliotek av god kvalitet med utbildade skolbibliotekarier och fler insatser för att stärka läsningen i alla skolor. Vi vill ge alla elever en likvärdig tillgång till kulturskolan och göra den till en naturlig del av skoldagen. Vi vill inkludera estetiska ämnen i alla gymnasieprogram och införa en kulturgaranti för att ge alla barn rika kulturupplevelser.

- **Stärk läraryrket**

Miljöpartiet har tillit till lärares yrkesutövning och vill öka lärarnas inflytande över skolutvecklingen. Lärares roll och status behöver höjas i samhället. Det görs bäst genom goda arbetsvillkor, kompetensutveckling genom hela yrkeslivet, samt att deras röster tas tillvara vid politiska beslut som berör skolan. Undervisning ska bedrivas på vetenskaplig grund och utifrån beprövad erfarenhet. Vi vill införa en Lex Edico som innebär att huvudmannen blir skyldig att anmäla, utreda och åtgärda allvarliga missförhållanden eller risker inom skolan, samt snarast rapportera dem till Skolinspektionen.

- **Satsa på fritidshemmen**

Fritidshemmen kompletterar skolan med bland annat social och språklig träning och erbjuder barnen kreativitet och rörelse. Miljöpartiet vill stärka kvaliteten och likvärdigheten i fritidshem och säkerställa att även de barn vars föräldrar inte arbetar ska få tillgång till fritids.

- **Förskolan ska ge en bra start i livet**

När barnkullarna minskar under de närmaste åren höjer vi kvaliteten genom att öka bemanningen och minska grupperna i förskolan, på fritids och i skolan. Vi vill lagstifta kring gruppstorlek och bemanning på vetenskaplig grund och med långsiktigt hållbar finansiering. Vi anser att förskolan är en rättighet för barnen. Vi vill att alla barn som inte går i förskolan aktivt ska erbjudas en förskoleplats varje år från två års ålder och att kommunerna ska följa upp de barn mellan två och fem år som inte tar del av förskolan. Vi vill också att den allmänna förskolan utökas från 15 till 30 timmar. Vi vill även att förskolan ska vara avgiftsfri för låginkomsttagare med barn i förskolan från två års ålder.

Forskning och högre utbildning

Högre utbildning, forskning och innovation är en förutsättning för att kunna vara ett starkt och välmående samhälle. Forskningen ska vara fri och den akademiska friheten måste stärkas. Kvalitet i högre utbildning, och en nära samverkan mellan akademien, näringslivet och det civila samhället, skapar den innovationskraft som behövs för grön omställning och långsiktig välfärd. Landets lärosäten behöver högre basfinansiering. Vi vill satsa på starka forskningsmiljöer och utöka antalet undervisningstimmar på alla de utbildningar som idag har lite lärarledd undervisning.

Rekryteringen till den högre utbildningen behöver breddas för att fler ska kunna studera på högskola eller universitet, oavsett bakgrund och bostadsort. Miljöpartiet vill göra det enklare att ta steget att studera vidare genom att förbättra studenters bostadssituation och ekonomiska trygghet. Vi värnar också om en likvärdig och hög kvalitet i utbildningen på landets alla lärosäten. Lärosätena ska samverka med både det omgivande samhället och det internationella forskningssamhället, och bedriva forskning och utbildning utifrån studenternas intressen och samhällets behov.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Skydda den akademiska friheten i grundlagen**
Forskningens frihet skyddas i grundlagen, men den akademiska friheten är mer omfattande än så. Den rör även sådant som finansiering, organisering, högre utbildning och utnämningar. Även dessa aspekter av den akademiska friheten bör skyddas i grundlagen.
- **Förbättra studenternas trygghet**
Miljöpartiet vill att studenter ska ha bättre villkor inom trygghetssystemen, till exempel vid sjukdom. Vi vill höja studiestödet och se över reglerna för fribeloppet för att möjliggöra högre inkomst på sommaren. Vi vill också förstärka bostadsbidraget för att minska studenternas ekonomiska utsatthet och förbättra deras boendesituation. En trygg ekonomi är en förutsättning för att alla ska ha demokratisk tillgång till högre utbildning. Dessutom vill vi utreda möjligheten för vinterlov för studenter – höstterminen bör sluta innan jul istället för i början av januari för att öka den psykiska hälsan och minska antalet sjukskrivningar bland studenter. I nuläget förutsätts att man studerar i mellandagarna och kring nyår.
- **Rädda studentkårerna och stärk studentinflytandet**
Studenternas inflytande över sin utbildning är lagstadgat, men Tidöregeringens nedskärningar hotar studentkåren som demokratisk röst på universiteten. Studentkårernas finansiering ska motsvara deras uppdrag och säkerställa att de kan fortsätta bevaka studenters rättigheter och påverka utbildningens kvalitet.

- **Stärk lärosätena**

Idag brottas många lärosäten med en bristande ekonomi. Vi vill avskaffa produktivtetsavdraget och stärka basfinansieringen till lärosätena. Mer resurser ger utbildning och forskning av hög kvalitet. Svenska högskolestudenter får näst minst undervisning i Europa. Studenter behöver tid med lärare och forskare. Hyreskostnader är idag en stor utgift för många lärosäten. Förvaltningen av lärosätenas lokaler ska utgå från samhällsnytta, inte avkastningskrav.

- **Inför ett svenskt Students at Risk Programme**

Studenter runtom i världen står ofta i frontlinjen för demokrati och mänskliga rättigheter, trots risken för förföljelse och avstängning. Genom att inrätta ett Students at Risk Programme, liksom Norge har gjort, kan Sverige erbjuda skydd och utbildning åt demokratiaktivister från hela världen.

- **En stärkt studenthälsa**

Psykologiskt stöd för studenter erbjuds idag via lärosätenas studenthälsor. Studenter är en grupp där psykisk ohälsa är överrepresenterad, och studenthälsan är en viktig institution i arbetet med att förbättra den psykiska hälsan bland unga vuxna i Sverige. För att minska förekomsten av personer som faller mellan stolarna ska studenthälsan kunna remittera vidare studenter om behovet anses så pass stort att det är befogat. Studenthälsans uppdrag ska också innefatta ett aktivt arbetet med suicidprevention.

Ett livslångt lärande

Ett samhälle i förändring innebär även att ge människor möjligheter att välja en ny väg mitt i livet. För att klara kompetensförsörjningen på en rörlig och snabbt förändrad arbetsmarknad behöver vi stärka möjligheterna till livslångt lärande. Komvux, yrkeshögskolan, folkhögskolor och landets lärosäten är alla viktiga arenor för att stärka kompetens och ge möjlighet att ställa om mitt i yrkeslivet. Lärande och nyfikenhet är även viktigt för hållbara liv och för människan i sig.

Folkbildningen genom studieförbund och folkhögskolor har stor betydelse för bildning, kultur och demokrati i vårt land. Den ska vara fri från yttre påverkan och bygger på frivilligt deltagande. Folkbildningen är inkluderande, attraherar olika människor och hämtar deltagare brett ur alla grupper i befolkningen.

Folkhögskolor erbjuder nya vägar till utbildning och bildning genom livet och är en väg för att säkra möjligheten till livslångt lärande. Deras särskilda roll behöver värnas. Folkhögskolornas estetiska program erbjuder även stabila jobb möjligheter för kulturutövare och är en del av den kreativa utbildningskedjan. Studieförbunden är en central del av kulturens infrastruktur och en viktig hörnsten för demokratin. På många orter är ofta studieförbunden tillsammans med folkbiblioteken den enda möjligheten till folkbildning och kultur. Genom studieförbunden får den ideella sektorn tillgång till lokaler, erfarenhet, kunskap och stöd i hela landet. Studieförbunden kan på det sättet vara det lokala smörjmedlet för den ideellt organiserade kulturen och amatörkulturen.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stärk folkbildningen**

Förbättra förutsättningarna för den fria folkbildningen så att den kan inkludera fler. Stärk och återställ stödet till studieförbunden och folkhögskolorna samtidigt som förtroendet för dem återupprättas. Skapa fler platser på folkhögskolorna och höj ersättningen per plats, samt öka andelen generellt stöd istället för projektstöd och riktade bidrag. Vi vill sänka den nedre åldern för CSN-lån för folkhögskoleutbildning till 18 år.

- **Stärk den kommunala vuxenutbildningen**

Fler ska ha möjlighet att läsa upp betyg på komvux. Studenter som inte kunnat fullgöra sina studier i skolan och på gymnasiet måste ges möjlighet att studera på komvux och vid behov även läsa om komvuxkurser.

- **Stärk omställningsstudiestödet**

Omställningsstödet är en viktig pusselbit för det livslånga lärandet och för att kunna ställa om under arbetslivet. För att fler ska få chansen att byta karriär behöver omställningsstudiestödet tillföras tillräckligt med resurser och CSN behöver tillräckligt med resurser för att handlägga stödet och korta väntetiderna.

11. Tillgänglig vård och jämlik hälsa

Miljöpartiet vill att vården ska vara tillgänglig, jämlik och hålla hög kvalitet. Vård ska ges efter behov, inte vara efterfrågestyrd eller baseras på betalningsförmåga. De etiska principerna i hälso- och sjukvårdslagen måste genomsyra all styrning. Privata sjukvårdsförsäkringar och diagnosstyrda kömiljarder hotar denna ordning och riskerar att tränga undan patienter med stora vårdbehov. Primärvården behöver stärkas för att tidigt kunna upptäcka och förebygga sjukdomar. En stark primärvård är också nyckeln till jämlik vård i hela landet. Tänderna är en del av kroppen och tandvården ska bli tillgänglig för alla och omfattas av samma principer som övrig hälso- och sjukvård.

I dag finns det stora hälsoskillnader i befolkningen. Var i Sverige du bor, var i världen du är född, din ekonomi och vilken utbildningsnivå du har påverkar risken för att drabbas av olika sjukdomar. Orättvisorna och klyftorna i samhället speglas också i människors hälsa och förväntade livslängd. Kvinnor är i högre grad sjukskrivna än män, särskilt vid stressrelaterad ohälsa. Eftersom patientens kön kan påverka såväl diagnos som behandling, krävs ett mer systematiskt arbete inom vården för att identifiera och åtgärda ojämsställda och ojämlika strukturer. Vården ska även öka sin kompetens gällande minoritetsgrupper och funktionsnedsättning, så att patienter som tillhör dessa grupper får en likvärdig och patientsäker vård inom hela vårdkedjan.

För att stärka vården och uppnå en god och jämlik hälsa krävs att folkhälsoperspektivet genomsyrar fler politikområden. Genom att kombinera en politik som minskar samhällsklyftorna med riktade hälsofrämjande och förebyggande insatser kan vi både förbättra befolkningens välmående och minska belastningen på sjukvården.

Att förbättra arbetsvillkoren och arbetsmiljön inom vård och omsorg är avgörande för att säkra kompetensförsörjningen. Goda arbetsvillkor för medarbetare så att fler vill arbeta i och stanna kvar inom vården är en förutsättning för att kunna skapa bättre kvalitet, öppna fler vårdplatser, korta köerna och garantera en tillgänglig vård.

Digitalisering och AI:s potential ska användas så att förutsättningar för en mer jämlik vård, ökad kvalitet och mer effektiv resursanvändning möjliggörs. Samtidigt som detta utvecklas måste det finnas ett gediget säkerhetsarbete så att inte känslig information kommer i fel händer.

En tillgänglig, patientsäker och jämlik sjukvård

Den svenska hälso- och sjukvården har i flera år underfinansierats när statsbidrag inte räknats upp med kostnaderna, vilket gör det svårt att satsa på att utveckla vården, anställa fler medarbetare och förbättra arbetsmiljön. Styrningen av vården måste bygga på tillit och professionellt ansvar, inte detaljreglering och tillfälliga satsningar. Istället för engångsinsatser och kortsiktiga kömiljarder krävs långsiktiga investeringar i personal, fortbildning och forskning.

Sjukvården saknar redan idag medarbetare och det finns en stor kompetensbrist inom många viktiga sjukvårdsyrken. Vi måste lyssna till både personal och patienter för att utveckla hälso- och sjukvården på bästa sätt – beslut ska tas så nära golvet som möjligt och i samråd med patienten. Den diskriminering i form av rasism, ålderism, hbtqi-fobi och funkofofi som finns i hälso- och sjukvården på grund av stereotypa föreställningar och fördomar ska upphöra för att förbättra både arbetsmiljön och patientsäkerheten.

God och nära vård ska vara en självklarhet. Du ska få träffa samma läkare, sjuksköterska och annan vårdpersonal så långt det är möjligt. Kontinuitet och kvalitet går hand i hand. Regionerna ska ha kontrollen över var vårdgivare etablerar sig så att det sker efter behov. Vinst ska inte vara en drivkraft i vården. Vi vill stärka den idéburna vårdsektorn där vinsten återinvesteras och går till kvalitetsutveckling.

Munhälsan är tätt sammankopplad med hela kroppens hälsa och dålig munhälsa kan öka risken för till flera stora folksjukdomar, till exempel hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes. Därför arbetar vi för att tandvården ska finansieras enligt samma principer som annan hälso- och sjukvård. Det behövs mer forskning och utbildning för ökad kunskap och förbättrad vård inom sjukdomar som drabbar kvinnor så att de prioriteras i ökad utsträckning.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Stabil finansiering och långsiktig planering**
Hälso- och sjukvården behöver mer resurser och en möjlighet att planera långsiktigt. Generella statsbidrag till kommuner och regioner ska därför räknas upp med kostnadsökningar och inflation. En av de största utmaningarna de kommande åren är den demografiska utvecklingen, med en växande andel äldre i befolkningen. Det kommer därför att krävas mer resurser, inte minst för förebyggande insatser och för en värdig vård och omsorg.
- **Fler ska vilja jobba och stanna kvar inom vården**
För att fler ska vilja utbilda sig och jobba inom vården behöver arbetsmiljön och arbetsvillkoren förbättras genom delaktighet och god bemanning. Ett arbetsmiljölyft ska ge personal och chefer möjlighet att utveckla verksamheten på ett sätt som gör att de orkar och mår bra över tid. Vi vill ta fram en nationell strategi för att säkra framtidens kompetensförsörjning och parallellt satsa på kontinuerlig kompetensutveckling för medarbetare. Vi värnar den akademiska grunden hos vårdens professioner. Arbetet mot diskriminering ska också ges ett ökat fokus och systematiskt kvalitetssäkras.

- **Stoppa osunda marknadslösningar**

Skattepengar avsedda för vård och omsorg ska gå till verksamheten, inte tas ut som vinst till aktieägare. Ersättningsmodeller för välfärdsföretag ska utformas så att det inte lönar sig att attrahera de friskaste patienterna. Vi vill avveckla den tvingande etableringsfriheten inom primärvården för att öka den politiska kontrollen och styrningen så att vården finns där behoven är som störst. Det ska inte vara möjligt att bedriva offentligt finansierad vård och ta emot patienter med privat sjukvårdsförsäkring för samma sorts vård.

- **Vården ska finnas nära dig**

Primärvården ska vara navet i hälso- och sjukvården. Tillgängligheten till vård i hela landet ska garanteras genom en god tillgång på vårdcentraler, och den offentliga digitala vården ska stärkas. Vården ska vara behovsstyrd och organiseras så att den som har störst behov får vård först. Personalens och patientorganisationernas erfarenheter ska tas tillvara när vården förbättras och utvecklas.

- **Tänderna är en del av kroppen**

Tandvården för unga har med politiska beslut gjorts dyrare. Vi vill istället satsa på att göra tandvården billigare för alla oavsett ålder. Tänderna är en del av kroppen och vi arbetar för att tandvården ska omfattas av samma principer som den övriga vården. Förebyggande åtgärder ska vara i fokus och de med störst behov ska prioriteras.

- **En trygg och jämställd vård för flickor och kvinnor**

Forskning och medicinsk utveckling har historiskt sett utgått från pojkar och män som norm, vilket bidrar till ojämlig diagnostik och behandling. Vården måste säkerställa ett jämlikt bemötande av flickor och kvinnor, där deras symtom tas på samma allvar som pojkar och mäns. Vården måste stärkas kring kvinnors symtom vid hjärt- och kärlsjukdomar, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och sjukdomar som endometrios, vestibulit, PMS- och klimakteriebesvär. Vi vill se en nationell upprustning av förlossningsvården som ger den födande en trygg och sammanhållen vårdkedja med barnmorskekompetens före, under och efter förlossningen. Kunskapen om förlossningsskador måste öka och eftervården stärkas. Fler barnmorskor och gynekologer behöver utbildas för att säkerställa en jämställd vård i hela landet.

Förebyggande folkhälsoarbete och tillgång till läkemedel

Hälsa ska genomsyra hela samhället – från stadsplanering med grönområden till sjukvård. Miljöpartiet vill att folkhälsoperspektivet förankras i alla politikområden, med fokus på jämlikhet och social hållbarhet. Vi vill arbeta för att minska hälsoklyftor genom ett aktivt politiskt arbete som inbegriper hela samhället. Grön politik för jämlik hälsa prioriterar hälsofrämjande och förebyggande insatser och det kräver ett medvetet arbete på kommunal, regional och statlig nivå.

Många äldre, personer med funktionsnedsättningar, sällsynta sjukdomar eller som lever på sjukpenning har svårt att få ekonomin att gå ihop, bland annat på grund av stora utgifter bundna till vård- och läkemedelskostnader. Högkostnadsskyddet för läkemedel är avgörande för att personer med olika sjukdomstillstånd ska ha råd med sin medicin. Läkemedel kan förebygga försämrade sjukdomstillstånd och minska behovet av kostsam vård. Ett starkt högkostnadsskydd säkerställer att alla ska ha råd med sin medicin.

Beroendevården behöver stärkas så att ingen faller mellan stolarna. Många med beroendeproblematik har också problem kopplade till psykisk ohälsa. Därför är det viktigt med stöd från såväl hälso- och sjukvården som från socialtjänsten. Vi anser att regionerna bör ta över det samlade ansvaret för beroendevården för att skapa en mer sammanhållen och jämlik vård i hela landet.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Inför en folkhälsolag**
Likt övriga länder i Norden, behöver Sverige en folkhälsolag – ett regelverk som tydligare än idag klargör hur ansvaret för folkhälsoarbetet ser ut på lokal, regional och statlig nivå. Lagen bör ha ett helhetsperspektiv som omfattar hela samhället för att främja hälsa och förebygga ohälsa. Olika levnadsvanor såsom fysisk aktivitet, kost- och sömnvanor, skärmanvändning, alkohol- och drogbruk och sociala sammanhang för god psykisk hälsa ska beaktas.
- **Värna högkostnadsskyddet för läkemedel**
Vi vill se ett starkt högkostnadsskydd för läkemedel. Vi vill utreda hur fler nödvändiga läkemedel för personer med sällsynta diagnoser kan ingå i högkostnadsskyddet. Läkemedel kan vara en central del av både det förebyggande arbetet och sjukvården, därför ska det inte ses som isolerat från andra vårdkostnader.

- **Minska den ofrivilliga ensamheten**

Ofrivillig ensamhet är ett folkhälsoproblem som ska förebyggas för alla åldersgrupper. Anhöriga, inklusive barn, som vårdar eller stödjer en närstående ska särskilt uppmärksammas. Förebyggande hembesök till äldre ska vara en självklar del av kommunernas förebyggande arbete. Vi vill skapa fler mötesplatser för sociala, kulturella och idrottsrelaterade aktiviteter genom ett starkt civilsamhälle. Uppsökande verksamhet i samverkan mellan kommun, hälso- och sjukvård och civilsamhälle ska utvecklas. Kontinuiteten inom hemtjänsten ska bli bättre så att äldre får träffa samma personal.

- **Krafttag mot samsjuklighet och beroende**

Det ska inte gå att neka vård på grund av ett beroende och på så sätt låta utsatta människor insjukna ytterligare i sjukdomstillstånd. Vi vill se samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet i form av beroendeproblematik och psykisk ohälsa. Beroendevården behöver bli mer lättillgänglig över hela landet. Ansvarsfördelningen måste bli tydligare och mer sammanhållen, och regionerna bör ta över det samlade ansvaret. Det förebyggande arbetet behöver stärkas och prioriteras.

Bättre psykisk hälsa

Allt fler lider av psykisk ohälsa. Kraven i samhället ökar och hjulen snurrar allt snabbare. Fler blir sjuka när samhället inte ger utrymme för återhämtning och trygghet. Den psykiska ohälsan har ökat hos såväl barn och unga som hos äldre. Många lider av stress och stressrelaterade tillstånd. Vi vill bygga ett mer humant samhälle där återhämtning, rörelsefrämjande miljöer, delaktighet och stöd ses som viktiga förutsättningar för god hälsa.

Ansvar för psykisk hälsa ligger inte bara på vården. Psykisk ohälsa är ett samhällsproblem som kräver förebyggande insatser på strukturell nivå, samtidigt som den som blir sjuk ska få individanpassad vård i tid. Ett mänskligare samhälle innebär också satsningar på kultur, utbildning, natur, sociala mötesplatser och arbetslivets villkor. Men det måste vara enkelt att få kontakt med vården och hjälp i ett tidigt skede. Psykiatrien behöver förbättras för personer med svåra psykiska sjukdomar.

Själv mord är en av de vanligaste dödsorsakerna bland människor upp till 50 år. Miljöpartiet vill öka resurserna och medvetenheten i arbetet med att förebygga suicid så att nollvisionen kan uppnås. Det arbetet måste involvera alla delar av samhället.

Ätstörningar ökar, särskilt bland unga i ett digitalt klimat där utseendefixering förstärks. Men även vuxna drabbas – ofta i tystnad. Vi vill göra psykiatrien tillgänglig, trygg och förebyggande, för barn, unga och vuxna – och forma ett samhälle där alla kan må bättre.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Förebygg självmord**

Ingen ska behöva dö för att samhället brustit i stöd. Vi vill förebygga självmord genom en bred, systematisk och långsiktig strategi, med handlingsplan som involverar alla delar av samhället. Hälso- och sjukvården har en central roll, men arbetet måste omfatta mer än vården ensam. I detta arbete är civilsamhällets insatser ovärderliga, till exempel föreningar som stöttar personer i kris och deras anhöriga.

- **Tidiga insatser för att stärka psykisk hälsa**

Hela vårdkedjan ska stärkas med fokus på hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser och tillgänglig vård. Vi vill satsa på elevhälsan så att det finns tillgängliga skolsköterskor, specialpedagoger, psykologer och kuratorer i alla skolor och minska köerna till BUP. Vårdcentralerna behöver stärkas med psykologkompetens på plats för att snabbt få rådgivning och enklare behandling vid psykisk ohälsa och vi vill se snabba remissvägar in i psykiatrin. Traumabehandling måste erbjudas personer som varit utsatta för sexuellt våld eller trauma under barndomen eller i vuxen ålder. Ungdomsmottagningarnas uppdrag behöver tydliggöras, och ansvarsfördelningen mellan ungdomsmottagningar och andra delar av vården behöver utvecklas och förtydligas för att unga ska få bättre stöd och vård.

- **Stöd till unga vuxna**

Vi vill stärka psykiatrin så att den klarar av sitt uppdrag och kortar köerna. Ett särskilt fokus på unga vuxna och studenter krävs då deras utsatthet är hög och det är lätt att hamna mellan stolarna i övergången från BUP till vuxenpsykiatrin. Fler behöver känna till och känna sig välkomna till ungdomsmottagningarna, de behöver bli mer tillgängliga och bättre på att nå ut till killar och andra underrepresenterade grupper. Vården ska fånga upp unga tidigt för att bryta negativa spiraler av beroendeproblematik, självskadebeteende eller annan destruktivitet som ofta har sin grund i obehandlad psykisk ohälsa. Unga vuxna som varken arbetar eller studerar ska vara en del av det fokuserade arbetet för förbättrad psykisk hälsa.

- **En sammanhållen ätstörningsvård**

Vi vill att ätstörningsvården utformas runt patienten med samordnat stöd för både psykisk och fysisk hälsa. Verksamma inom primärvården, elevhälsan och idrottsrörelser ska utbildas för att upptäcka ätstörningar tidigt. Behandlingar ska ges i hemmiljö när det går, med stöd till både patienter och anhöriga. Vården ska fokusera på tillfrisknande och livet utanför sjukhusets väggar.

Ett rikare liv för äldre

Äldre ska ha rätt till ett värdigt liv med valfrihet, trygghet och delaktighet. Miljöpartiet vill stärka hemtjänst och hemsjukvård, men också erbjuda fler boendeformer som mellanboenden och servicehus. Fler ska kunna få flyttstöd och slippa bo kvar i bostäder som inte är behovsanpassade. Maten spelar stor roll för livskvaliteten – därför vill vi se näringsrik och god mat, samt möjlighet till gemensamma måltider i alla äldreboenden.

Äldres psykiska hälsa måste uppmärksammas, och personal i äldreomsorgen ska få kontinuerlig utbildning och stöd. Tillgången till grönområden, fysisk aktivitet, kultur och sociala sammanhang måste öka. Felmedicinering och övermedicinering ska förebyggas genom regelbundna läkemedelsgenomgångar. Hemtjänsten, äldreboenden och vårdcentraler måste samverka bättre med hälso- och sjukvården så att ingen skickas till akuten på grund av att vården brustit. Anhöriga är och kommer att vara viktiga när allt fler vårdas hemma, det är avgörande att det finns stöd, avlastning, korttids- och växelvård. Miljöpartiet vill säkerställa äldres skydd mot våld och övergrepp inom äldreomsorgen samt öka personalens kunskap om våld i nära relationer och hur de kan agera vid tecken på våld. Den palliativa vården och demensvården ska utvecklas. Ingen äldre ska behöva känna sig bortglömd – varje människa ska kunna åldras med värdighet.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Självständigt och tryggt boende**

Äldre personer ska bo hemma så länge de vill. Fler typer av boenden med trygghet och gemenskap ska erbjudas innan hälsan allvarligt sviktar. Vi vill införa ett flyttstöd för äldre som bor kvar i en bostad som inte passar deras behov, men inte har ork nog att flytta. Daglig utevistelse i anslutning till boendet ska vara möjligt. Korttidsboende för återhämtning efter vård på sjukhus ska finnas tillgängligt för alla och även växelvård för att fler delvis ska kunna bo hemma när de vill.

- **En äldreomsorg som ökar livsglädjen**

Äldreomsorgen måste ha fler kuratorer och personalen ska ha kompetens om psykisk ohälsa. Vi vill öka personaltätheten och förbättra arbetsvillkoren i äldreomsorgen för att möjliggöra trygg vård, tid utomhus, social gemenskap och fritidsaktiviteter. Vi vill se satsningar på ett arbetsmiljölyft för att förbättra medarbetarnas arbetsmiljö. Maten ska vara aptitlig, näringsrik, klimatsmart och kunna ätas tillsammans.

- **Värdig vård för äldre**

Vården för äldre ska vara sammanhållen, med samverkan mellan hemtjänst, vårdcentral och sjukhus. Äldre med många sjukdomar ska inte behöva skickas till ett akutsjukhus för att vården har brustit. Vårdplaneringen måste fungera, särskilt för dem med störst behov. Omsorg ska ges med värme, kunskap och respekt. Vi vill förebygga ensamhet och övermedicinering, samt säkerställa att ingen äldre lämnas ensam med sin oro eller sjukdom. För Miljöpartiet är det självklart: alla ska få åldras, leva, vårdas och dö med värdighet.

12. Trygghet och en effektiv brottsbekämpning

Trygghet är en förutsättning för vår fria demokrati. Därför är det ett allvarligt hot mot vårt öppna samhälle när våld och kriminalitet breder ut sig. Det hotar människors frihet, trygghet och tillit – både till varandra och till det offentliga. Våldet orsakar stort lidande för enskilda och deras närstående, sprider oro i lokalsamhällen och skrämmer människor till tystnad. Det kan vi aldrig acceptera.

Sverige står inför allvarliga utmaningar: den organiserade brottsligheten, narkotikahandeln, våldsbejakande extremism och hatbrott, det hedersrelaterade våldet och förtrycket samt våld i nära relationer. Mängdbrotten – som stölder, inbrott och bedrägerier – påverkar människors vardag och undergräver tilliten till rättsstaten när de inte utreds. Välfärdsbrott, miljöbrott och annan ekonomisk brottslighet urholkar och förstör våra gemensamma resurser.

Under senare år har det dödliga våldet i den gängkriminella miljön ökat markant. Sprängningar och skjutningar skapar skräck och otrygghet på våra gator och torg, och drar in barn och unga i gängmiljön och förmås begå grova brott. Våldsspiralen måste brytas – och då räcker det inte med enbart repressiva åtgärder och fler verktyg till brottsbekämpningen. För att stoppa utvecklingen behöver hela samhället sluta upp. Det långsiktiga och förebyggande arbetet är avgörande och måste ges kraftfulla resurser. Det gäller både det allmänt förebyggande arbetet och det som riktar in sig på att nå de unga som befinner sig i riskzon för att hamna i kriminalitet.

Lika målmedvetet som vi bekämpar gängkriminaliteten måste vi bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Våld och förtryck är ett allvarligt hot mot människors liv och frihet. Samhällets stöd och skydd till dem som utsätts – inte minst kvinnor och barn – måste stärkas på alla nivåer. Vi behöver också göra mer för att hjälpa de barn, syskon, vänner och andra närstående som bevittnar våld.

Miljöpartiet vet att vi måste öka tryggheten och trycka tillbaka våldet här och nu – men också satsa för framtiden. Människor ska känna tilltro till samhällets förmåga att förebygga, förhindra och utreda brott och att den som begår brott straffas, men också får reella möjligheter att komma tillbaka till samhället och att leva ett liv fritt från kriminalitet efter avtjänat straff. Brottsoffer och vittnen ska ges ett starkt stöd och ett effektivt skydd. Ett starkt rättsväsende där varje myndighet i kedjan har tillräckliga resurser, rätt kompetens och verktyg är avgörande.

Förebyggande arbete

Den viktigaste åtgärden för att bryta våldsspiralen handlar i grunden om att bygga ett jämlikt och rättvist Sverige där alla barn får goda uppväxtvillkor – oavsett familjesituation, bakgrund eller bostadsort. Det är de starkaste skyddsfaktorerna och dessa måste stärkas ytterligare. Förskolan och skolan behöver mer resurser för att kunna möta varje barn och tidigt fånga upp dem som behöver extra stöd. Vården och socialtjänsten måste vara tillgänglig och likvärdig i hela landet och ges goda förutsättningar att sätta in rätt insatser. Bara genom en stark välfärd och ett inkluderande samhälle kan vi motverka de mekanismer som skapar ojämlikhet, utanförskap och brottslighet.

Vi måste stoppa nyrekryteringen till gängen. Det kräver tydliga beslut med bred förankring i samhället och långsiktiga satsningar på det brottsförebyggande arbetet. Att kriminella gäng lyckas rekrytera barn är något som inte hör hemma i en modern välfärdsstat. Vi behöver särskilt anpassat stöd till de barn och unga som växer upp med olika riskfaktorer och löper större risk att dras in i kriminalitet. De och deras familjer ska mötas av tidiga, samordnade och långsiktiga insatser. Samarbetet mellan polis, socialtjänst, BUP och skola måste stärkas, med ett gemensamt ansvar för att förebygga att barn dras in i kriminalitet. Tidiga, individuella och långsiktiga insatser är en nödvändig investering från samhället.

Samtidigt måste samhället bli mycket bättre på att stödja dem som redan är i kriminalitet och vill lämna det livet bakom sig. Kriminalvården, SIS-institutionerna och HVB-hemmen ska ha goda förutsättningar för utbildning, rehabilitering och återanpassning. Verksamheter som arbetar med avhoppare behöver finnas i hela landet och ha långsiktig finansiering. Alla ska erbjudas en väg tillbaka till samhället - det är en förutsättning för att bryta våldet på riktigt.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Ett nationellt helhetsgrepp för att stärka det brottsförebyggande arbetet**
Socialtjänsten och kommunerna har fått ett utökat brottsförebyggande ansvar - vilket är mycket välkommet. Men för att det ska få effekt måste kommunerna få rejäl och långsiktig statlig finansiering för att samordna insatserna, arbeta uppsökande och erbjuda individanpassat stöd. Som en del av det breda brottsförebyggande arbetet vill vi också stärka samverkan med civilsamhället och verksamheter som ger barn och unga en meningsfull fritid samt främja möjligheterna för äldre barn att tjäna egna pengar. Vi vill att staten tar ett nationellt helhetsgrepp för att finansiera socialtjänstens viktiga förebyggande arbete - det utgör grunden för en effektiv brottsbekämpning.

- **Riktade insatser för barn i riskzon**

Samhällets insatser för att tidigt upptäcka familjer där det finns brister i hemmiljön och identifiera de barn och unga som uppvisar olika riskfaktorer för att senare dras in i kriminalitet måste stärkas brett. Vi vill se en nationell satsning där förutsättningar skapas för att polis, skola, förskola, fritidsverksamhet och socialtjänst bättre ska kunna samverka för att identifiera unga som riskerar att dras in i gängkriminalitet. De ska erbjudas individanpassat och långsiktigt stöd, tillsammans med sina familjer och andra viktiga vuxna i sin närhet.

- **Reformera insatserna för barn och unga som dras in i kriminalitet**

Barn och unga som begår allvarliga brott ska mötas av rimliga och tydliga påföljder, och frihetsberövande ska verkställas inom SiS. Samtidigt måste verksamheten på SiS-institutionerna reformeras i grunden. En trygg miljö, tillgänglig vård, utbildning och kompetent personal är avgörande för att ge unga en verklig chans till ett liv utan kriminalitet.

- **Barn ska inte sättas i fängelse**

Miljöpartiet står inte bakom förslag om att inrätta ungdomsfängelser eller sänka straffmyndighetsåldern från 15 år. Det är inte ett effektivt, humant eller ansvarsfullt sätt att verka för ett tryggare samhälle som skyddar barn från kriminalitet.

Brottsbekämpning

Att stärka samhällets förmåga att förhindra, utreda och lagföra brott är avgörande för både den allmänna tryggheten i samhället och för brottsoffers upprättelse. De brottsbekämpande myndigheterna har under flera år fått flera nya verktyg för att bekämpa grov och organiserad brottslighet, bland annat genom bättre möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel. Kampen mot den grova organiserade brottsligheten behöver fortsatt utvecklas och förbättras.

Samhällets förmåga att bekämpa brott i hela samhället behöver fortsatt förbättras. Mängdbrotten - som utgör en majoritet av alla brott som polisanmäls - har en försvinnande låg uppklaringsprocent. Stölder, inbrott, misshandel, bedrägerier och skadegörelser påverkar många människors vardag och måste tas på mycket större allvar av samhället. När brott inte utreds urholkas tilliten till rättsstaten. Miljöpartiet vill stärka polisens utredningsresurser och öka polisens lokala närvaro så fler brott kan förhindras, upptäckas och utredas.

Straff är en viktig del av brottsbekämpningen, de ska vara rimliga, proportionerliga och bidra till att bryta kriminalitet. Genom åren har vi medverkat till att både höja ett stort antal straff och nya brottskategorier för att lagföra och frihetsberöva samhällsfarliga personer. Samtidigt ser vi med oro på att flera av de åtgärder som Tidöpartierna föreslår innebär ökad repression i allmänhet och generella straffskärpningar för alla typer av brott. Det medför att Kriminalvårdens möjlighet att arbeta brottspreventivt minskar drastiskt, med stor risk att andelen återfall i brott procentuellt nu kommer att öka. Vi vill värna möjligheten till villkorlig frigivning efter att två tredjedelar av straffet är avtjänat, då detta främjar rehabilitering och återanpassning till ett liv utan återfall i brottslighet. Vi vill också att fler ska kunna avtjäna straff genom elektronisk övervakning. Vi behöver också anställa och utbilda mer personal på anstalterna och förbättra samverkan mellan kriminalvård, vård och socialtjänst kring stöd, utslussning och återetablering i samhället.

Brottsbekämpningen behöver ta hänsyn till rättssäkerhet och respekt för människors fri- och rättigheter. Nya åtgärder ska vara träffsäkra, proportionerliga och bygga på kunskap och beprövad erfarenhet - inte på symbolpolitik. Miljöpartiet står upp för ett väl rustat rättsväsende där människor känner förtroende för att polis, åklagare och domstolar klarar upp brott och bidrar till ökad trygghet i samhället.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **En mer effektiv och bättre rustad rättskedja**
Polis, åklagare, domstolar och Kriminalvården behöver fortsätta stärkas resursmässigt för att förebygga, upptäcka och lagföra brott samt hantera avtjänande av påföljder. Vi vill fortsätta stärka Polismyndigheten och anställa fler poliser och civil personal, så att utbildade poliser får förutsättningar att verka som områdespoliser. Med fler områdespoliser ökar polisen sin lokala närvaro. Vi vill också ge domstolarna stärkta resurser och möjlighet till kompetensutveckling, till exempel i mål som rör barn. Kriminalvården behöver bättre förutsättningar att växa, utvecklas och avlastas.

- **Bryt gängens våld**

Den grova organiserade brottsligheten måste bekämpas kraftfullt, beslutsamt och effektivt. Hanteringen av narkotika, vapen och stöldgods är motorn för gängens verksamhet och ligger bakom mycket av det dödliga våldet. Det myndighetsgemensamma arbetet för att förhindra, upptäcka, utreda och lagföra grova brott behöver fortsätta utvecklas. Vi måste också slå mot gängens ekonomi - vinster från narkotikahandel, bedrägerier och penningtvätt. Vinsterna ska spåras, beslagtas och återföras till samhället.

- **Stoppa den ekonomiska brottsligheten**

Arbetet mot ekonomisk brottslighet - från välfärdsfusk och skatteflykt till penningtvätt och miljöbrott - måste ges ökade resurser och högre prioritet. När offentliga medel hamnar i den kriminella ekonomin försvagas förmågan att finansiera vår gemensamma välfärd och förtroendet för välfärdssystemet undergrävs. Det myndighetsgemensamma arbetet och samarbetet med banker och företag behöver utvecklas, ny teknik och dataanalys kan användas för att upptäcka och straffa ekonomisk brottslighet i högre utsträckning. Särskilda resurser bör riktas mot brott som begås inom välfärdssektorn, som till exempel inom hemtjänsten, assistansen och HVB-hemmen. Detta gäller även mot miljöbrott som avfallsbrottslighet, artskyddsbrott, miljöfarlig kemikaliehantering och olagliga utsläpp.

- **Tillsätt en bred översyn av den rättspsykiatriska vården**

Samhället behöver i högre grad kunna skydda sig mot människor som begår grova brott till följd av en allvarlig psykisk sjukdom. Vi vill därför se både tillförda resurser och en bred översyn av kriterierna för rättspsykiatrisk vård och psykiatrisk tvångsvård i allmänhet.

Rättsstatens principer

Rättsstatens principer måste ständigt försvaras och stärkas, även i Sverige. Grundläggande fri- och rättigheter ska respekteras både i lagstiftningen och i brottsbekämpningen. Nya lagar som påverkar människors integritet och frihet ska noggrant prövas och vila på goda grunder. Domstolarnas oberoende är en hörnsten i vår demokrati, och det är avgörande att avståndet mellan politiken och rättsväsendet upprätthålls.

Under senare år har rättskedjan fått ökade befogenheter och resurser för att upptäcka, utreda och lagföra brott. Miljöpartiet anser att mycket av detta varit motiverat – särskilt med tanke på den växande utmaningen att bekämpa grov och organiserad brottslighet. Samtidigt innebär flera av de åtgärder som Tidöregeringen genomfört ökad repression och därmed risk långtgående inskränkningar av mänskliga fri- och rättigheter. Vi ser med oro på den utvecklingen och står upp för att all lagstiftning som medför inskränkningar i människors fri- och rättigheterska vara väl motiverade, proportionerliga och utvärderas över tid.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Ett tryggt rättsväsende för alla**

Vi vill se ett ökat förtroendeskapande arbete i socioekonomiskt utsatta områden, ett utökat vittnesskyddsprogram och kompetenshöjande insatser för anställda inom rättsväsendet för att bättre kunna bemöta olika grupper i samhället. Det behövs också bättre strukturer för att lära av misstag inom polisen, därför vill vi inrätta en tillsynsmyndighet för polisen samt en skyldighet att rapportera om missförhållanden på samma sätt som i vårdens Lex Maria.

- **Öka domstolarnas oberoende från politiken**

Domstolarnas oberoende är grundläggande och politiken ska aldrig kunna lägga sig i enskilda domstolsprocesser. Vi vill utveckla det nuvarande systemet med nämndemän, genom att se över dagens system där makten att rekrytera, nominera och välja nämndemän utgår från de politiska partierna. Sammansättningen av nämndemän bör spegla samhället och vara representativt vad gäller ålder, yrke och bakgrund. Utbildningen för nämndemannauppsdraget bör stärkas.

- **En samlad översyn av den straffrättsliga lagstiftningen**

Under de senaste åren har ett stort antal lagändringar inom det brottsbekämpande området genomförts, flera har inneburit långtgående ingrepp i människors personliga integritet. Det har gjort dagens regelverk komplext och svåröverskådligt - något som bland annat Lagrådet uppmärksammat. Miljöpartiet vill göra en samlad översyn av den straffrättsliga lagstiftningen, och särskilt utvärdera de mest integritetskänsliga åtgärderna, såsom användningen av tvångsmedel och sekretessbrytande bestämmelser.

Ett jämställt samhälle fritt från våld och förtryck

Samhället måste bekämpa alla former av våld och förtryck med samma kraft som den organiserade brottsligheten. Våldet hotar både tryggheten, friheten och jämställdheten i vårt samhälle.

Under Miljöpartiets tid i regering la vi fram en lång rad insatser för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det är bra att regeringen tar vidare detta arbete, men mer behöver göras. Det är framför allt män som utövar våld – mot kvinnor, barn och andra män – och våldet kan vara fysiskt, psykiskt, försummelse, sexuellt eller ekonomiskt, vilket begränsar människors livsutrymme. Alla har rätt att leva sina liv fria från hot, våld och kontroll, oavsett familj, släkt eller kultur. Hedersrelaterat våld och förtryck har ingen plats i vårt samhälle.

Miljöpartiet står fast vid principen att det är förövaren som ska begränsas – inte den som utsätts. Eftervåldet och det ekonomiska våldet, som ofta fortsätter när den utsatta försöker bygga upp sitt liv, måste erkännas och bekämpas som särskilda former av våld. Kvinnor och barn som utsätts ska inte tvingas inskränka sin frihet för att skydda sig. Våld mot äldre och personer med funktionsnedsättning samt våld i ungas relationer behöver uppmärksammas mer.

Barn som upplever eller utsätts för någon form av våld ska stå i centrum för samhällets insatser. Den som bevittnar våld mot en anhörig är också ett brottsoffer och har rätt till skydd och stöd. Kunskapen om mäns våld mot kvinnor, hedersförtryck och barns utsatthet måste stärkas inom hela rättskedjan – från polis och åklagare till domstolar och socialtjänst – för att fler ska få rätt skydd, rätt stöd och rättvisa.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska upphöra**

Det är förövaren, inte den utsatta, som ska begränsas. Polisen behöver arbeta mer förebyggande och uppsökande över hela landet, riktat mot personer som riskerar att utsätta eller utsättas för våld. Detta behöver prioriteras och resurssättas. Eftervåldet ska erkännas som en särskild form av våld och bekämpas med riktade åtgärder. Kvinnojourernas finansiering behöver säkras, staten bör ta halva kostnaden för skyddade boenden och införa en flyttpeng för kvinnor med skyddad identitet. Barn ska alltid ges rätt till eget juridiskt ombud och skydd mot våld. Fler regionala centrum för kvinnofrid där polis, socialtjänsten och sjukvården ger ett samlat omhändertagande ska etableras.

- **Stoppa hedersrelaterat våld och förtryck**

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket har ingen plats i vårt samhälle. Vi vill fortsätta arbetet för att stoppa hedersrelaterat våld och förtryck som vi påbörjade i regering, genom att öka kompetensen inom vård- och omsorg, skolan och socialtjänsten, ta krafttag för att förhindra bortgifte, könsstympning och omvändelseförsök, samt etablera ett resurscentrum i varje län för att hjälpa utsatta. Myndigheters samverkan kring familjer där hedersförtryck förekommer behöver utvecklas. För att förebygga hedersnormer behöver vi bryta segregationen och främja integration och sammanhållning i hela samhället.

- **Mer stöd till brottsoffer**

Alla brottsoffer ska möta kompetenta myndigheter och ha en rak väg till brottsskadeersättning. Miljöpartiet vill stärka systemet för statens ersättning och stöd, särskilt för unga, våldsutsatta, sexualbrotts- och hedersbrottsoffer. Vi vill också att staten ska ta ett större ansvar för att driva in skadestånd och brottsskadeersättning, så att brottsoffret kan fokusera på sin rehabilitering. Det ska bli lättare att få skyddad identitet vid exempelvis våld i nära relationer. Det ska också bli enklare att leva med skyddad identitet genom bland annat förenklade myndighetskontakter.

13. Ökad sysselsättning och ett hållbart arbetsliv

Arbetslösheten är alldeles för hög i Sverige samtidigt som ett stort antal branscher och företag har svårt att hitta personal med rätt kompetens. Det är ett politiskt misslyckande. Fler ska få chansen till egen försörjning och att genom sitt arbete bidra till samhällsutvecklingen. För att fler ska få jobb behöver vi satsa på människor genom kompetensutveckling och utbildning. Att investera i människor är helt avgörande för att alla ska kunna hänga med när samhället och arbetsmarknaden förändras i snabb takt.

Du ska kunna lita på att våra trygghetssystem finns där när du behöver dem. Ingen ska falla mellan stolarna om man har oturen att bli sjuk eller blir av med jobbet. Vi vill se ett mer sammanhållet trygghetssystem som omfattar alla.

Ett hållbart arbetsliv bygger på en god arbetsmiljö och en hälsosam balans mellan arbete och fritid. Alldeles för många arbetstagare blir sjuka av sina jobb. De stressrelaterade sjukskrivningarna slår rekord och drabbar kvinnor i högre utsträckning.

Det har gått mer än 50 år sedan 40-timmarsveckan infördes. Sedan dess har vi blivit mångfaldigt mer produktiva på jobbet. Det är dags att ta konkreta steg mot en sänkt normalarbetstid. Därför vill Miljöpartiet lagstifta om sänkt normalarbetstid, där en 35-timmarsvecka är ett viktigt steg, med visionen om en fyradagarsvecka. Att få bestämma mer över sin tid är en frihetsreform.

En politik som bekämpar arbetslösheten

Alla människor har rätt till den trygghet och värdighet som följer av ett arbete. Att bekämpa arbetslösheten handlar både om att matcha människor med de jobb som finns och om att skapa nya arbetstillfällen. Genom investeringar i klimatomställningen och välfärden kan vi skapa tiotusentals nya jobb. Vi vill utmana den ekonomiska logik som utgår från att en hög arbetslöshet är ofrånkomlig. Sverige kan pressa ned arbetslösheten genom investeringar och aktiv arbetsmarknadspolitik. Vår vision är ett arbetsliv som utgår från människors vilja att bidra och utvecklas. Vi vill stärka stödet till personer med funktionsnedsättning, som besitter en stor outnyttjad potential. Vi vill också motverka de hinder som försvårar för nyanlända med hög utbildning att komma in på arbetsmarknaden, trots att kompetenserna de har efterfrågas. En annan outnyttjad potential är alla äldre som ofrivilligt fasas ut från arbetsmarknaden, och den höga arbetslösheten bland unga och nyexaminerade. Alla människor ska ha lika möjligheter på arbetsmarknaden, och diskriminering och osakliga hinder ska aktivt motverkas.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **En aktiv arbetsmarknadspolitik och fungerande Arbetsförmedling**
Miljöpartiet vill utveckla lokala jobbspår där arbetsgivare, kommuner och Arbetsförmedlingen samarbetar. Vi satsar på korta yrkesutbildningar med språkstöd, särskilt riktade mot bristyrken, till nytta för dem som står långt från

arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens resurser ska i högre grad gå till stöd och program än till administration. Arbetsförmedlingens lokala närvaro ska stärkas. Vi vill införa flyttbidrag för arbetslösa som accepterar en anställning på en annan ort.

- **En arbetsmarknad för alla**

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ska få i uppdrag att ge ett förbättrat och fördjupat stöd till personer med funktionsnedsättning att få arbete. Matchning av arbete måste ske utifrån personens kompetens och ta hänsyn till de många olika typer av funktionsnedsättningar som finns. Indexera lönebidragen till arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättningar. Offentlig sektor bör gå före med ambitionen att anställa fler personer med funktionsnedsättning.

- **Bekämpa ungdomsarbetslösheten**

Idag är arbetslösheten bland unga och nyutexaminerade mycket hög. Vi vill därför satsa på att fler unga ska komma ut i arbetslivet, exempelvis via sommarjobb, trainee-tjänster och praktik för att bättre koppla samman studietiden och arbetslivet.

- **Det ska bli lättare för långtidsarbetslösa att komma i arbete**

Vi föreslår riktade satsningar på arbetsmarknadsutbildningar och anställningar inom arbetsmarknadspolitiska program för att ge fler en väg in i arbetslivet. Det måste också bli enklare för den som har försörjningsstöd att ta korta eller enklare jobb. Därför vill vi utreda sociala frikort efter dansk förebild. Det innebär att man kan arbeta och tjäna en mindre summa utan administrativt krångel och utan att det påverkar försörjningsstödet eller andra ersättningar.

- **Bekämpa åldersdiskriminering på arbetsmarknaden**

Många äldre arbetssökande möter osynliga hinder trots lång erfarenhet och värdefull kompetens. Åldersdiskriminering i rekryteringar leder till att människor sorteras bort innan deras kunskap och erfarenhet tas till vara. Det är både orättvist och ett slöseri med kompetens. Vi vill stärka arbetet mot åldersdiskriminering och ta bättre tillvara den erfarenhet som finns hos äldre arbetstagare.

Ett hållbart arbetsliv

Miljöpartiet vill skapa ett tryggt, rättvist och hållbart arbetsliv där människor orkar arbeta ett helt yrkesliv utan att slitas ut. Vi ser kortare arbetstid som en frihetsreform för bättre livskvalitet och balans mellan arbete och fritid. Alla ska ha trygghet på jobbet, oavsett anställningsform, kön, ålder, funktion eller bakgrund – och kunna påverka sina arbetsvillkor utan rädsla. Idag söker många jobb utan att få något, samtidigt som andra jobbar så mycket att de inte orkar ett helt arbetsliv. Att lösa den balansen är en viktig uppgift för politiken.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Kortare arbetstid - en frihetsreform**

Arbetstiden i Sverige är lång i en internationell jämförelse. Våra grannländer har däremot minskat arbetstiden samtidigt som medarbetarna har blivit mer produktiva på jobbet. Det är dags för Sverige att komma ikapp och möjliggöra ett hållbart arbetsliv genom att sänka den lagstadgade normalarbetstiden. Under nästa mandatperiod vill vi ta steg mot 35-timmars arbetstid med målet om en fyradagarsvecka.

- **Vi ska hålla hela livet**

Miljöpartiet vill skapa ett hållbart arbetsliv där fler orkar arbeta till pensionen. Det ska vara möjligt att byta bana och vidareutbilda sig genom hela livet. Arbetsgivare måste ta ansvar för att motverka stress och psykisk ohälsa – vi vill införa en nollvision för arbetsrelaterad ohälsa och skärpa kraven på säkra arbetsmiljöer. Ingen arbetstagare i Sverige ska behöva gå sjuk till jobbet av rädsla för att inte kunna betala räkningarna.

- **Öka tryggheten för osäkert anställda**

Personer som arbetar i gigeekonomin och i praktiken fungerar som anställda ska ha samma arbetsrättsliga skydd som andra arbetstagare. Gigjobb som verkligen bygger på självständigt företagande ska fortsatt vara möjliga, men ansvaret att bevisa detta ska ligga på plattformen. Kollektivavtal ska vara norm även i gigeekonomin.

Förbättrad etablering och kompetensförsörjning

Miljöpartiet vill bygga ett samhälle där varje människa snabbt får möjlighet att bidra, växa och känna tillhörighet. De personer som kommit till Sverige har olika språkkunskaper, utbildning och yrkeserfarenhet. Vi behöver bli bättre på att tillvarata deras kunskaper samtidigt som vi ger stöd där det behövs mest. Etableringsstödet ska vara långsiktigt och utformas i samarbete mellan stat, kommun, civilsamhälle och arbetsgivare. Snabbare tillgång till jobb, utbildning och validering av tidigare utbildningar och yrkeskompetens är nyckeln till inkludering. Samhället ska inte bara fråga "Vad behöver du?" - utan också "Vad kan du bidra med?". Vi ser nyanlända som tillgångar - inte problem. Därför vill vi att svenskundervisning ska börja dag ett och kunna kombineras med arbete, utbildning eller företagande.

Arbetslösheten är särskilt hög bland utlandsfödda kvinnor, och diskriminering och strukturella hinder begränsar deras möjligheter. Vi vill riva de hinder som står mellan dem och deras försörjning. Olika lösningar kan vara verkningsfulla i olika områden, och alla nyanlända ska erbjudas individuell introduktion som bygger på deras kompetens och erfarenhet.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Individanpassade etableringsprogram**
Etableringsprogrammet behöver erbjuda större individanpassning med fler möjliga spår. Människor är olika och har olika förutsättningar. Programmet ska kunna vara både kortare och längre beroende på individuella omständigheter. Statens ekonomiska ansvar bör kunna förlängas i särskilda fall där det behövs.
- **Språk är vägen in i samhället**
Svenskundervisning ska starta dag ett för asylsökande och kunna kombineras med arbete. Alla som inte redan jobbar ska få utbildning eller praktik parallellt med SFI.
- **En jämställd etablering**
Vi vill särskilt stärka nyanlända kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Att kunna försörja sig själv ger frihet och egenmakt. Arbetsförmedlingen måste få bättre kunskap om nyanlända kvinnors behov och förutsättningar, samt goda verktyg för att möta dessa.

Ett starkt trygghetssystem

För oss handlar rättvisa om att Sverige ska vara ett bra land att bygga sin framtid i – oavsett vilka föräldrar du har, var du bor, om du är frisk eller sjuk, om du föddes här eller kom hit igår. Ingen planerar att bli sjuk eller arbetslös, men det kan drabba oss alla. I Sverige ska den som är sjuk eller arbetslös aldrig lämnas utanför. Miljöpartiet vill införa en gemensam försäkring för både sjukdom och arbetslöshet – ett samlat trygghetssystem som är tydligt och omfattar alla.

När klyftorna ökar behövs strukturella förändringar. Det Sverige som Miljöpartiet vill bygga kan bättre än att låta barn växa upp i fattigdom och hemlöshet eller att förpassa människor till utanförskap. Miljöpartiet vill att alla som saknar inkomst ska vara garanterade ett stöd som går att leva på. Människor som lever på försörjningsstöd eller sjuk- och aktivitetsersättning ska inte behöva fundera på om de och deras barn kan äta sig mätta. Människor ska inte bollas fram och tillbaka mellan myndigheter. Alla har rätt till grundläggande ekonomisk trygghet och att bemötas med tilltro och respekt även under de perioder i livet när vi behöver samhällets stöd.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **En trygg a-kassa**
Arbetslöshetsförsäkringen ska ge en trygghet för löntagare under den period som man ställer om från ett arbete till ett annat. En stark a-kassa bidrar också till en starkare samhällsekonomi genom att jämna ut konjunktursvängningar. Vi anser att den nya brantare nedtrappningen av ersättningen ska tas bort. Arbetslöshetsförsäkringen ska omfatta så många som möjligt.
- **En mer inkluderande sjukförsäkring för fler**
Det måste bli lättare att pröva arbete eller studier utan att förlora sin försörjning. Studenter, företagare, kulturarbetare och frilansare ska ha rätt till samma trygghet i sjukförsäkringen som vanliga lönearbetare.
- **Avskaffat karensavdrag för ökad ekonomisk trygghet**
Vi vill slopa karensavdraget så att arbetstagare får sjuklön redan från första sjukdagen.
- **Alla ska ha tak över huvudet och mat i magen**
Alla har rätt till ett hem och ska inte behöva gå hungriga, därför vill vi se ett höjt och indexerat bostadsbidrag, barnbidrag och underhållsstöd. Bostadsbidraget behöver reformeras och breddas så att fler har råd med ett ändamålsenligt boende. Riksnormen för försörjningsstöd ska bättre spegla de verkliga kostnaderna. Vi vill öka ersättningarna för barnfamiljer. Vi värnar barnkonventionen och står upp för att inga barn ska behöva växa upp i fattigdom.

- **Öka tryggheten vid sjukskrivning**

Garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen ska höjas till en nivå som går att leva på. Den medicinska bedömningen ska ges större vikt vid bedömning av rätten till sjukskrivning, och psykologer ska kunna skriva sjukintyg vid psykisk ohälsa. Ingen ska nekas sjukpenning retroaktivt för den tid som hen redan har varit sjukskriven. Människor som blivit utförsäkrade ska kunna återförsäkras om de fortfarande är för sjuka för att arbeta. Sjukpenninggrundande inkomst (SGI) ska skyddas från sanktioner. Långtidssjuka ska få stöd med rehabilitering och regelbundna avstämningar, istället för att tvingas tillbaka i arbete på grund av hårda tidsgränser.

- **Ett likvärdigt stöd vid sjukdom och arbetslöshet**

I vårt nuvarande trygghetssystem med olika försäkringar och myndigheter som hanterar olika delar av systemet faller människor mellan stolarna. Vi vill därför på sikt slå ihop sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen och kommer verka för ett mer sammanhållet försäkringsskydd.

En teknisk utveckling som kommer alla till del

Genom rätt utbildning och kompetensutveckling inför framtiden kommer industrin och företag bli grönare. Den tekniska utvecklingen ska komma alla till del – inte bara storföretag. Med rätt politiska beslut kan AI och digital infrastruktur göra arbetslivet mer rättvist, tillgängligt och hållbart. Flera svenska företag ligger redan långt fram i den digitala utvecklingen och vi behöver se fler svenska digitala innovationer. Att ligga i framkant i utvecklingen av AI och andra digitala innovationer stärker Sveriges konkurrenskraft.

AI kan ta över monotona uppgifter, ge bättre beslutsstöd och frigöra tid för människor att skapa, vårda och samarbeta. För att det ska bli verklighet krävs investeringar i kompetens, beräkningskraft, tillgång till data och etisk styrning där individens integritet och skapares upphovsrätt alltid värnas. Hela samhället behöver uppmärksamma och arbeta med risker för integritetsintrång, brist på transparens och massanvändning av data från exempelvis sociala medier.

Det finns samtidigt en risk att AI förstärker ojämlikheter om den främst utvecklas och kontrolleras av ett fåtal aktörer. Tekniken kan också missbrukas för övervakning, spridning av desinformation eller beslut som påverkar människors liv utan tillräcklig insyn. Därför måste utvecklingen av AI balanseras med tydlig reglering, underställd demokratiskt ansvar, kontroll och tillsyn. Upphovsrättsinnehavare ska kompenseras rättvist ifall deras material används för att träna AI-modellerna.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Bra bredband och mobiltäckning i hela landet**

Sverige ska ha ett väl utbyggt och tillgängligt bredband och mobiltäckning i världsklass. Alla hushåll och företag ska ha tillgång till uppkoppling som är effektiv, säker och robust. Det nationella bredbandsstödet för områden där det saknas kommersiella förutsättningar för detta ska säkerställa bredband i hela landet.
- **Stärk kontrollen över AI-utvecklingen**

Vi vill stärka Sveriges förmåga att utveckla och använda AI på ett hållbart, säkert och konkurrenskraftigt sätt – för privatpersoner, civilsamhälle och näringsliv. AI-utvecklingen ska vara både etisk och säker. AI ska användas och utvecklas med respekt för grundläggande fri- och rättigheter. Sverige ska aktivt delta i internationella samarbeten för att forma globala AI-regelverk.
- **Alla ska kunna ta del av fördelarna med AI**

Det behövs ett brett kunskapslyft i hela samhället om hur AI kan tillämpas för att bland annat underlätta för företag där genombrott i AI kan förändra många sektorer i grunden. Vi vill att de effektiviseringar som görs med hjälp av AI och digitalisering ska tillvaratas på ett sätt som gynnar välmående, exempelvis genom förkortad arbetstid eller mer tid till mellanmännsliga möten i offentlig sektor, genom till exempel en effektiviserad handläggning.
- **Samhället ska vara rustat för nackdelarna med AI**

Vi vill att den effektivisering som AI-utvecklingen kan leda till ska gynna hela samhället, inte tech-oligarker. AI får inte spä på de redan stora klyftorna eller förvärpa den skenande ojämlikheten. Kunskapen om källgranskning och risker med manipulation och fejkade foton och videor behöver öka. Vi vill ge bibliotek i uppdrag att sprida information om detta. Vi vill också att skolan ska ha tillräckliga verktyg för att lära ut om AI på ett kritiskt sätt. Miljö- och klimatkonsekvenserna av AI skall förebyggas nationellt och internationellt.

14. En grön ekonomi

Om vi ska klara av de utmaningar som klimatförändringarna medför, ta oss bort från slit-och-släng-samhället och minska de ekonomiska klyftorna behövs ett bredare perspektiv på ekonomisk utveckling och en modern ekonomisk politik. Syftet med den ekonomiska politiken ska vara att möjliggöra goda och fria liv inom planetens gränser, där miljö och människors välbefinnande tas på allvar. Målet måste vara en ekonomi som fungerar oavsett om den växer eller inte.

Miljöpartiets mål är att det som är hållbart också ska vara lönsamt. Utsläpp och miljöförstöring ska kosta medan hållbara och klimatsmarta företag ska gynnas. Den ekonomiska politiken är ett viktigt verktyg för att åstadkomma detta – det ska helt enkelt kosta att smutsa ner miljön.

Vi vill göra det enklare att driva företag. Företagande ger människor möjligheten att kanalisera sina idéer och sitt engagemang samtidigt som de skapar värden för samhället.

Vi måste bort från en ekonomi som genererar stora mängder avfall. Produkter ska ha lång livslängd och inte gå sönder i förtid. Ekonomin ska efterlikna ett kretslopp där material återbrukas och återvinns. En resurseffektiv ekonomi minskar också vårt beroende av viktiga insatsvaror som ofta importeras.

Svenska hushåll har sett sina inkomster räcka till allt mindre efter år av inflation och höga räntor. Regeringen har prioriterat skattesänkningar för höginkomsttagare istället för att förbättra situationen för de som har det tuffast. Det har ökat ojämlikheten och orättvisorna i samhället. Vi vill föra en ekonomisk politik som minskar de ekonomiska klyftorna och stärker ekonomin för de hushåll som har svårt att få pengarna att räcka hela månaden.

En ekonomi för livskvalitet och hållbarhet

Miljöpartiets mål med den ekonomiska politiken är att skapa förutsättningar för ett gott liv idag utan att förbruka kommande generationers möjligheter till detsamma.

Traditionella mått på ekonomisk tillväxt fångar inte det som är avgörande för välbefinnande och livskvalitet. Vi behöver därför en bredare syn på ekonomisk utveckling som inkluderar både människors välbefinnande och hållbarhet. Flera ekonomiska organisationer, som Världsbanken, OECD och FN, har utvecklat välfärdsmått som sätter mänsklig utveckling och hållbarhet i centrum. Vi vill ge sådana mått en större roll när ekonomisk politik utformas och utvärderas.

För att styra ekonomin i hållbar riktning behöver hållbara alternativ vara lönsamma. En viktig del i den ekonomiska politiken är att säkerställa att det finns styrmedel som gynnar de hållbara alternativen. När man kan tjäna pengar på hållbarhet kommer omställningen att ske snabbare och på marknadsmässiga grunder.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Massiva investeringar i klimatomställningen**

Sverige har starka statsfinanser vilket ger oss chansen att på ett kraftfullt sätt möta de utmaningar vi står inför. Vi vill låna för att genomföra nödvändiga investeringar i en rättvis omställning. Med ökade investeringar i den gröna omställningen kan vi stärka vår konkurrenskraft och säkra framtidens jobb och välfärd.
- **Utveckla arbetet med välfärdsmått**

När vi satt i regering införde vi fler välfärdsmått som en del av budgetprocessen. Det arbetet vill vi vidareutveckla. Traditionella mått som BNP fångar inte allt som är viktigt i samhällsekonomin. Därför behöver man också mäta andra saker för att få en bättre bild av samhällsekonomin – däribland miljöpåverkan, jämlikhet och hälsa. Dessa mått ska spela en större roll när den ekonomiska politiken utformas och utvärderas.
- **Det som är hållbart ska vara lönsamt**

Hållbar ekonomisk verksamhet ska gynnas och verksamheter som förstör miljön och klimatet ska betala för sig. En långsiktig och hållbar ekonomisk politik måste se till att hållbara alternativ också är lönsamma. Fossila subventioner ska fasas ut och sådant som är bra för miljö och klimat ska gynnas framför mindre hållbara alternativ. De statliga AP-fondernas hållbarhetsarbete ska stärkas. Vi vill stoppa fossilreklamen.
- **Bättre konkurrens för lägre priser och mer rättvisa marknader**

Bristande konkurrens leder till att konsumenter får betala mer. Det har blivit tydligt inte minst på bolåne- och livsmedelsmarknaden. Vi vill vidta åtgärder för att stärka konkurrensen och sänka priserna. Den statliga bolånebanken SBAB ska använda sin roll för att pressa räntemarginalerna och öka konkurrensen på bolånemarknaden. Konkurrensen i livsmedelsbranschen ska stärkas genom att göra det lättare för mindre aktörer att etablera sig. Konkurrensverket ska få fler verktyg och bättre möjligheter att ingripa när konkurrensen brister.
- **Säkerställ finansieringen av välfärden**

För att säkra välfärdens långsiktiga finansiering vill vi att statsbidragen till kommuner och regioner indexeras och värdesäkras, så att resurserna inte urholkas av inflation och stigande kostnader. Vi vill att regionernas ekonomiska autonomi stärks genom en mer diversifierad skattebas.

En cirkulär och resurseffektiv ekonomi

För att motverka klimatförändringarna och bevara livsuppehållande ekosystemtjänster krävs en genomgripande samhällsomställning. Vi måste gå från dagens linjära ekonomi präglad av slit och släng till en cirkulär och resurseffektiv ekonomi inom planetens gränser. I en cirkulär ekonomi tillverkas saker för att hålla så länge som möjligt och är designade för att kunna repareras, återbrukas och återvinnas. Det ska bli enklare att dela, hyra och återbruka. Det som idag ses som avfall ska istället ses som värdefulla resurser.

För att möjliggöra återvinning behöver farliga ämnen fasas ut från kretsloppet. Vi behöver arbeta inom EU och internationellt för skärpta regler för kemikalie- och plastanvändning. I en cirkulär ekonomi måste principen om giftfria material vara en central utgångspunkt från början. Genom att öka resurseffektiviteten och skala upp cirkulära flöden kan vi minska sårbara beroenden och stärka vår beredskap och motståndskraft.

För att skapa en resurseffektiv och cirkulär ekonomi krävs både ekonomiska styrmedel och tydliga krav på de företag som sätter produkter på marknaden. Varor ska hålla länge och ska kunna repareras när de går sönder. Som konsument ska det bli både lättare och billigare att reparera det som har gått sönder.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Gör det lättare och billigare att reparera, dela och återbruka**
Idag är det i många fall billigare och enklare att köpa nytt jämfört med att laga. Miljöpartiet vill sänka momsen på reparationer och införa en skattereduktion för att reparera, hyra och sälja vidare konsumentprodukter. Det ska ställas krav på att nya varor designas på ett sätt som gör att de kan repareras och återvinnas. Vi vill utvidga garantier och försäkringar till att även gälla delade och återbrukade produkter.
- **Mer miljövänligt byggande**
Byggsektorn är extremt resurskrävande och står för stora utsläpp. För att minska klimatpåverkan och användningen av nya naturresurser i byggsektorn vill vi ställa krav på minskade utsläpp och resurseffektivitet ur ett livscykelperspektiv. Vi vill satsa mer på upprustning och ombyggnation för att få fram fler bostäder.
- **Skärp miljökraven vid offentlig upphandling**
Det finns en stor potential i att skala upp efterfrågan på återbruk och återvunnet genom att skärpa kraven i lagen om offentlig upphandling. Vi vill ändra lagen så att klimat- och miljöhänsyn blir obligatoriskt vid offentlig upphandling. Vi vill satsa på att stärka kompetensen kring hållbar upphandling hos offentliga aktörer. EU bör införa minimikrav på hållbarhet i offentlig upphandling.

- **Inför krav på andel återvunnen råvara i nyproduktion**

Ett sätt att skapa efterfrågan på återvunnen råvara och därmed stimulera investeringar i återvinningskapacitet är att lagstifta om minsta andel återvunnen råvara i nyproduktion. Miljöpartiet vill skärpa kraven på andelen återvunnet i befintlig EU-lagstiftning samt införa liknande typer av krav på andel återvunnen råvara för fler resurser och sektorer.

- **Inför ett Återvinningskliv**

Idag saknas till stor del anläggningar för sortering, återvinning och cirkulering i stor skala. Miljöpartiet föreslår ett nytt investeringsstöd, vid sidan av Industriklivet och Klimatklivet, för att accelerera arbetet med att skapa cirkulära flöden. Återvinningsklivet behövs både för råvaror som kritiska metaller och mineraler, och för återanvändbara produkter som textilier, elektronik och byggmaterial.

- **Sätt stopp för ultra fast-fashion företag**

Den stora överproduktionen av textilier går ut över människor, klimat och miljö. Ultra fast fashion-företag som Shein och Temu med helt ohållbara affärsmodeller ska inte få sälja till den svenska eller den europeiska marknaden. Textilföretag ska betala för det textilavfall de ger upphov till. Det ska ställas högre krav på att klädföretag tar hänsyn till klimat, miljö och mänskliga rättigheter, bland annat genom att införa krav på ökad användning av återvunna material. Vi vill utreda och införa en skatt på fast fashion liknande den som införs i Frankrike.

Företagande, handel och innovation

De flesta nya jobb skapas i små och medelstora företag. Vi vill stärka möjligheterna för människor med goda idéer att starta och driva företag. Det handlar om att göra det enklare och tryggare att växa och anställa nya medarbetare. På så vis kan många nya jobb växa fram.

Sverige är en liten och öppen ekonomi som påverkas av vad som händer i omvärlden. Goda förutsättningar för handel mellan länder är viktigt för svenska jobb och svenska företag. Handel ska ske på villkor som garanterar att den är både hållbar och rättvis.

Fritt företagande ger människor möjligheten att kanalisera sina idéer och sitt engagemang samtidigt som man skapar värde för samhället. Tillsammans med tydliga och långsiktiga spelregler som säkerställer en hållbar utveckling är företagande, innovation och entreprenörskap avgörande för att utveckla samhället. Staten ska ge förutsättningar, men uppfinningsrikedomen och de konkreta lösningarna på många samhällsproblem kommer i hög utsträckning från näringslivet.

Det offentliga har en viktig roll att spela i att möjliggöra de stora investeringar som behövs för att framtidssäkra det svenska näringslivet. Det handlar bland annat om att säkerställa nödvändig infrastruktur, men också om att mobilisera kapital i hållbar riktning. Den gröna omställningen ska vara motorn i Sveriges ekonomiska utveckling.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Minska sjuklöneansvaret för mindre företag**
Sjuklöneansvaret leder till att mindre företag drar sig för att anställa. Blir en arbetstagare sjuk på ett litet företag innebär det en stor kostnad. För att fler företagare ska våga anställa medarbetare vill vi införa ett högkostnadsskydd för sjuklönekostnader för småföretag.
- **Upprätta en grön statlig investeringsbank**
För att mobilisera mer privat kapital i hållbar riktning vill Miljöpartiet upprätta en grön investeringsbank. Investeringsbanken ska investera i strategiskt viktiga projekt för svensk konkurrenskraft och den gröna omställningen.
- **Handel ska bidra till hållbar utveckling**
Sverige är en liten öppen ekonomi. Mycket av vårt välstånd bygger på vår handel med omvärlden. Genom att exportera hållbara varor och tjänster kan vi bidra till att skapa global miljö- och klimatnytta samtidigt som vi skapar jobb och välstånd i Sverige. EU ska vara en pålitlig handelsaktör som tar hänsyn till såväl klimat, miljö och arbetsrätt som djurskydd och djurhälsa. Det som importeras ska leva upp till högt ställda krav på miljö, djurskydd och mänskliga rättigheter.
- **Värna arbetskraftsinvandringen**
Regeringens höjda lönekrav för arbetskraftsinvandring är skadlig och strider mot den svenska modellen. Sverige är i stort behov av arbetskraft inom flera sektorer. Därför är det viktigt att matchningen på arbetsmarknaden stärks. Människor som jobbar och försörjer sig är en tillgång för hela samhället, en lön i nivå med kollektivavtal och branschpraxis ska räcka. Barn och ungdomar till de som arbetar och forskar i Sverige ska ges uppehållstillstånd när föräldrarna har det, även när barnen fyllt 18 år, vi vill säkra Sveriges konkurrenskraft och motverka att familjer splittras.
- **Minska regelkrånglet för företag**
Företagare ska få ägna mer tid åt att driva företag och mindre tid åt administration. Vi vill att det ska bli enklare att driva företag. Myndigheter ska kunna dela mer information med varandra så att företagare inte behöver skicka in samma information flera gånger.

Ett mer rättvist och effektivt skattesystem

Skattesystemet är ett av samhällets viktigaste verktyg för att minska ekonomiska klyftor och finansierar vår gemensamma välfärd. Men skattesystemet har över tid blivit allt mer snedvridet och det finns en obalans mellan beskattningen av arbete och kapital. Stora kapitalinkomster beskattas idag för lågt, vilket ökar klyftorna. Det vill vi åtgärda. Det är framförallt de mycket ojämnt fördelade kapitalinkomsterna som har lett till att klyftorna i Sverige ökat i snabb takt.

Under den kommande mandatperioden behöver totalförsvaret stärkas. För att genomföra de satsningar som krävs för att stärka vår beredskap och motståndsförmåga vill vi införa en beredskapsskatt för personer med höga inkomster. Det är nödvändigt för att upprustningen av totalförsvaret inte ska gå ut över välfärden och klimatomställningen.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Reformera skattesystemet**

Vårt skattesystem har blivit allt mer komplext och svårförståeligt. Vi vill genomföra en bred skattereform som bidrar till sänkta utsläpp, ökad jämlikhet, förenklar skattesystemet och styr mot en hållbar cirkulär ekonomi.

Skattesystemet ska verka för att utjämna de ekonomiska klyftorna, samtidigt som det säkrar en långsiktig finansiering av välfärden. Kommuner ska ges möjlighet att besluta om trängselskatter och att införa en turistavgift för att främja en hållbar besöksnäring.

- **En mer rättvis kapitalbeskattning**

Det är framförallt den stora ojämlikheten i kapital som har ökat klyftorna i Sverige. Låg beskattning av kapital och kapitalinkomster ökar de ekonomiska klyftorna och urholkar välfärden. Den rikaste procenten, som också är de som har störst utsläpp per person, måste bidra mer till välfärden. Vi vill se en rättvis och progressiv kapitalbeskattning där vi höjer skatten för de allra rikaste.

- **Inför en beredskapsskatt för personer med de högsta inkomsterna**

Ett stärkt totalförsvaret ska inte finansieras med en sämre välfärd, nedskärningar i våra gemensamma socialförsäkringar eller lägre klimat- och miljöambitioner. Därför vill vi införa en skatt som träffar de rikaste.

- **Beskatta miljöförstöringen**

Miljöskatter är ett centralt styrmedel för att minska utsläpp och driva på den gröna omställningen. Negativ miljöpåverkan som utsläpp och miljöförstöring ska beskattas i enlighet med principen att förorenaren betalar. Skatterna ska höjas successivt för att ge företag och andra aktörer förutsättningar att ställa om på ett hållbart sätt.

15. En fredlig och rättvis värld

Vi står i ett avgörande vägskäl i historien. Den regelbaserade världsordningen utmanas. Auktoritära krafter vinner mark. Rysslands krig i Ukraina, Kinas växande maktambitioner och ett USA som hotar allierade och ifrågasätter multilateralt samarbete är uttryck för en utveckling där fred, mänskliga rättigheter och demokrati undermineras. Världen misslyckas med att motverka klimatförändringarna trots att det är vår tids absolut största ödesfråga. Israels folkmord i Gaza har mötts av handlingsförklamation från världens ledare. Samtidigt hotas världen av fler globala kriser såsom pandemier, naturkatastrofer och ekosystemens sammanbrott.

Miljöpartiet arbetar för global klimatomställning, fred, jämlikhet, jämställdhet, demokrati och rättvisa. Det innebär att vår utrikes- och utvecklingspolitik syftar till att lyfta människor ur fattigdom, stärka människors frihet och respektera människors rätt till demokratiskt självbestämmande.

Vi står stadigt i solidaritet med alla folk vars rättigheter kränks. Därför står vi orubbliga i vårt stöd för frihet och demokrati i Ukraina - så länge och så mycket som det krävs. Vi verkar för ett fritt Palestina. Vi arbetar för att alla som begått och medverkat till folkrättsbrott ska hållas ansvariga.

Klimatförändringarna är vår tids största säkerhetshot. Extremväder som torka, skogsbränder och stigande havsnivåer förvärras av klimatförändringar och förlusten av biologisk mångfald, vilket skapar instabilitet, tvingar människor på flykt och fördjupar konflikter. Sverige ska vara ett föregångsland - vi ska minska våra egna utsläpp kraftigt, ha ett starkt klimatbistånd och vara en drivande kraft i internationella klimatförhandlingar. På samma vis ska EU gå före och visa vägen internationellt för att det både är möjligt, realistiskt och nödvändigt att kraftigt minska klimatutsläppen och bidra till den globala gröna omställningen.

Fredsfrämjande insatser, diplomati och konfliktlösning ska vara utgångspunkten för Sveriges säkerhetspolitik. Sveriges rykte i världen har försämrats på grund av Tidöregeringens agerande. Vi behöver snabbt reparera den skadan och göra Sverige till en diplomatisk och humanitär stormakt. Ett starkt och rättighetsbaserat bistånd som bidrar till frihet, demokrati och klimatomställning är också en säkerhetspolitisk investering. Vi ser hur kvinnors, flickors och HBTQI-personers rättigheter ifrågasätts världen över, och Sverige måste därför gå i täten för en feministisk utrikespolitik. Vi ser också behovet av ett trovärdigt och robust svenskt totalförsvaret som verkar krigsavhållande och bidrar till ökad säkerhet i vårt närområde i samverkan med andra demokratiska stater.

Vi är övertygade om att världen kan klara av att samarbeta om klimatet, demokratin och freden. Vår generation har ett ansvar för dessa ödesfrågor. Sverige ska bidra till att världen gemensamt förvaltar globala nyttigheter som råvaror, energi, livsmedelsförsörjning och vatten på ett hållbart vis. Vi ska bidra till rättvis handel, grön industriomställning och motverka skatteflykt och ohållbara skuldbördor.

Sverige ska vara en röst för demokrati och mänskliga rättigheter

Svensk utrikespolitik ska vara i framkant när det gäller kampen för mänskliga rättigheter och en demokratisk och hållbar utveckling. Klyftan mellan låg- och höginkomsttagare växer i Sverige, men också i resten av världen. I en värld där klimatkrisen förvärrar redan existerande orättvisor krävs en utrikespolitik som tydligt förenar en ambitiös klimatpolitik med social och ekonomisk rättvisa. Vi vill se en värld där alla länder, oavsett storlek, har lika rätt att forma sin egen framtid och där makt inte missbrukas för att exploatera andra.

Sverige måste stå upp för det internationella samarbetet och värna och stärka internationella institutioner, de internationella domstolarna och FN:s roll. FN har en oersättlig roll för att främja fred, klimatomställning och upprätthålla och utveckla folkrättens roll i världen. Sverige ska bidra aktivt till att förbättra och stärka FN.

Vi måste visa solidaritet med alla världens människor och försvara internationell rätt. Det innebär att stå upp för människor vars fri- och rättigheter inskränks av auktoritära och nationalistiska krafter: kvinnor, HBTQI-personer, etniska och religiösa minoriteter, urfolk och miljö- samt människorättsförsvarare. Utrikespolitiken ska vara ett verktyg för att försvara det öppna samhället och för att bygga en framtid där alla människor kan leva fria, jämlika och i samklang med naturen.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Utrikespolitiken ska vara hållbar, feministisk och solidarisk**
Sverige behöver en feministisk utrikespolitik som bidrar till att skapa fred. En rättvis handelspolitik bidrar till att bekämpa fattigdom och är en förutsättning för välstånd. Klimatomställning och mänskliga rättigheter ska ges en central roll. Urfolk, kvinnor och unga ska ges plats när fred förhandlas och civilsamhällets erfarenhet, expertis och roll ska värnas. Sveriges arbete i EU och FN ska bidra till att sätta press på stater som förtrycker sina eller andra staters medborgare så att förtrycket upphör.
- **Bistånd ska bidra till att bygga upp hållbara samhällen**
Svenskt utvecklingssamarbete ska vara trovärdigt och långsiktigt och förbättra levnadsvillkoren för människor som lever i fattigdom och förtryck. Vi ska bidra till att motverka klimatförändringarna och klimatanpassa samhällen. Samtidigt ska vi verka för stärkt demokrati, mänskliga rättigheter och robusta institutioner. Genom att stärka kvinnors egenmakt gynnas både den politiska och ekonomiska utvecklingen. Samverkan mellan fredsbyggande, humanitärt stöd och långsiktigt utvecklingssamarbete ska förbättras.

- **Minst en procent av BNI ska gå till bistånd**

Sverige ska visa globalt ledarskap, genom att bland annat en procent av BNI ska gå till bistånd. Samtidigt ska vi verka för att stoppa den internationella skatteflykt som varje år undandrar stora belopp från utvecklingsländerna och verka för ökade skuldavskrivningar. Biståndet ska bidra till fattigdomsbekämpning, global säkerhet samt stärka grundläggande demokratiska värderingar, baseras på mottagarens behov och inte villkoras mot Sveriges inrikespolitiska intressen.

- **Stärk Sveriges närvaro i världen**

Sverige ska vara en aktiv och pålitlig diplomatisk aktör som står upp för internationella institutioner, de internationella domstolarna, internationell rätt, demokrati och rättsstatens principer. Vi ska främja dialog och samarbete för att möta världens gemensamma problem. Vi ska vara en motkraft till auktoritära regimer som utmanar den regelbaserade världsordningen. Vi ska främja internationell samverkan, fria medier och ett starkt civilsamhälle och därigenom bidra till skydd av kvinno-, människorätts- och miljöförsvare.

- **Vapen får inte hamna i orätta händer**

Sverige ska förbjuda vapenexport till diktaturer, krigförande länder och länder som begår allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive följdleveranser. Samtidigt måste lagstiftningen möjliggöra att Sverige solidariskt kan stödja länder som kämpar för sin frihet, sitt självbestämmande och sina demokratiska rättigheter mot angrepp, exempelvis Ukraina. Att försvara demokratin och människors grundläggande fri- och rättigheter är en del av vårt internationella ansvar. En lagstiftning som motsvarar den som finns gällande export av krigsmateriel måste även tas fram för import för att förhindra att Sverige köper vapen från länder som genomför grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

En stark beredskap för att skydda oss från krig och kriser

Miljöpartiet har en bred syn på säkerhet. Det traditionella säkerhetsbegreppet baseras i hög grad på staters territoriella säkerhet från externa hot. För oss är det självklart att vårt land inte bara utgörs av vårt territorium, utan av människorna som bor här.

Ett bredare säkerhetsbegrepp behövs också för att kunna hantera den breda och komplexa hotbild vi står inför i dag, där klimathotet är en ödesfråga. Militära hot, icke-militära hot och hybrida hot existerar parallellt: cyberangrepp, hybridkrigföring, terrorism, naturkatastrofer, klimatförändringar och pandemier kan i värsta fall drabba oss samtidigt.

Sverige behöver en ny säkerhets- och försvarspolitik efter det allvarliga politiska läget med ett fullskaligt invasionskrig i Europa, samt fortsätta att långsiktigt stötta Ukraina. Vi verkar för en bred sammanhållning inom den svenska försvarspolitikerna och är redo att ta ansvar för att säkra ett starkt och demokratiskt Europa. Vi vill stärka Sveriges försvarsförmåga och bygga ett starkt och robust samhälle. Ett starkt totalförsvar är i sig krigsavhållande och ger oss förmågan att försvara oss i händelse av väpnat angrepp. Det ökar också vårt skydd mot fredstida kriser. Motståndskraften i samhällsfunktioner som vatten- och livsmedelsförsörjning, infrastruktur och sjukvård måste öka.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Ett starkt och hållbart totalförsvar**

Sverige behöver bygga ut totalförsvaret. Vi ska värna vår råddighet men samarbeta med våra europeiska allierade för att kostnadseffektivisera. Vi vill också göra större satsningar på luftförsvar för att kunna skydda vår civilbefolkning. Försvaret måste kunna verka utan att orsaka onödiga skador på miljön.

- **Ett starkt civilt försvar**

Ett starkt civilt försvar är nödvändigt för ett starkt totalförsvar och för att samhället ska stå starkt och robust i såväl fredstida kriser som i krig. Det ska skydda civilbefolkningen, se till att samhället fungerar så långt som möjligt och stötta det militära försvaret. Därutöver kan ett starkt civilt försvar bidra vid fredstida kriser som översvämningar, bränder och pandemier. Civilplikten ska utökas som komplement till värnplikten. Kommuner och regioner ska ges mer medel för att stärka sin krisberedskap.

- **Stärk samhällets motståndskraft**

Sverige måste öka försörjningsförmågan genom ökad lagerhållning, främjande av inhemsk produktion och satsningar på ett mer ekologiskt lantbruk som inte är beroende av fossila drivmedel och andra insatsvaror från utlandet. Vi vill satsa mer på decentraliserade, förnybara energisystem som är robusta vid kriser och i värsta fall krig. Vi måste investera i järnväg och sjukvård så att de fungerar i både fredstid, kris och vid krig. Ett livaktigt och fritt civilsamhälle och kulturliv är en kraft för sammanhållning och därmed viktigt för vår försvarsvilja.

- **Internationell samverkan med likasinnade**

Sverige ska driva en självständig utrikespolitik men med nära säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete med allierade som står upp för grundläggande värden som demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige ska driva på för ökad transparens inom Nato och att organisationen inför ett demokratikrav för medlemmar. Vi ska fördjupa det nordisk-baltiska försvarssamarbetet och samarbeta på EU-nivå för att öka Europas säkerhet.

- **Förbud mot kärnvapen på svensk mark**

En enda kärnvapendetonation skulle få oöverblickbara konsekvenser i form av humanitärt lidande och förstörd miljö. Vi ska lagstifta om ett förbud mot kärnvapen på svensk mark i både freds- och krigstid. Sverige ska verka för att världen återgår till en ömsesidig nedrustning av kärnvapen.

EU-samarbete mot globala utmaningar

EU är ett fredsprojekt och en viktig plattform för hållbar ekonomisk utveckling och rättvis handel. I en tid där det multilaterala samarbetet globalt är under attack, klimatkrisen blir allt värre och Europas säkerhet är hotad, är EU vårt viktigaste verktyg.

Europa måste vara en global aktör för att stå upp för demokrati, frihet och rättsstatens principer. EU ska ligga i framkant för grön omställning och fossilfri konkurrenskraft. EU:s medlemsländer måste stärka sitt totalförsvar, både för att kunna fortsätta stötta Ukraina och för att skydda oss mot Ryssland. Vi måste också stå enade och starka i vårt långsiktiga stöd för Ukrainas frihet. Det är så vi på sikt kan säkra freden i Europa.

EU ska finna gemensamma och kraftfulla lösningar för klimat och miljö och verka för klimatomställning i världen genom ett starkt bistånd och rättvis handel. Jordbrukspolitiken ska bidra till att uppfylla EU:s klimat- och miljömål.

EU och dess medlemsländer ska leva upp till de värderingar som är grunden till det europeiska samarbetet - demokrati, mänskliga fri- och rättigheter och rättsstatens principer - i såväl interna som i externa relationer. Medborgarna ska garanteras insyn och kunna påverka EU:s beslut. Offentlighetsprincip och meddelarfrihet efter svensk modell bör gälla även i EU.

Det gör skillnad i EU vilka som har regeringsmakten i Sverige. Med Miljöpartiet i regeringen kommer Sverige verka för en förändring i hur EU agerar och för skydda de klimat- och miljöreformer som nu är under attack, både inom EU och utifrån.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **EU ska främja demokrati och rättvisa**

EU ska stå enat för Europas och Ukrainas frihet och för demokrati och rättvisa i världen. Vi vill att EU tar en aktiv och framskjuten position i globala frågor och visar ledarskap i frågor som är avgörande för global utveckling såsom jämställdhet, mänskliga rättigheter, klimat och cirkulär ekonomi. EU ska vara en fortsatt stark biståndsaktör. För att vara med i EU måste medlemsstaterna ställa upp på EU:s grundläggande principer, annars ska de kunna få indraget stöd eller mista sin rösträtt i rådet. Enskilda medlemsländer ska inte kunna hålla politiska frågor gisslan genom att blockera dem. Utrikes- och säkerhetsfrågor ska beslutas med kvalificerad majoritet, i synnerhet när EU ska enas om uttalanden om mänskliga rättigheter eller sanktioner.

- **EU ska leda den gröna omställningen**

EU har en avgörande roll i en rättvis klimatomställning. EU:s klimatpolitik måste ligga i linje med Parisavtalet. Vi står bakom EU:s gröna giv. Klimat- och miljömål ska skärpas, inte försvagas. EU:s pengar ska stimulera lantbruket att bidra till klimatmål och biologisk mångfald. Mer natur ska skyddas i EU för att binda mer kol i skog och mark. EU:s naturrestaureringslag ska implementeras och vässas, och ges en riktad finansiering.

- **EU:s utvidgningspolitik ska vara trovärdig**

Ukraina hör hemma i EU. Trovärdigheten i EU:s utvidningsprocess måste återupprättas och vi ser positivt på den fortsatta kandidatprocessen för Ukraina, Moldavien, Georgien och länderna på Västra Balkan vilka alla uttryckt en vilja att bli en del av EU. I processen så ska EU inte kompromissa med krav på antikorrupsionsarbete, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Ministerrådet bör övergå till att fatta beslut med kvalificerad majoritet i frågor om utvidgningen så att inte enskilda medlemsländer kan blockera processen. När EU växer kommer vi behöva anpassa hur samarbetet ser ut, till exempel behöver jordbrukspolitiken och EU:s ekonomiska politik reformeras.

- **EU:s budget ska anpassas efter en föränderlig omvärld**

EU kan behöva nya intäktskällor som också driver en grön och rättvis omställning. Gemensam avgift på flygbränsle, utökade klimattullar och avgifter för techjättar kan vara alternativ att utreda.

Human och rättssäker migration

Aldrig förr har så många människor varit på flykt i världen som nu. Krig, katastrofer och klimatförändringar driver på denna utveckling, samtidigt som människor på flykt allt mer skuldbeläggs för olika samhällsproblem, exploateras och utsätts för människorättskränkningar.

Miljöpartiet står upp för en human och rättssäker migrationspolitik. Det är en mänsklig rättighet att söka skydd och få sin asylansökan individuellt prövad. Asylrätten ska värnas i Sverige, EU och i resten av världen. Alla EU:s medlemsstater har ett ansvar att upprätthålla asylrätten - inget medlemsland ska kunna köpa sig fri från ansvar i den gemensamma migrationspolitiken. Människor som kommer till Sverige ska mötas av öppenhet och inkludering för att snabbt bli en del av samhället. En nyckelfaktor är det svenska språket och att snabbt komma in på arbetsmarknaden eller utbilda sig.

Människor ska känna trygghet och vetskap om att de kan rota sig i Sverige tillsammans med sina familjer. Att tvinga människor som bott i Sverige i många år att slita upp sina liv, lämna hem, jobb och skolkompisar är inte bara inhumant - det är dåligt för Sverige och för vår kompetensförsörjning. Det gäller inte minst i välfärden och i delar av landet där kompetensbristen är stor.

De mänskliga rättigheterna gäller alla, även människor på flykt och papperslösa. Angiverilagar hör inte hemma i en rättsstat. De skadar tilliten, hotar integriteten och ökar utsattheten. Vi motsätter oss därför alla former av lagstiftning som kräver att människor anger sina medmänniskor och andra åtgärder som får skuggsamhället att växa.

Miljöpartiets prioriteringar kommande mandatperiod:

- **Öka antalet kvotflyktingar**
Samtidigt som antalet människor på flykt är rekordhøgt har antalet länder i EU som tar emot kvotflyktingar minskat. UNHCR har upprepade gånger vädjat till EU-länderna om att uppfylla målet att vidarebosätta fler kvotflyktingar, utan resultat. Vi vill att Sverige tillsammans med andra EU-länder förbinder sig att öka antalet kvotflyktingar. Sverige ska vara en förebild för global solidaritet. Vi vill att Sverige omedelbart ska återgå till att ta emot 5 000 kvotflyktingar per år.
- **Ett tryggt och rättssäkert mottagande**
Flera granskningar har visat på stora brister i Migrationsverkets asylprövning. Miljöpartiet vill säkerställa att myndigheten i sin utredning, prövning och bedömning av asylärenden, har tillräcklig kunskap om hur traumatiserade, hbtqi-personer, konvertiter, personer med funktionsnedsättningar och barn framställer sina skyddsbehov. Dessutom måste handläggningstiderna hos Migrationsverket kortas, idag tvingas människor vänta på beslut oacceptabelt länge. Barn ska aldrig sättas i förvar och huvudprincipen bör alltid vara att förvar av migranter och asylsökande ska undvikas - frihet ska vara norm och anmälningsplikt och uppsikt det som huvudsakligen används.

- **Familjer som är etablerade i Sverige ska inte utvisas**

Det är orimligt att barn som är uppvuxna i Sverige eller vuxna som etablerat sig på arbetsmarknaden och bidrar till samhället ska tvingas lämna. Vi vill att en bedömning av särskilt ömmande omständigheter ska göras i varje enskilt fall och ta hänsyn till t.ex. anpassning till Sverige och hälsoskäl. Dessutom bör verkställighetshinder prövas redan vid första asylansökan, möjligheter till ny prövning bör stärkas och beslut ska kunna preskriberas efter rimlig tid för att möjliggöra en ny grundprövning. Vi vill också återinföra spårbytet, det vill säga att en person som fått avslag på asylansökan kan stanna i Sverige genom att istället ansöka om och beviljas arbetstillstånd om den uppfyller kraven.

- **Stärk rätten till familjeåterförening**

Den som har uppehållstillstånd i Sverige ska ha rätt och möjlighet att återförenas med sin familj. Att hindra familjeåterförening skapar otrygghet, försvårar etableringen och försämrar människors psykiska hälsa. För kvinnor och barn är familjeåterförening dessutom en av få säkra och lagliga vägar in i Europa. Barn har rätt att växa upp med sina föräldrar – ekonomiska eller andra krav ska inte hindra det.

- **Permanent uppehållstillstånd är bra för integrationen**

Permanent uppehållstillstånd ska vara huvudregel, då det är en förutsättning för en verklig integration. Först när människor vet att Sverige är deras hem kan de fullt ut etablera sig och bygga ett liv. Korta tidsbegränsade tillstånd skapar istället en konstant osäkerhet som aktivt motverkar integration. Att dessutom riva upp alla redan beviljade permanenta uppehållstillstånd strider mot en central princip i svensk förvaltningsrätt och grunden i svensk rättstradition att gynnande beslut står fast. Människor ska kunna lita på beslut de fått.